מעריב
מוסף שבת
מוסף ספרות ואמנות עמ' 28
יום שישי, א' בתמוז תשנ"ד, 10.6.1994

תנ"צ משה פרידמן סוגר חשבון

קראת סיום תפקידו כסגן מפקד מחוז ירושלים וקידומו לתפקיד אחר, החליט תנ"צ פרידמן לדבר ■ רונאל פישר, עמ' 2-4

פרידמן על חפץ

"הבעיה היתה שאסף היה מאשלונר. הוא היה מגיע לאירועים בחמש בבוקר אחרי שכולם כבר הלכו לישון. בעניין הקידום שלי, אסף הוליך אותי סחור־סחור. הוא שקרן, שקרן קטן"

פרידמן על שחל

"שר המשטרה התחייב לתת לי את מחוז המרכז, ואני מדבר פה על התחייבות ברמה מיניסטריאלית. אמרתי לשחל בפנים: אני לא רוצה להאמין ששר בממשלת ישראל עובד עלי בעיניים"

פרידמן על פרידמן

"נכון להיום אני האדם היחיד בכל צמרת המשטרה שהוא שוטר אמיתי, אני יושב במחוז ירושלים שלוש וחצי שנים וכבר עברו אצלי ארבעה מפקדי מחוז. עם כל הצניעות, אני מרגיש כמו הדקולס שכולם מסתובבים סביבו"

פרידמן על ליבאי

"רציתי לעצור את מוחמד שניר באשמה של ראש הכנופיה של הרוצחים, והתברר שעורך הדין שלו, ליבאי, הזהיר אותו בטלפון ואמר לו שהמשטרה מחפשת אותו. יכולתי מיד לעצור את ליבאי ולהאשים אותו, אבל ויתרתי לו"

תגובות שר המשטרה, שר המשפטים והמפכ"ל - בעמוד 3

צ משה פרידמן, בצילום למזכרת על רקע הכותל

ר החוץ, שמעון פרס, בראיון למעריב: ערפאת שקרן. הוא בכלל לא התכוון למכתב שלי, אלא למכתב שרבין לח לו. אברהם תירוש, עמ' 8 ■ סיפורו של דאניה ראדיץ', נער יהודי שהוברח מבוסניה במיכל דלק מאולתר של שאית. יואב לימור, עמ' 16 ■ איך קרה שליגת ה־אן.בי.אי איבדה את הנשמה. מנחם לס ועפר שלח, עמ' 20

מבצע אסם "טסים לארץ החלו

הגרלת ענק:

25 חופשות משפחתיות חינם בדיסניוורלד ארה"ב

כולל כרטיסי טיסה*, לינה למשך שבוע וכניסה לדיסניוורלד לכל המשפחה [עד ארבעה בני משפחה]**

איך משתתפים?
כל שעליכם לעשות הוא לאסוף רק 15 אריזות אסם *** שנמצאות ממילא בביתכם ולשלוח בצרוף שמכם, כתובתכם ומס' הטלפון שלכם לאסם ת.ד. 100 נתניה, מיקוד: 42100. כך תיכנסו מיד להגרלת הענק – בה יוגרלו 25 חופשות משפחתיות בדיסניוורלד ארה"ב, חינם כמובן! חבל שתפסידו: הקדימו לשלוח את האריזות, ככל שתשלחו יותר אריזות ככה תתקרבו יותר לפרסים. ההגרלה תערך ביום 24.7.94 בין כל המשתתפים שאריזותיהם יגיעו לכתובת הנ"ל עד ה־22.7.94.

* כרטיס טיסה ב"טאואר אייר" לשבוע ימים עם אפשרות להארכת שהייה.
** או לאפקוט סנטר או לאולפני MGM לפי בחירתכם, ליום אחד.
*** אריזות קפה נמס/ שחור = 3 אריזות אסם. ניתן להכניס למעטפה אחת עד 5 קבוצות של 15 אריזות כנ"ל ויש לציין על גבי המעטפה את מספר הקבוצות שהוכנסו.

בנוסף להגרלה הצעה משופרת למזדרזים*
הבטיחו לעצמכם את הנסיעה לדיסניוורלד!

חופשה משפחתית באורלנדו, ארה"ב

החל מ־

$706

בלבד לנוסע** [בהתאם לפירוט שבטבלה]

כולל טיסה ולינה חינם בבית מלון ***

אפשרות להאריך שהיה בניו-יורק בתוספת של 99$ בלבד לנוסע
אפשרות לשכירת רכב

לפרטים נוספים, טלפון 03-5760022 24 שעות ביממה
יורונט

אם ברצונכם לנצל אפשרות זו, אנא ציינו על המעטפה: "מעוניין/ת גם בהצעה למזדרזים". משתתף שרכש חבילה זו וזכה בהגרלה הגדולה – יוחזר לו הסכום ששילם במסגרת רכישת החבילה.

		מחיר לנוסע
2 מבוגרים 2 ילדים עד גיל 12	3 לילות חינם בבית מלון	$706
2 מבוגרים ילד עד גיל 12 ילד מעל גיל 12	5 לילות חינם בבית מלון	$784
2 מבוגרים 2 ילדים מעל גיל 12	7 לילות חינם בבית מלון	$862

* עד לגמר 5000 המקומות.
** המחיר מבוסס על:
א. מחיר של $899 לנוסע וקבלת זיכוי כספי בסך $37 עבור דמי כניסה לדיסניוורלד (מחיר נטו $862)
ב. מחיר לילד עד גיל 12 – $549, מותנה בליווי 2 מבוגרים, מוגבל עד 2 ילדים למשפחה.
המחיר אינו כולל אשרות, מיסי נמל, ביטוח נסיעות ובריאות ודמי רישום בסך $25.
*** מחיר חבילת הנופש בסך $899 כוללת שובר בסך $50 המיועד למימון השהייה בבית מלון בהתאם לטבלה שלעיל.
המבצע כפוף לתקנון הנמצא במשרדי אסם. ההשתתפות אסורה על עובדי אסם, גיתם ובני משפחותיהם.

זה טוב-זה אסם

תנ"צ משה פרידמן סוגר חשבון

רונאל פישר

ת"ניצב משה פרידמן, סגן מפקד מחוז ירושלים, יושב כבר שלוש וחצי שנים על תקן של מספר שניים. ארבעה מפקדי מחוזות עברו מעל לראשו. עם חיים אלבלדס הוא בנה את המחוז, את רפי פלד הוא אירח לחודש אחד בלבד, אצל יהודה וילק זה נגמר עם המינוי של אסף חפץ למפכ"ל. ועכשיו שלחו לפרידמן את ניצב אריה עמית. בקרוב פרידמן הולך לקבל את דרגת הניצב ומינוי חדש, ומשטרת הבירה תקבל בהכרח אופי שונה.

פרידמן הוא איש שטח, אדם קולני, טיפוס שמשאיר רושם עז. מדברים עליו עכשיו בהקשר של סגן נציב שירות בתי הסוהר, לחלופין כראש אגף האפסנאות, אבל הוא מסרב לאשר או להכחיש, לפחות בשלב זה. פרידמן, 48, קיבל הבטחה מיניסטריאלית לפני כשנה, שיקודם. ההתחייבות לא מומשה. רפי פלד, המפכ"ל הקודם, לא נגע בו לרעה, אבל גם לא חיבק אותו. עם אסף חפץ הסיפור אחר לגמרי. בין חפץ לפרידמן פעורה תהום הקשורה לפרשיות מן העבר, מתקופת היחידה המרכזית של תל־אביב. אנשים ראו אותם אז אוכלים אחד את השני ומפרקים את הימ"ר מבפנים למחנות.

זה יותר מחמש שנים שפרידמן מנסה, באמצעים שונים, לעשות סולחה עם חפץ, ללחוץ לו את היד לשלום. פרידמן שונא מלחמות, אבל אם קוראים עליו תגר הוא יודע לתת קרב. הוא איש כוחני, לא פטפטן, קשוח. אל תיתן לו להתעסק עם הפרטים הקטנים, אבל כשמגיע המידע המודיעיני המעודכן, רק תשמור לו את הכבוד לפרוץ את הדלת בבעיטה. בשנות השבעים והשמונים הוא ניקה את מרכז הארץ מפשיעה. עשה סדר. מאז שהוא בירושלים, אומרים שמשהו השתנה אצלו, שהוא התמתן.

עכשיו, בראיון למעריב, לאחר שקידומו הובטח, הוא מדבר לראשונה על היריבות עם חפץ, על ההבטחות של שחל שהופרו ועל המינויים האחרונים במשטרת ישראל.

■ ■ ■

אם להסתמך על הדלפות מבפנים, הקרע בינך ובין אסף חפץ לא אוחה עד היום?

"העובדות הן שאני מעולם לא אמרתי עליו מלה רעה. אין לי שום דבר נגדו. אבל זה לא סוד ואין טעם להכחיש היום, שבתקופה שבה שירתנו יחד ביחידה המרכזית של תל־אביב, הוא הלך והעיד כאילו אמרתי לקצין בכיר שיסתום את הפה בחקירה שהיחידה לחקירת שוטרים ניהלה אז נגדי".

אתה טענת אז שהעדות של חפץ היא שקרית, שהוא מתנכל לך. דיברתם על זה מאז?

"לא, אין מה לדבר. זה מת. היתה אז ישיבת מטה של הימ"ר. אסף היה המפקד, אני סגן, וישבו שם עוד כמה קצינים. בתחילת הישיבה פנה אלי אחד מהם ושאל אותי מה קורה בקשר לחשדות שהחלו לחקור נגדי על קשרים עם עבריין, ואני עניתי לו, שאני לא רוצה לומר לו שהוא פטפטן. פתאום, כעבור זמן מה, מתברר לי שאסף הלך לבלה ויינשטוק ביחידה לחקירות שוטרים, ומסר לה עדות שכאילו ניסיתי לסתום פיות לאנשים. כל מה שהיה צריך לעשות כדי לברר אם אסף שקרן או לא, זה לחקור את שאר הקצינים שהיו בחדר ולשאול אותם מה הם שמעו. אבל בלה ויינשטוק לא עשתה את זה וזהו. מאז הנושא לא עלה יותר ואין טעם להעלות אותו היום".

חפץ טען אז שאתה חותר תחתיו, שמי שבעצם התחיל את המלחמות ביניכם זה אתה.

"יש במשטרה הרבה פוליטיקה. המצב במשטרה עכשיו הוא שבצמרת לא תראה הרבה אנשים עם ניסיון כמו שלי במבצעים, מודיעין וחקירות. אלה אנשים שלא ניסו בחיים שלהם לתפוס גנב. חלק מהם באו למשטרה מלכתחילה רק כדי לתפוס ג'וב טוב, משכורת, רכב, והג'"

פרידמן עם אסף חפץ. "אני לא רוצה למתוח ביקורת על התנהגות המשטרה בעניין עוזי משולם, אבל אצלי זה לא היה קורה"

"אין טעם לחזור ולדרוש במה שהיה. נכון שלא רציתי לשמש סגן שלו ביחידה המרכזית כשחזרתי משנת לימודים, אבל חיכיתי בסבלנות שהוא יפנה את המקום. הבעיה היתה שאסף היה פאשלונר. הוא היה מגיע לאירועים בחמש בבוקר אחרי שכולם כבר הלכו לישון. מפקד המחוז, ניצב תורג'מן, היה מחפש אותו בנרות בכל מקום ואף פעם לא היו מוצאים את אסף. כשקרה המקרה ששני עדי המדינה של פרשת שלי נחמיאס נעלמו ואסף חפץ, כמפקד היחידה המרכזית, היה צריך לתת הסברים – לתורג'מן נמאס והוא קרה לי כדי לקחת את הפיקוד. האמת היתה, שאסף פשוט לא הבין את העניין, הוא ריחף. תורג'מן, שהיה איש המשטרה הטוב ביותר שהיה עד היום, עם יכולת הבנה מדהימה של עבודת המשטרה, בחר בי בגלל זה. הוא ידע שעל פרידמן הוא יכול לסמוך".

המינוי של חפץ למפכ"ל לא היה סמרטוט אדום עבורך? הרגע שבו צריך לקפל ציוד וללכת הביתה?

"בשום פנים ואופן. אף אחד גם לא רומז על זה היום. חוץ מזה, אם אסף היה הולך בכל פעם שרצו שהוא ילך – הוא כבר היה עשרים מטר בתוך האדמה. הרי תורג'מן רצה לזרוק אותו והוא לא הלך, וגם כשמינו את רפי פלד למפכ"ל אסף התרגז, הלך לגלוש בים, נרגע וחזר. זה הכל. מעבר לכל משקעי העבר, אני אדם לויאלי לחלוטין ולא חשוב מי עומד מעלי. אסף ואני לא היינו תמיד אויבים, עבדנו המון בשיתוף פעולה מלא, וככה גם יהיה עכשיו.

"אני הרי סידרתי לו את הלימודים בבר־אילן. אחרי שגמרתי שם תואר בקרימינולוגיה, הבאתי את אסף, לא היו לו שום ניירות, שום דבר, והכנסתי אותו בכוח פנימה. כשאסף פיקד על היחידה למלחמה בטרור ורצה לעשות לאנשים שלו קצת אקשן, לא רק אימונים, אל מי הוא פנה? – אלי, אל פרידמן. אני עוד זוכר כשהייתי ראש בילוש נושאי של תל־אביב, שהבריחה היתה שאסף רוצה לרתום את היחידה שלו למבצעים. אז הוא היה בא ומציע לשתף אותם והיו שואלים אותו מה הם יודעים לעשות. אסף היה אומר, הכל. לפרוץ לבתים, להיכנס עם סולמות דרך החלונות, לעשות סנפלינג, ואני הייתי עונה לה: עזוב, אסף, בשביל מה הדראווין הזה. אני הולך, דופק בדלת ואומר: 'משטרה, לפתוח', ופותחים לי את הדלת".

"לפני 3 חודשים, אחת היחידות הסודיות של המשטרה ניהלה מצוד אחר מבוקש, וכל מי שהיה בשטח ידע שרגע לפני הכניסה לבית צריכים לקרוא לי כדי שאשתתף בפריצה. היתה שם דלת מברזל. העפתי אותה במכה אחת. מאז קוראים לי המפקד ג'ק בגלל הכוח הפיזי שלי"

במבצע סגר, הבריחה של שמונת האסירים הקשים מכלא רמלה, עבדתם יחד אבל אפשר לומר שחפץ קטף את התהילה?

"אז מה, אומרים גם שהוא הקים את היחידה למלחמה בטרור כשבסך הכל הוא היה אחד מהמפקדים שלה. אמנם יאמר לו שהוא העלה את הרמה, אבל מבצע סגר, שהיה הדבר הגדול ביותר שעשתה המשטרה עד היום, היה כולו מבצע שלי. מבצע טוב זה אני. מי שאומר לך אחרת, משקר. סגרו אז את המדינה בכל הכיוונים כדי שהאסירים לא יברחו והתחילו לחפש אותם. הקימו צוות ארצי בראשותו של תנ"צ כספי, אבל כולם ידעו שמסוגל ללכוד אותם צריך את פרידמן, כי רק לפרידמן יש קשרים מודיעיניים עם העולם התחתון. אסף חפץ בסך הכל פנה אלי וביקש שאני ארגן להפעיל גם את הגיבורים שלו, את הימ"מ, ואני הסכמתי. אחרי שאיתרתי את מקום המיסתור שלהם, אסף וכוח של הימ"מ פרצו פנימה ולכדו אותם, זה הכל".

אי אפשר להכחיש שהיתה שם הצלחה של חפץ, שהגיע לו קרדיט על הפריצה לדירה.

"בוודאי. אני טוען שעצם זה שאיש מכוחותינו לא נפגע, זה כבר הצלחה. אבל צריך לראות את הדברים בפרופורציה. מבצע טוב היה קודם כל עבודה מודיעינית שלי. החוכמה היתה לאתר את הבורחים, הרי הם ירדו למחתרת, נעלמו. אני רוצה להגיד לך, כהמשטרה שמרה בסוד במשך שנים, עד היום, את העובדה ששילמנו אז מאות אלפי לירות תמורת מידע מודיעיני שאני הבאתי. פתחתי אז ערוץ סודי לעולם התחתון, לאנשים הכי כבדים, והגעתי אליהם לפגישות באמצע הלילה על מסילת רכבת, לבד. אבל אני לא אחד שרץ לספר לחבר'ה. מי שהיה צריך לדעת או, ידע טוב מאוד שפרידמן עושה את העבודה. אסף היה בסך הכל המבצע. הוא היה פיון. אני הכנתי את כל התשתית ברגע שמצאתי את דירת המיסתור שלהם, ידעתי בדיוק איך הדירה בנויה מבפנים כדי שבפריצה לא יהיו לנו הרוגים. חוץ מזה, ברגע הפריצה לדירה שבה חפץ השתתף, גם אני פרצתי עם הכוח".

אתה לא אדם שסומך על אחרים, אתה לא תיתן שיעשו בשבילך את העבודה.

"אני מפרגן לשוטרים שלי, אני אוהב אותם, אבל הם סוגדים לי ומעריצים אותי. לא כל כך בגלל שאני המפקד, לא בגלל הנחיות והוראות, אלא בגלל הכישרון והיכולת שלי. הם יודעים שמה שלא יהיה, פרידמן תמיד יהיה בשטח, לצידם. ונכון שאני סומך רק על עצמי. כזה אני. כששיחררו את בוכו, הרוצח של יוסקאי, לחופשה מהכלא, והוא איים מתוך דירת מיסתור לפוצץ את עצמו עם מנחם בגין במצודת זאב, צילצלו אלי וביקשו שאטפל בעניין. אל מי ייפנו אם לא אלי. עשיתי מיר הערכת מצב, הגעתי למקום וידעתי כבר שהאיש מחזיק רימון ושאין לו חשבון לאף אחד.

"הגיעו הגיבורים האלה של חפץ מהיחידה ללוחמה בטרור כדי לפרוץ לדירה. חבר'ה צעירים, ילדים. הם חשבו שאני, כקצין בכיר, כמות מאחורי המבצע, לא אלך לסכן את חיי ושמרגע שהגעתי למקום הם יעשו את המלאכה השחורה. הם היו בשוק כשאמרתי להם: תסתדרו מאחורי, תחפו עלי כשאני פורץ פנימה. הרי הם, הימ"מ, היו אז עוד קטנים, אנונימיים, אבל לי כבר היה רקע וניסיון רב. איפה הם היו בפיגוע במלון סבוי. הם לא היו. אני הייתי. כשהמחבלים תפסו את האשה הזו, כוכבה לוי, והתחיל המשא ומתן, אנשים שמעו אותה צועקת: פרידמן, פרידמן. היא רצתה אותי, היא ידעה שאני בשטח לנהל את העניין הזה".

במחוז ירושלים אומרים שעד היום, למרות הדרגות, אתה משתתף במבצעים, שאתה אוהב שנותנים לך את הכבוד להעיף את הדלת בבעיטה?

"אחת הטענות הקשות שלי כלפי צמרת המשטרה, וזה לא סוד, היא שהמפקדים לא יורדים לשטח. אני אומר את זה כאן, כי זו ביקורת שאני משמיע בלי פחד בכל מקום. אי אפשר לנהל את המשטרה מאחורי שולחן וכיסא. זה לא עובד. מפקד, ולא חשוב כמה הוא בכיר, צריך להיות בשטח, צריך להטות מדיניות, להקצות משאבים, כוחות. ההתרשמות מכלי ראשון בשטח ודווקא של הקצונה הבכירה, זה דבר חשוב מאוד. העובדה שלועגים למושג 'אחרי', לכך שהמפקד תמיד צריך להיות בראש, מוכיחה שמפקדי המשטרה של היום הם לא טובים. רק לפני שלושה חודשים, אחת היחידות הסודיות של המשטרה ניהלה מצוד אחר מבוקש, וכל מי שהיה בשטח ידע שרגע לפני הכניסה לבית צריכים לקרוא לי כדי שאשתתף בפריצה. היתה שם דלת מברזל. העפתי אותה במכה אחת. מאז קוראים לי המפקד ג'ק, בגלל הכוח הפיזי שלי. ככה צריכה לעבוד משטרה, לתת דוגמה".

■ ■ ■

לא קיבלת אף פעם את המינוי של מספר אחד, תמיד שימשת במגן. איפה טעית?

"לדעתי, הכל התחיל אצל יעקב טרנר. היום כבר מותר לגלות שהוא היה מפכ"ל רע, הוא לא היה טוב. אי אפשר לומר שהוא לא היה בחור טוב, אבל מפכ"ל בוודאי שלא. מה שתיארתי לגבי הפיקוד של המשטרה, שלא יודע להיות בשטח, זה בא לידי ביטוי בפאשלה הנוראה של פרשת הר־הבית. שלא לדבר על זה, שלא היו מוכנים צוותי מעצר. אבל בכלל, המחדל של הר־הבית זה בתקופת טרנר. איך שהגעתי למחוז ירושלים כסגן מפקד, הקמתי הכל מחדש – הנחיות, פריסה, נהלים. הקמתי מוקד לקבלת תלונות לתפארת, אבל חיים אלבלדס היה מפקד המחוז והוא נהנה מכל הכבוד והמחמאות. אני כסגן עשיתי את כל העבודה אבל אכלתי את החרא. המזל היה שמעל לטרנר עמד שר מצויין, רוני מילוא, ובאמת קיבלתי ממנו המון מחמאות על העבודה שלי. אבל מילוא לא אהב את טרנר ואני יצאתי ניזוק מכל זה".

בפועל כבר מונו מעליך ארבעה מפקדי מחוז לירושלים. היו לך מספיק הזדמנויות גם בלי טרנר.

"יכול להיות שעשיתי טעות כשלא דפקתי על השולחן כשמינו את רפי פלד אחרי שאלבלדס הלך. כשאני חושב על זה, אני אומר לעצמי שהייתי צריך לקום באותו רגע ולומר שאם ממנים מפקד חדש לירושלים, אז זה רק אני, ובאופן אוטומטי. בחרתי להבליג על המינוי של פלד מעל לראש שלי, להמתין, ובזה טעיתי. זה גרר אחריו מינויים של עוד שלושה מפקדי מחוז תוך דילוג עלי ומתוך הנחה שאני אוותר. מצד שני, זה רק מוכיח איך דברים מתנהלים במשטרה, כמה שהתהליכים אינם נכונים. קדנציה של מפקד היא ארבע שנים. אני יושב במחוז ירושלים שלוש וחצי שנים וכבר עברו אצלי ארבעה מפקדי מחוז, מאלבלדס ועד אריה עמית עכשיו. עם כל הצניעות, אני מרגיש כמו הרקולס שכולם מסתובבים סביבו".

לפני שנה דובר עליך בהקשר של מחוז המרכז, אמרו שהמינוי הובטח לך.

"בתום סבב המינויים לפני חמישה־עשר חודשים, זומנתי ללישכתו של שר המשטרה, משה שחל. זה לא סוד שהייתי אצלו וזה גם לא סוד שבאותה הזדמנות התלוננתי בפניו שהוא מזמין

◄

"בגדול, מאז שאני נמצא בירושלים ולא בתל־אביב, למדתי לראות את מפת ישראל בדרך אחרת. ת"א היא עיר של פשיעה – סמים, זונות, גנבים, רוצחים. ירושלים היא עיר של פקידים, ישיבות והפגנות. לכן, גם קציני המשטרה בירושלים הם פחות טובים בשתי דרגות מקציני תל־אביב"

תגובות

שר המשטרה, משה שחל (באמצעות דוברו)

"משה פרידמן היה אחד המועמדים לתפקיד מפקד מחוז המרכז. השר שחל התייחס באהדה לקידומו, אך בכל מקרה של התמודדות בתפקידים שיש להם יותר ממועמד אחד, נבחר המועמד הטוב ביותר, ובדרך כלל בעצת מפכ"ל המשטרה".

המפכ"ל, רב־ניצב אסף חפץ

"בכלל, אין המשטרה נוהגת להתנצח עם אנשיה בתקשורת. ובכל מקרה, הדברים כה משוללי יסוד שאינם ראויים אפילו לתגובה".

שר המשפטים, דוד ליבאי

"ייצגתי את מוחמד שניר בשנים 1964 עד 1980. בשיחת טלפון שהתקיימה לפני כ־15 שנה בינו לבין לקוחי, שהוקלטה על ידי המשטרה, לא הזהרתי את שניר שהמשטרה מחפשת אותו. לא ידעתי אז על כך. שניר אמר לי שהוא חושש שרוצים לחסל אותו, כמו שעבריינים חיסלו את אחיו עליו, וכי מטעים מתפוצצים סביבו. אמרתי לו שיזהר וישמור על חייו. תוכנה של שיחת טלפון זו הוצג כראיה במשפטו של שניר. בעמוד 46 לפסק דינו – ת.פ. 1119/80 – מצטט בית המשפט המחוזי את שיחת הטלפון. אין שום זכר לטענה שהזהרתי את שניר מפני המשטרה. בשנת 1982 הכחישה המשטרה לחלוטין גירסה זו".

קשרים עם עבריין

בסוף חודש מארס 1984 נשפט משה פרידמן בבית הדין המשמעתי של המשטרה באשמת התרועעות עם עבריין וקבלת טובות הנאה. זה היה זמן קצר לאחר שנכנס לנעליו של אסף חפץ כמפקד היחידה המרכזית של מחוז תל־אביב. ההפתעה היתה גדולה.

ב־16 בנובמבר 1983 נעצרו בנתב"ג שלמה שליט, קצין ביחידה המרכזית, וחברו, שמעון גרובר, בעל בית דפוס בתל־אביב, שעה שהיו בדרכם לחו"ל. השניים נעצרו בחשד שגנבו עשרות אלפי דולרים ותכשיטים מכספות של הישיש איסר דז'ולינבסקי שנרצח. שליט הורשע, ונדון ל־5 שנות מאסר, לאחר שגרובר, שהודה בהסתרת הרכוש הגנוב, הפך לעד מדינה. פרידמן, חברו של שליט, שציפה באותם ימים למינוי קבוע כמפקד היחידה המרכזית, מצא את עצמו במרכזה של פרשיה חדשה, לאחר שגרובר העיד שביצע עבור פרידמן וקצינים נוספים עבודות פרטיות בבית הדפוס שלו, ואף העניק להם במתנה טוסטרים.

ראש אגף חקירות פנים במשטרת ישראל, בלה ויינשטוק, טענה כי הופעלו עליה לחצים לסגור את התיק, ופרקליטו של פרידמן, עו"ד אורי וגמן, טען כי נוהל נגדו מסע הכפשה. החקירה הניבה כתב אישום ארוך בן 6 סעיפים. פרידמן זוכה בעניין קבלת המתנות שמן, שנתנו לו כהסדרות ערך, ומעניין קבלת הזמנות לבר־המצווה של בנו, שהודפסו חינם בבית הדפוס של גרובר. אך בית הדין הרשיע אותו בקיום קשרים עם העבריין. החקירה העלתה כי אין ראיות למעשים פליליים מצד פרידמן, ואולם המשטרה המליצה לפרקליט המדינה להעמידו לדין משמעתי.

עם היוודע דבר העמדתו לדין, פירסמה קבוצה של יוצאי הימ"ר מודעות תמיכה ענקיות בעיתונות. ב־1985 הוחלט על החזרתו לשירות והניצבים בדימוס משה טיומקין, ודוד עופר ז"ל, שני מפקדי מחוז תל־אביב בעבר, אף מתחו ביקורת קשה על משפטו של פרידמן.

אדיר אבישר

עורך: אבי בטלהיים ■ סגן עורך: נתן נינת ■ עריכה: אבי ויינברג ■ עיצוב: יורם נאמן ■ גרפיקה: משה מימוני

פרידמן עם שר המשטרה. ״שחל אמר לי: תגיד מה אתה רוצה ואתן לך. אמרתי לו, אני רוצה את מחוז המרכז״

(המשך מהעמוד הקודם)

אותי לשיחה אישית אחרי שכל העמדות כבר תפוסות, הכל נגמר. שחל אמר לי: פרידמן, תגיד מה אתה רוצה ואני אתן לך. אמרתי לו, אני רוצה התחייבות ממך לקבל את מחוז המרכז. הוא אמר לי: אין שום בעיה, קיבלת התחייבות.

״לא מזמן היה סבב מינויים חדש ושוב שחל קורא לי אחרי שהכל נגמר. פניתי למנכ״ל משרד ראש הממשלה, שמעון שבס, וליורם אוברקוביץ מחברת חשמל, שידברו איתו. בעקבות פנייתם אליו, שחל הזמין אותי לשיחה וראיתי שהוא מרגיש מאוד לא בנוח. אחרי הכל, הוא התחייב לי ואני מדבר פה על התחייבות ברמה מיניסטריאלית. אמרתי לשחל בפנים: אני לא רוצה להאמין ששר בממשלת ישראל עוכר עלי בעיניים. אז התברר לי משחל שהיתה התחייבות מוקדמת של רפי פלד לשלמה אהרונישקי, והוא קיבל את המינוי של מפקד מחוז המרכז. התאכזבתי מאוד ששחל לא עמד בהתחייבות שלו כלפי״.

״קח את כל הפושעים הכי כבדים, אני הכנסתי אותם לבית סוהר, כולל את הרצל אביטן 15 שנה. וחטפתי איומים נוראיים. אמרו לי: פרידמן אתה אשכנזי, כשתמות יאכלו אותך נמלים צהובות ארסיות, כשאנחנו נמות יאכלו אותנו רק נמלים שחורות״

ומה לגבי המינוי המובטח לך כעת?

״שחל משחק אותה יפה מאוד עלי גם היום, ואסף חפץ הוליך אותי סחור־סחור. הוא שקרן, שקרן קטן״.

מלבד העניין האישי, יש לך הסתייגויות מהמינויים האחרונים במשטרה?

״כולם חבר׳ה טובים, אבל אני אומר שלקחת אדם כמו אהרונישקי, שמצידי הוא באמת ראוי להיות אפילו מפכ״ל וראש ממשלה, ולמנות אותו למפקד מחוז המרכז בלי שיש לו שום רקע לנושא, שום הכשרה - זה פשוט מעשה לא נכון. אז עשו תרגיל. ידעו שהוא לא ישתלט על העניין, לקחו את מפקד היחידה לחקירות הונאה, זאב אבן־חן, ומינו אותו לסגן של אהרונישקי. זאב, שלמד ממני את כל העבודה כסגן שלי ביחידה המרכזית, הוא קצין משטרה אמיתי ובאמת מסוגל לעשות את העבודה. אבל לא ברור לי למה עושים את כל התרגילים האלה במקום למנות ישר מפקד מחוז עם הכישורים המתאימים. אני שואל את אסף על המינויים, והוא עונה לי שהוא מביא דם חדש למשטרה. אפשר לחשוב שאנחנו חתולים והוא מביא אריות. זה פשוט שמחלקים עכשיו דרגות במשטרה. או גם אני צריך לחכות בסבלנות לדרגת הניצב שלי״.

הכל פוליטיקה, אתה אומר?

״לא הכל, אבל יש במשטרה הרבה פוליטיקה, ואני לא חושב שאני אומר כאן משהו שאף אחד לא יודע. תראה, נכון להיום אני האדם היחיד בכל צמרת המשטרה שהוא שוטר אמיתי. עשיתי בקריירה שלי את כל מיגוון התפקידים משוטר סיור, דרך היחידה המרכזית ועד למחוז. אני גורס ששוטר, ולא חשוב אם הוא טר״ש או ניצב, כל שוטר צריך לדעת לתפוס גנבים. לא יכול להיות שאדם ילך ללמוד בבצלאל בלי שיש לו כישרון לציור.

״המצב במשטרה עכשיו הוא שבצמרת לא תראה הרבה אנשים עם ניסיון כמו שלי במבצעים, מודיעין וחקירות. אלה אנשים שלא ניסו בחיים שלהם לתפוס גנב. חלק מהם באו למשטרה מלכתחילה כדי לתפוס ג׳וב טוב, משכורת, רכב, נהג. אצלי זה היה אחרת לגמרי מהרגע הראשון. קח את כל רשימת הפושעים הכי כבדים שהיו במדינה, אני הכנסתי אותם לבית סוהר, כולל את הרצל אביטן חמש עשרה שנה בפנים. וחטפתי מהאנשים האלה איומים נוראיים. אמרו לי: פרידמן אתה אשכנזי, כשתמות יאכלו אותך נמלים צהובות ארסיות, כשאנחנו נמות יאכלו אותנו רק נמלים שחורות. מוהמר שניר, שהאשמתי אותו בפרשת המפוצצים והיה מיוצג על ידי עו״ד דוד ליבאי, היה שואל אותי בפרוזדורות בית המשפט מה שלום הבת שלי, בלי בושה״.

ככה, אגב, נולדה הידידות הגדולה בינך ובין שר המשפטים?

״ליבאי היה מרצה שלי בחוג לקרימינולוגיה. הערצתי אותו אז. ביום שבו נכנסו אנשים לבית משפחת שניר ורפקו למשפחה גרונים בראש, הגעתי למקום וראיתי את ליבאי עומד שם בתוך השיטפון של הדם. זה היה מחזה מחריד. ליבאי היה חבר של המשפחה, היו לו יחסים מאוד קרובים איתם והוא גם ייצג אותם אחר כך בפרשת המפוצצים. כשמוהמר שניר נעלם לי פתאום ואני חיפשתי אותו, רציתי לעצור אותו באשמה שהיה ראש הכנופיה של הרוצחים, והתברר שהיתה שיחת טלפון בינו לבין העורך דין שלו, ליבאי, שהזהיר אותו ואמר לו שהמשטרה מחפשת אותו. כאילו ליבאי מסר לו את המידע. יכולתי מיד לעצור את ליבאי, לחקור אותו, להאשים אותו, אבל ויתרתי לו״.

אם קם אדם כמו עוזי משולם והמשטרה מוציאת את עצמה חסרת אונים במשך שבועות ארוכים, מותר להניח שמשהו רע קרה למשטרה?

״אני לא רוצה למתוח ביקורת על התנהגות המשטרה בעניין עוזי משולם, בטח לא כל עוד אני במשטרה. אבל אני חושב שהייתי נוהג אחרת, שאצלי זה לא היה קורה. אני, למשל, לא הייתי מחכה שהוא ייצא מהבית. מצד שני, לא הייתי בסוד העניין מלכתחילה ככה שקשה לי להביע דעה חד־משמעית.

״בגדול, מאז שאני נמצא בירושלים ולא בתל־אביב, למדתי לראות את המפה של ישראל בדרך אחרת. תל־אביב היא עיר של פשיעה - סמים, וזנות, גנבים, רוצחים. ירושלים היא עיר של פקידים, ישיבות והפגנות. לכן, גם קציני המשטרה בירושלים הם פחות טובים בשתי דרגות מקציני תל־אביב. הכל שאלה מאיפה מסתכלים על זה. אחד הדברים שאני תמיד אומר לגבי הפגנות זה שמפקדי המשטרה צריכים ללמוד מי הקליינטים שלהם. כשיש לך הפגנה של הליכוד, אתה לא יכול לבוא בכוח מצומצם, זה לא הפרופסורים של שלום עכשיו״.

רונאל פישר

הבורסה, שירים ושערים

אמנון אברמו[ביץ]

ל פתע בקיץ שעבר קניתי מניות [illegible] אולי מבין בפוליטיקה גבוהה, [illegible] מושג מה קורה בחיים. לך על [illegible] הוא יושב חזק, כל הבשר שאתה אוכל [illegible] שאלתי, הרי רק כרגע אמרת מאיר.

אוי באמת, אמר היועץ והניע את [illegible] בתנועה מבטלת, דורי הוא הבן של מאיר. [illegible] הבשר בביצים. מניות של בשר יכולות [illegible] תהפוך פתאום לצמחונית?

אם כבר בשר, חשבתי, אולי עדיף [illegible] קרובת משפחה מילולית של טיבון [illegible] בשם ״טיבון ויל״, או לפחות היתה.

לצערי לא יצא לי להכיר עדיין את [illegible] החלפתי איתו מילה, אם אפגוש אותו [illegible] הוא. ובכל זאת קניתי את המניות. [illegible] דיבר כל כך הרבה על בשר, שחשבתי [illegible] למסעדה התל־אביבית המומלצת ״בית [illegible]״.

נתתי הוראת קניה והנחתי את [illegible] פוצח בשיר, ״דודי ירד לגנו, ירד לגנו, [illegible] דרך אחרת, אסור להתייחס לבורסה אלא [illegible] ושערים. כל התייחסות כבדה יותר ורצינית, [illegible] ממשיים ולא סתם כסף פנוי, עלולה [illegible] ולהסתיים באסון.

המניות עלו משבוע לשבוע. עשיתי [illegible] אחוז בחודש, אולי יותר. דודי לי ואני לו. [illegible] כמות כזו של כסף בלי לעבוד ובלי לשלם [illegible] ומעולם לא היו לי כאלה נקיפות מצפון.

מצפון מיוסר הוא יועץ רע. אין יועץ רע [illegible] לניירות ערך. מה הפלא שהפכתי לתומך [illegible] עמדה סוציאלית עקרונית אינה יכולה [illegible] כליות ויש לה צורך חיוני בראיות ובעובדות. [illegible] מנומק בעניין מיסוי שוק ההון, שכתב משה [illegible] נציב מס הכנסה, ושלפי מקורותי שיקף [illegible] האוצר.

המאמר של גביש קבע, שמקורות הכנסה [illegible] ממוסים גורמים לעיוות ההחלטות העסקיות [illegible] יצרנית לכיוונים שאינם מובילים להשגת [illegible] הצמיחה.

איך שלא יהיה, חצי שנה החזקתי במניות של [illegible] והתדפיסים שלי מלאו כולסטרול. חצי שנה [illegible] שהמניות התחילו לרדת. המתנתי יום, [illegible] אותן והרגשתי קתרזיס. היה לי עכשיו פחות [illegible] ייסורי מצפון. דודינקא, אמרתי לעצמי [illegible] והזמר, דודינקא, אתה מבאס אותי.

■ ■ ■

ביום רביעי הקדיש הרדיו את התוכנית [illegible] החרשות״ לנעשה בבורסה. בין היתר התקשרה [illegible] שמה, שהעידה על עצמה כאשה פשוטה [illegible] שבבנק המזרחי שיכנעו אותה לקחת אשראי [illegible] נאמנות ועכשיו הלך הכסף. האשה העבריה, [illegible] של שעת חירום, תלתה את המפולת באופציות [illegible] תעורות ביטוח הנסחרות בין מהמרים על [illegible] שערים, ושלפי השמועה מכוונים את הבורסה [illegible] שהתוצאה תפגוש את ההימור. אם זה נכון, [illegible] הגרולות של משחקי כדורגל לצורך [illegible] הספורטוטו, לא נודע הימור קטלני שכזה.

סיפורה של י.א, שנשמע לגמרי אותנטי [illegible] מניסיון אישי, חשף גיליון אישום נגד הבנקים. [illegible] שסניף בנק שמטרטר אותך עד צאת נשמתך [illegible] הלוואה זעירה לפתיחת עסק יצרני או הרחבתו, [illegible] ליטול אשראי לצורך רכישת קרן נאמנות, גם [illegible] בית או בסטורנט תפרן שמתגורר במעונות.

לא צריך להתברך בדמיון מופשט כדי לראות [illegible] את עמירם סיוון, לדוגמה, יושב על הספסל [illegible] הבא, מצהיר שיגיש ערעור, ובינתיים מהרהר [illegible] משפחתו לשם החודש.

הגברת י.א היא דגם מייצג והסיפור שלה [illegible] תרבות ההשקעות הישראלית, שהנפילה הגדולה [illegible] וועדת בייסקי וגזרי הדין של השופטת [illegible] ניתנו, לא יכלו לה. ישראל מהמרים זה לזה.

[illegible] קרנות הנאמנות הן כתובת קבועה למשקיעים חובבים. לפני [illegible] יכלה קרן נאמנות לגייס חצי מיליארד שקלים ביום אחד. [illegible] דווקא קרנות נאמנות? אולי משום שאפשר לרכוש אותן [illegible] שעות היום. אולי משום שמנהלי הקרנות נחשבים לאנשים [illegible] מה הם עושים. אולי בשל הנזילות ואולי מפני שהן [illegible] השקעה בסכומים קטנים.

אין ספק שהגברת י.א, כמו רוב משקיעי הקרנות או יושבי [illegible], לא יודעת דבר על הסביבה העסקית של החברות, על [illegible] העצמי ועל מצבן הכספי. הגברת לא שמעה מעולם את [illegible] של מנהל הקרן שבידיו הפקידה את כל כספה, אין לה [illegible] ירוק על קשריו עם גורמים אחרים בתחום ההשקעות, [illegible] וההנפקות. היא לא יודעת מיהו, מהו, לא יודעת אפילו [illegible] אי פעם בסרטן העור.

במידה מסויימת הבורסה שלנו היא אשליה, מלמעלה עד [illegible]. מבנה החברות מונע אפשרות להשתלט עליהן דרך [illegible], או שיש בהן מניית יסוד, או שנשמר גרעין שליטה, או [illegible] לבצע הקצאות פנימיות לאחר שיצאו בהנפקה ודיללו [illegible].

הגדולים, בעלי שליטה בחברות תעשייתיות, חברות [illegible], ובעלי שליטה בחברות בורסאיות, עושים כסף על [illegible] המשקיע הקטן, והדיבידנדים מוצאים את דרכם הסמויה [illegible] של בעלי עניין בלבד, תופעה ייחודית לשוק ההון [illegible], שחברות הנסחרות בבורסה אינן מחלקות דיבידנדים [illegible] למשקיעים.

שש מאות־שבע מאות חברות נסחרות היום בבורסה. פי שש [illegible] מאשר בשנת 83׳. האם הבורסה עלולה לקרוס? איפה, [illegible] אומרים המומחים, השוק היום גדול בהרבה, בסיסו [illegible], ישנם המון שחקנים. ומה אומר, לעומת זאת, השכל הישר? [illegible] הישר אומר שאם ישנם היום פי שש חברות מאשר אז, [illegible] שהשוק עלול לצנוח לתהום שעומקה פי שש.

כאן בא הקטע של שר האוצר בייגה שוחט והממשלה וראש הממשלה. אם תהליך השלום הוא הפרימט העליון, הרי ששאר מרכיבי המדיניות צריכים לשרת אותו, וקודם כל הבורסה. אי אפשר לתבוע מאנשים לוותר ויתורים, קשים לחלקם, בלי לתת להם פיצוי. כיסים תפוחים צריכים לפצות על שטחים מפונים.

[illegible] מתוסכלים השבוע בחזית בנין הבורסה בתל־אביב. ישראל מהמרים זה לזה

צילום: רובי קסטרו

איך שלא יהיה, חצי שנה החזקתי במניות של דודי עזרא והתדפיסים שלי מלאו כולסטרול. חצי שנה ראיתי רק טוב, עד שהמניות התחילו לרדת. המתנתי יום, המתנתי יומיים, מכרתי אותן והרגשתי קתרזיס. היה לי עכשיו פחות כסף אבל גם פחות ״יסורי מצפון. דודינקא, אמרתי לעצמי נאמן לגישת השיר והזמר, דודינקא, אתה מבאס אותי

החלטה 611

בסביבות העיר לוד ישנו כפר קטן, כפר שמואל שמו, ולו אדמות חקלאיות שהופשרו לבניה. ארבעת אלפים יחידות דיור אמורות להתרומם בכפר שמואל. לא לגמרי גלוי מי עומד שם מאחורי היוזמה, ולא לגמרי ברור מה יהא על התשתית וכיצד יחובר הכפר לעיר, אבל חוץ מזה הכל בסדר.

באזורים חקלאיים רבים שהופשרו לבניה דיווחו היזמים למס שבח ודיווחו למס הכנסה ורק את החווה עם מינהל־מקרקעי־ישראל שכחו לסגור. מה שמעיד שחשוב לחברות לצאת מהר לבורסה וקצת פחות דחוף להתחיל לבנות.

החלטה שנודעה במיספר 611, שהוקפאה בינתיים והועברה להכרעת ועדה בראשות מנכ״ל האוצר אהרון פוגל, אמורה לפתות קיבוצים ומושבים באזורי הביקוש למסור את הקרקע לבניה תמורת פיצויים חקלאיים ואחוזים בבניה.

שני אנשים טובים ממלאים תפקיד פעיל ביישום ההחלטה, אריק רייכמן, מזכיר התנועה־הקיבוצית־המאוחדת, ועורך־הדין שרגא בירן, גדל״ניסט מפולפל, מעשירי הארץ, המוח המשפטי מאחורי התק״מ, וכשהעסק יעבור, יהיה אולי גם המוח המשפטי מאחורי היזמים הגדולים.

לאריק רייכמן מוסר תשלומים וחזון: הוא מוטרד מחובות הקיבוצים והוא מאמין שמהלך פיננסי כזה יאפשר להם לפרוע את חובם. רייכמן מאמין שקיבוצים חזקים כמו יקום ומעגן־מיכאל ושפיים, יתרמו שטחים לטובת קיבוצים חלשים כמו כיסופים ואייל ושדה־נחום. הקיבוצים החזקים אמורים ללכת להסדר בלי שהם עצמם יהיו חלק ממנו. אפשר שרייכמן צודק והרעיון של ערבות הדדית עודנו פעיל, אם כי לא ידוע, למשל, שקיבוץ כפר גלעדי, שעושה כסף טוב ממחצבה, מתחלק בו עם קיבוצים קשי יום.

611 היא המשכה של 533 מתקופת אריאל שרון במשרד הבינוי והשיכון. אז דובר על מיליון עולים ועל פיתוח הנגב. כשהסתבר שהנגב איננו הופך במחי מילה לאיזור ביקוש, לא עיקרי ולא משני, הוחלט ללכת על מישור החוף ועל הגליל התחתון ועל אזור ירושלים. ההחלטה נבעה מצורך אמיתי, אבל כמו שקורה תמיד אצל שרון, תוך כדי תנועה ואש הדברים הסתבכו.

אחר כך בא פואד בן־אליעזר ועימו 611 וחשובה ממנה ההחלטה 3(ב) ההופכת חקלאים ליזמים וקובעת שהיזם יהיה רשאי להתחיל לתכנן. על הבולמוס שניצת במושבים והאופוריה ותאוות הבניה דיווחו בשבוע שעבר העיתונים והטלוויזיה. מאז הבהלה לזהב בגבעות השחורות של דקוטה לא נרשמה התנפלות כזו. מושבים התלהטו, חברים התקוטטו, מאכערים נחתו על השדות כמכת ארבה.

אם ועדת פוגל לא תגביל את העניין ותגדר אותו עם גדר חשמלית, יגיע תורו של התק״מ. קיבוצים וחברים ובני משפחה שפעם נחצו על ידי אידאולוגיה, ייחצו על ידי קבלנים.

אריק רייכמן אמר לי השבוע שזכויות הקיבוצים הוכרו כבר לפני עשרים שנה בהחלטה 127, ובכל זאת הביע חשש כבר שאם הקיבוצים לא ילכו להסדר, עלול להיערך מכרז על הקרקע שלהם בלעדיהם. אני מנחש שעוה״ד בירן עומד מאחורי החרדה הזו.

אפילו נתעלם מהסמטוכה המוסרית החזויה, עדיין נותרות שלוש נקודות חולשה בעמדת התק״מ. אולי עו״ד בירן שכח להפנות אליהן תשומת־לב: אחת, אם אינך בטוח שהקרקע שלך, אל תעמיד את הסוגיה למבחן. אתה עלול להיכנס לדיון המשפטי כבעלים ולצאת ממנו כחוכר. שתיים, על פי ההסדר ולאחר ניכוי שכר־טירחת עורך־דין וקיזוז חלקם של המאכערים, יישארו הקיבוצים עם 12־13 אחוזים בלבד. נקודה שלישית והיא העיקר: אפשר שהמהלך הזה אכן יאפשר לקיבוצים לפרוע את חובם. נשאלת רק השאלה מה פתאום. מי מחזיר חובות במדינה הזאת? ועוד חובות בסדר גודל כזה?

שבוע חיל התותחנים

רשימה שפירסם הפרופסור דן מירון ב״ידיעות״ חשפה מכנה משותף משולש בין ספריהם החדשים של בתיה גור, א״ב יהושע, עמוס עוז, מאיר שלו ודוד גרוסמן. מירון הצליח לאתר אצל חמישתם נסיגה מהקהילה והתמקדות בפרטיות, התמחות טכנית, גסטרונומית או גינקולוגית, ומשיכה למיסתורין.

למרות שמירון הוא חוקר ספרות והוגה דעות בסדר גודל לא מבוטל, דומני שמותר לקרוא את הרשימה בעין קלה ואוהדת. כל מי שנדרון לכתיבה מקצועית קדחתנית יודע שמדי פעם אין מנוס ממאמץ מאולץ ואין ברירה אלא להטליא טלאים, לחתוך מפה ולחבר לשם, ולתפור תיזה.

מירון זכאי לאהדה כפולה משום שהוא עיקבי להחריד. המאמר המפורסם שלו במלחמת המפרץ, שהיה המפץ הגדול ושלאחריו כל שאר המאמרים הם רק חורים קטנים, תבע מצה״ל לצאת עוד היום לשדות הטילים בעיראק ולהתמודד עם משגרי הסקאדים. ״אם יש צה״ל - יופיע מיד״, כתב.

מירון עיקבי ושיטתי וסדור עד לרמת שמות־התואר. את אלופי צה״ל תאר אז כצלולי דעת ושקולי ניסוח, כנדרש מסופרים. ואילו את הסופרים תאר עתה, כנדרש מלוחמים, כתותחים כבדים, מפויחי קרבות ועטורי מדליות, שקניהם ירו. אבל בדיקת הפגיעות טרם הסתיימה.

השרים מאבדים אמון
הממשלה מאבדת אמינות

שלום ירושלמי

בשבוע שעבר יצא שר הכלכלה והתיכנון, שמעון שטרית, לבקר בטורקיה. כשחזר, ביום ראשון בערב, גילה שהוא גר ממש על הגבול. ליד צומת גבעת זאב, שני קילומטר מביתו של השר בשכונת רמות, הוצב מחסום גדול, והנוסעים התבקשו, באמצעות שלטי־אזהרה ענקיים, להכין את תעודותיהם לביקורת, ממש כפי שנהוג במעבר ממדינה למדינה.

שטרית הנדהם עצר את הוולוו הממשלתית וניסה לדלות פרטים נוספים מחייל עייף שעמד במחסום. "תגיד, יבנו כאן גם מסוף"? – שאל שטרית את החייל, כמעט בבהלה.

החייל נשבע שהוא לא יודע מהחיים שלו. "טוב", התנחם השר, "אני כבר אברר את העניין עם רבין".

חוסר הידיעה הבסיסי של שטרית על קווי האוטונומיה שנמתחים ממש מתחת לביתו, יכול להרגיע מעט את שר המשטרה, משה שחל. שחל לא ידע על מכתב בענייני ירושלים ששלח שר החוץ פרס לשר החוץ הנורבגי, יורגן הולסט, ב־11 באוקטובר 1993. הוא ספג בושות בכנסת, והוצג השבוע כמי שנשא ברמה את השקר הקולקטיבי של הממשלה. אבל הוא לפחות נוסע לחיפה ולא נתקל במחסומים.

החסך באינפורמציה, המידור הנוראי הזה שכפה רבין על שרי ממשלתו ועל פקידיו הבכירים (אולי בצדק), הוא שגרם לכל הצרות. שלשום בבוקר, בישיבת הקבינט, התפוצץ תיסכולם של השרים הבכירים. "אנחנו לא מעורבים, לא יודעים כלום. אתה יוצר לנו בעיות של אמינות", התלונן בפני רבין שר השיכון, פואד בן־אליעזר. ראש הממשלה התנצל בפני שחל והשרים, וטען ש"היתה כאן אי־הבנה". הוא גם הודיע, ש"אני לוקח על עצמי את כל האחריות". מי שקיווה שבעקבות הפרשה הוא יקבל מרבין ריווחים שוטפים התאכזב. רבין לא הבטיח לשרי הקבינט דבר.

תזכורת: ב־10 במאי, לפני חודש בדיוק, נאם ערפאת את נאום הג'יהאד המפורסם שלו, והזכיר את המכתב בנושא ירושלים. סיעות האופוזיציה הגישו כמה הצעות אי־אמון בממשלה. שחל, השר המתאם בין הממשלה והכנסת, הודיע מעל הדוכן שהמכתב שעליו מדבר ערפאת הוא דמיוני, וכי לא נמסר לו שום מכתב בקהיר. זו חצי אמת. המשך הנאום של שחל היה חמור פי כמה. "אין שום מכתב בנושא ירושלים, ואין צורך במכתב שכזה מאחר והנושא נקבע בהצהרת העקרונות".

בדבריו בכנסת שילב שחל קטעים מתדריך מפורט בכתב שהעביר לו מנהל לישכת ראש הממשלה, איתן הבר. הבר לא שמע מעולם על המכתב של פרס להולסט, אשר מבטיח את פעילות המוסדות הפלשתיניים במזרח ירושלים. רבין לא סיפר לו. פרס לא היה אז בארץ, וגם השרים האחרים לא ידעו. רק שאי־הידיעה אינה פוטרת מעונש ציבורי. ביום שני נענש שחל קשות. ביום שלישי בכנסת, נענש פרס. שלשום טיפס המכתב, כאמור, גם ללישכת רבין ולדיוני הקבינט. עודפי אמינות ואמון הדדי לא גלשו משם.

בילבול בשידור חי

ביום שני בערב, בעין הסערה, היה מי שנוכח בבילבול הממשלתי בשידור חי. השר שחל ישב אז בלישכתו בקומת הממשלה בכנסת. לתוך החדר חדרו כבר הדי המיתקפה האופוזיציונית הקשה. שר המשטרה, רותח מזעם, התקשר ללישכת ראש הממשלה. "תראה מה קורה כאן, איזו סערת רוחות", הוא התלונן, "אומרים לי שמסרתי הודעה שקרית. מישהו אצלכם היטעה אותי". שחל גם דרש מרבין לפרסם מיד את המכתב, מתוך הנחה שתוכנו יצמצם את הנזק שנגרם לו בכנסת.

רבין ניסה להרגיע את שחל, אך נכשל. הוא היפנה אותו לפרס, והבטיח שידאג שהמכתב יתפרסם. שחל טילפן לפרס ודרש הסברים. פרס הבטיח לו ש"אנחנו כבר מוציאים הבהרות", וגילגל את שחל למנהל לישכתו, אבי גיל. גיל קרא בפני שחל, לראשונה, את תוכן המכתב ואת נוסח ההודעה לעיתונות שצורפה אליו. שחל הציע כמה תיקונים, ותבע פרסום מיידי.

הוא לא בדיוק נענה. בלישכת שר החוץ ביקשו, כנראה, לפרסם את המכתב אחרי השעה תשע בערב, כדי שחלילה לא יפתח את מהדורת מבט, וכך לרכך מעט את מכת האי־אמינות שהונחתה על פרס. כמה שעות קודם לכן התקשר גם איתן הבר לאבי גיל ושאל אותו למה, לעזאזל, הם לא מפרסמים את המכתב. "זיימר־גהזוענט", ענה לו גיל. יהיה טוב. בסוף כיכב המכתב ב"פופוליטיקה".

למחרת, ביום שלישי, הופיע פרס בכנסת, כדי לסקור את פעולת משרדו. לחברי הכנסת חולקה חוברת סיכום נאה, מעוטרת באיור צבעוני של יעקב אגם, שנכתבה בעמל רב. אבל החגיגה הגדולה נהרסה בטרם החלה. חברי הכנסת של הליכוד, שכמה מהם, בכירים וזוטרים, המכו את [illegible] פרוחחים, הטיחו שוב את המכתב בפניו של [illegible]

שר החוץ, שלא שעה ליועציו (לא [illegible]) נראה מיוסר. בשלב מסויים הוא פנה [illegible] בדבר תוכחה נדירה: "אתם רוצים לומר [illegible] את ירושלים. זו הלשנה מכוערת".

שלשום, אחרי ישיבת הקבינט ובעקבות [illegible] כאילו המכתב שהוצג לציבור זוייף, [illegible] בלשכת רבין. הרושם שהתקבל הוא [illegible] הפליאה היתה בעיקר על האנגלית של [illegible] ללגלג על האנגלית של ערפאת). כל [illegible] בות מתחילים באות גדולה. ארבע פעמים [illegible] PALESTINIANS. כולן מתחילות באות קטנה.

משה שחל. דרש פירסום מיידי

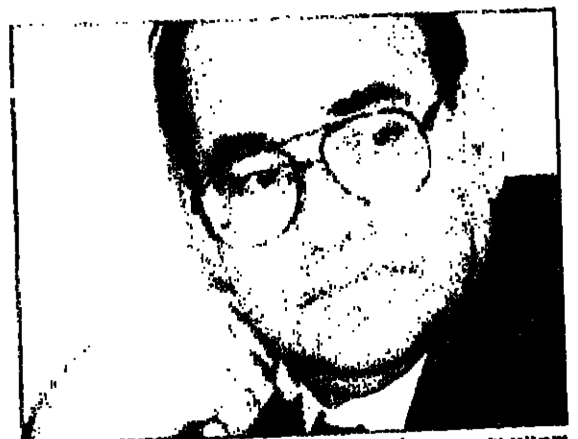
שמעון שטרית. נילה מחסום ליד הבית

בנימין בן־אליעזר. "אותנו לא יודעים כלום"

חוסייני לא גילה לשחל

פרשת המכתב העמידה את קובעי ה[illegible] אכסוררי, בכל הקשור ביחסים עם הפלשתינים [illegible] היחידים שלנו בנושא ירושלים. בשבועות האחרונים [illegible] שחל, בשליחות רבין, פעמים אחדות עם [illegible] עיני בענייני ירושלים. הפגישה האחרונה [illegible] בערב בביתו של השגריר לשעבר משה [illegible] והשתתף בה גם זיאד אבו זיאד, [illegible] במשלחת הפלסטינית. שחל, מצידו, [illegible] מתוו ירושלים של הממשלה, ניצב אריה [illegible]

כשנפגש עם חוסייני, לא ידע שחל, כאשר [illegible] שבו מכירה הממשלה בחשיבות קיומם של [illegible] נים, ואפילו מתחייבת לשמור אותם ולעודד [illegible] מצידו, ידע גם ידע על המכתב, אבל כנראה [illegible] לוף אותו מול שחל. הבכים לשיחות, שהוגדרו [illegible] משותף. שחל הזהיר את חוסייני שלא יקים [illegible] ניים בעיר. חוסייני, איש זהיר ומנומס, [illegible] מיידיות, ביקש הקלות בסגר. שחל התחמק. "אני [illegible] רבין", הוא אמר.

חוסייני, ובעיקר זיאד אבו זיאד הסבירו [illegible] רות בנושאי ירושלים רק מעלות את [illegible] היום, בניגוד מוחלט לאינטרס של שני [illegible] נאום ירושלים של ערפאת ביוהנסבורג [illegible] פעילות המוסדות הפלשתיניים בירושלים [illegible] לול עוד לפוצץ את ההסכם הישראלי־פלשתיני [illegible] פרטית אמר חוסייני: "מה לעשות, גם ל[illegible] לו".

השבוע, בעקבות הרעש הגדול, [illegible] גיע את הסערה, הסכים חוסייני לפתוח את [illegible] של האוריינט־האוס, מרכז העצבים של [illegible] בפני אנשי תוכנית התרשות המקומית [illegible] הציג ספריה גדולה, ובה כמעט כל [illegible] הפלשתיני, חדר עיתונות, ארכיון [illegible] ומשרדים לקבלת קהל, שנזקק לעזרה [illegible] כיון התגלתה גם מפה גדולה ומעורבנת של [illegible] שצורפו לה פרטי־פרטים על כל אחד [illegible]

במהלך הסיור באוריינט־האוס [illegible] מההסכם ולא יקים עוד מוסדות פלשתיניים [illegible] עם זאת, שיכנה במזרח העיר עוד [illegible] שאם הבנייה הזו תוגבל, והמוסדות [illegible] אינתיפאדה מזרח־ירושלמית.

חוסייני הוסיף, שקיימת "הבנה" בין [illegible] להקפיא את תוכניות הבנייה החדשות [illegible] 1993. במהלך דיון בכנסת, העלה [illegible] הזו, אך פרס הכחיש את הדברים [illegible]

והעיקר, חוסייני נשאל מתי יהיה [illegible] לפני שיושג הסכם על ירושלים", הוא [illegible] יכול לנשום לרווחה.

פרשת המכתב שהיה־לא־היה היפנתה שוב את האש לעבר שר החוץ, [illegible] פרס לצאת למלחמה על [illegible] אבל הבעיה שלו ושל רבין איננה רק עם הליכוד. השר משה שחל זועם על ששלח לשקר מעל דוכן הכנסת. ושרים אחרים, כמו שטרית ובן־אליעזר, זועמים על שאין להם מושג מה קורה ■ הבושות בכנסת, הצעקות בקבינט. זה היה השבוע שהיה

למה להמר כשאפשר להרוויח

מגדלי חוף הכרמל, עלייה של 20% ב־9 חודשים. זה נכס שאפשר לבנות עליו.

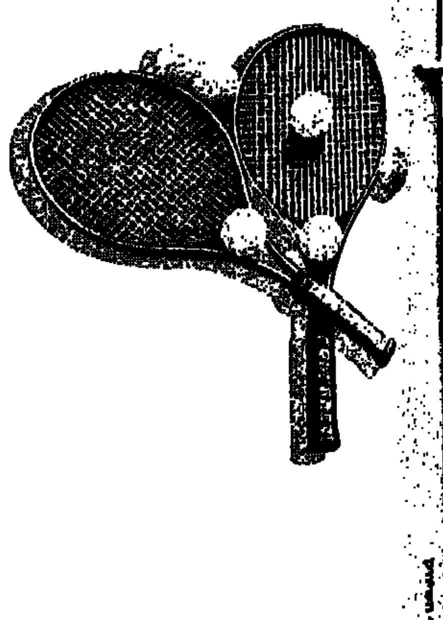

10 דירות נופש במגדלי חוף הכרמל נמכרות מדי חודש. דירות נופש המציעות השקעה לטווח ארוך, עם תשואה מהירה. עובדה: מחירי דירות הנופש בחוף הכרמל עלו במהלך 9 חודשים האחרונים ב–20%. בשוק עצבני כמו היום, כשדבר לא בטוח, דבר אחד בטוח: מי שרוכש נכס בריביירה של ישראל, יכול לנפוש בראש שקט.

נדל"ן זה העניין, חוף כרמל זה המקום ומבצע מס רכישה חינם ל–20 הרוכשים הראשונים הוא עוד סיבה להתקשר עכשיו ולתאם ביקור.

לפרטים: משרד המכירות הראשי באתר 04–555222, משרד המכירות בת"א, הירקון 75, ליד מלון פארק 03–5174075, 03–5174714, ואצל משווק מורשה דוד דיין 03–297450.

* המבצע מתייחס לדירות שימכרו עפ"י מחירון 6/94.

מגדלי חוף הכרמל – הריביירה של ישראל

מגדלי חוף הכרמל
Carmel Beach Towers

משכנתאות נוחות באמצעות בנק לאומי למשכנתאות. המודעה והמודל נועדו לצרכי הסברה והמחשה בלבד ואין להם תוקף משפטי. לצורך התקשרות כלשהי יחייב את החברה אך ורק האמור בחוזה החתום בינה ובין הרוכש והתב"ע המאושרת.

יהושע ושות'

אפרים

יום הדי"ן

או: ה"ברוך" הארוך ביותר (50 שעות לקרב על הבורסה)

ה־6 ביוני. לעולם ועד לא נשכח את היום ההיסטורי, ההרואי והנשגב. לא אנו, המביטים בהערצה אילמת על החיילים האלמונים שנותרו כדי לספר את סיפורו של היום הנורא ההוא – ולא הם, האנשים שחוללו את המיפנה, הגיבורים שהפכו מפלה להתאוששות והביאו את הניצחון בקרב הגדול.

סיפר לנו ש.ג, מת"ק (מנהל תיקים קטן), מראשוני הנוחתים על חוף "ישראמקו":

כשנפתחו דלתות המוניות שחצו את רחוב אחד העם הסוער, והאופציונר נתן את פקודת הנחיתה, ידענו שגורלו של עם ישראל מוטל על כתפינו. כל מה שהאמנו בו, כל מה שהתאמנו לקראתו, כל תקוותינו, היו תלויות בנחישות ההחלטה ובכושר העמידה שלנו מול האבירות הצפויות. אני הייתי בגל השני של המשתנים. לפני ראיתי את הנפגעים הראשונים של שלב המר"ץ. הם היו מוטלים שורות ארוכות ארוכות מאוד. הרעש היה נורא. קול הנפילות המחריד נתערבב בזעקות המשקיעים הקטנים. מסביבי נפלו רבים כמו זבובים. אבנר ו חטף מול עיני ירידה של 8% בבטן. חברים למחלקה, חבר'ה ששירתו איתי יחד באג"ח ובמט"ח, זחלו שותתי דם אל הגמ"ח. מסביבי ראיתי רק צבע ארום. הידיעות בקשר סיפרו על נפגעים חדשים. יעד, אראקום, טיבון־זיל, אוליצקי, האחים עופר.

מישהו אמר שאולי יגיעו צנחנים כדי לסייע לנו – וכאמת לידינו החלה הצניחה הגדולה. צנחו שם מכל עבר, מימין ומשמאל, קדימה ואחורה. צניחות חרות. לא האמנתי למה שקורה, הצניחות היו איומות, מאות צנחו והתרסקו על הקרקע. ביקשנו סיוע. כוח של אנשי צפרדע שנשלח לחלץ אותנו חטף פגיעה ישירה. מרד הכר"ם, מהטובים שבינינו, ידיד ותיק ואהוב, צלל עמוק עמוק למטה ולא שב לעלות.

המצב היה כמעט אבוד. ירו עלינו במק"מים 664 וספגנו פדיונות בצרורות. החיפוי האווירי היה חסר אונים. כל מעו"ף שעלה – התרסק מיד מול עינינו. חטפנו מהלומות מכל עבר. זחלתי קדימה, מנסה לאחוז בכל פיסת מירע. ניסיתי לאתר מקורבים, אבל לא היתה לי שום אופציה. בקטעים מסויימים נותרתי לבדי. מי שנפל, נפל. סולרטים קשוחים וסולידים מוסריים, נטשו וברחו. אנשים זרקו הכל – העיקר לצאת מן התופת. זה היה הגיהנום בהתגלמותו. אבל אני האמנתי שאם נחזיק מעמד 24 שעות – ננצח. חשקתי שפתיים והתקדמתי בזחילה איטית, נאחז במכשולי הברזל ובקרנות הגמל שפוזרו כשטח, כשאני ממלמל את תפילת המשקיע. תפילה מרטיטת לב ומעצימת נפש, שרשם הרב הקדוש, הרב ברוקר שליט"א למוכ"ז:

"שמע ישראלום
על שם אלוקינו, על שם אחר,
שתיים,
שלוש –
תמכור מיד"!

רק בצהריים של ה־7.6 הגיעו התגבורות. יחידות מהכוח של מאיר עורא והקומנדו של גרניט, יחד עם פלוגת מניות בכורות, החלו לנוע למעלה. סימנו להם את מקומנו והתחלנו להתרומם באיטיות. כאן עלה מישהו, פה זינק אחר. מצב הרוח התחלף. קמנו, דילגנו מעל הנופלים, לא היבטנו אחורה על אלה שצנחו. אט אט נתכנסנו, אנו שמרדנו מן המסולת, אנו שקמנו מעיי יום ה"די" לקראת מרד ה"שיא", אנו המאמינים, התמימים, הלא נכנעים. מגש הכסף שעליו הונפקה מדינת היהודים. מבטנו עוד כבוי, הצלקות עוד לא הגלידו, הדם עודו שותת – ואנו כבר רוכשים סחורה חדשה. כי ידע השור קונהו – וחמור לא ישתנה.

עד כאן ש.ג, גיבור אלמוני. ובעוד אנו מתבוננים כיצד הולכת דמותו ונעלמת אל מול ה"אופק" וחברת השקעות ידועה, עלתה באוזנינו שירה חרישית ונוגה. שירת ש.ג. וחבריו האמיצים, שקרוז לספר לנו את נפלאות יום ה־6 ביוני:

מסביב יהום הסחר,
אך אנחנו לא נלמד.
לפקודת קניה אנחנו, תמיד –
אנו אנו ספקולנ"טים!
אשרינו כי בנים כאלה לנו.

שאלה של אמינות

"ערפאת לא די... על המכתב של... הוא התכוון למכ... שרבין שלח לו"

אברהם ת... ...איון עם שמעו...

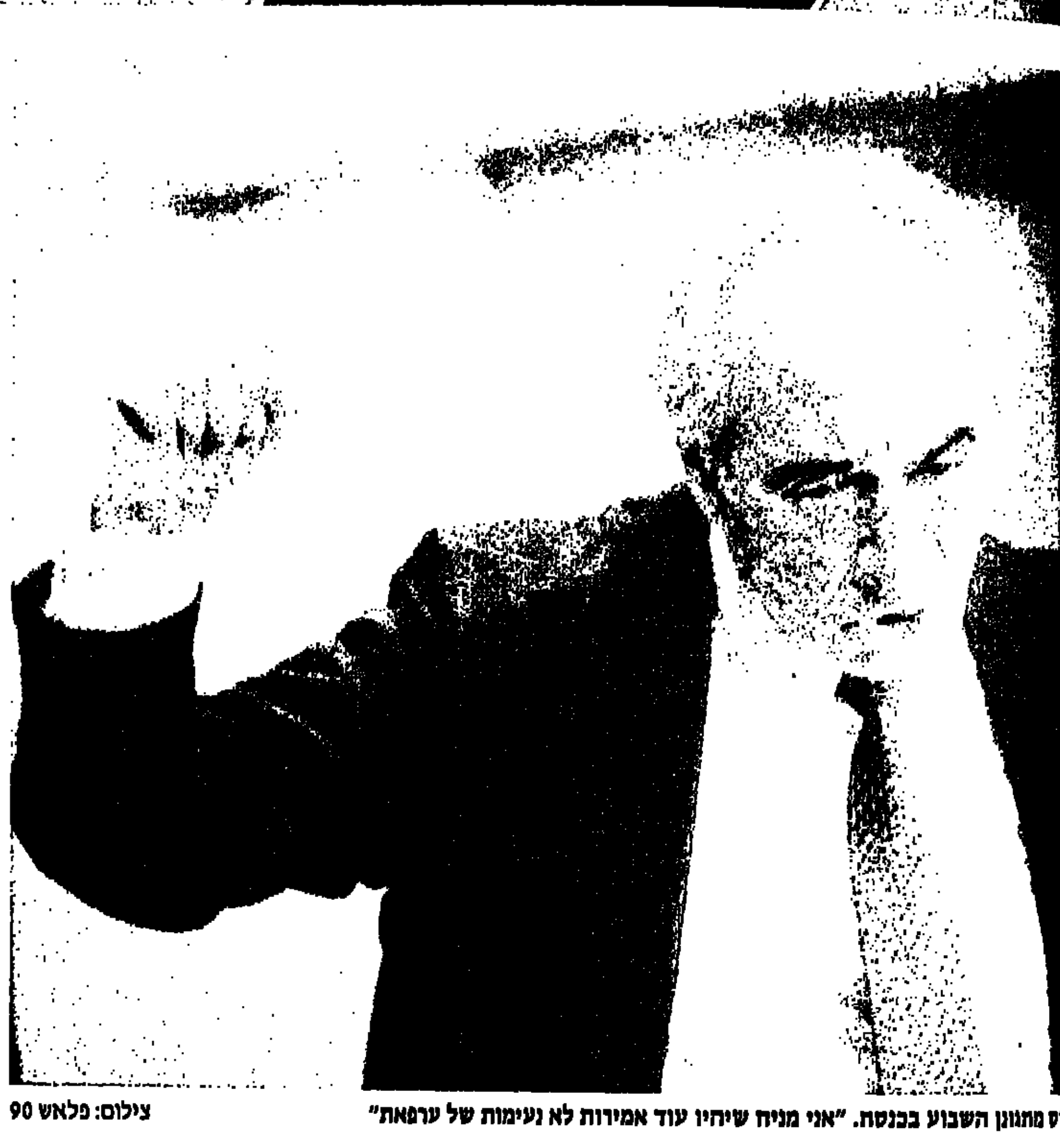

שמעון פרס מתגונן השבוע בכנסת. "אני מניח שיהיו עוד אמירות לא נעימות של ערפאת" צילום: פלאש 90

אדוני שר החוץ, במבט לאחור, פרשת מכתב־ירושלים פגעה באמינות הממשלה?

"לא".

מדוע לא?

"כי הממשלה לא הפרה כאן שום אמונים. היא לא עשתה שום דבר המצדיק הטלת ספק באמינותה".

איך לא? היא הכחישה כל הזמן שיש בכלל מכתב.

"זהו ניסיון היסטרי לשבש מועדים ותהליכים, ללא כל יסוד במציאות. עד כדי כך, שחלק מהאנשים אמרו שהם מאמינים יותר לערפאת".

כן, זה בדיוק העניין. גרמתם לכך שערפאת, שהציבור הישראלי בדרך כלל לא האמין לו, התגלה כדובר אמת יותר מהממשלה שלנו.

"אני מאוד שמח על כך, שהאופוזיציה הגיעה למסקנה שאפשר להאמין לערפאת. אבל ערפאת אמר שלושה דברים לא נכונים. הוא אמר שלא חתם על הסכם קהיר בגלל מכתב: שקיבל מכתב בעניין ירושלים: שהמכתב הזה משנה משהו בעניין מעמד ירושלים. אז בוא נבדוק את העובדות. המכתב כפי שהתפרסם נכתב לפני פגישת קהיר, אז על מה היה לו לעכור בקהיר? אלא אם כן הוא התכוון למכתב אחר בכלל. שנית, שום מכתב לא נכתב אל ערפאת, ולא במקרה, אלא אל שר החוץ הנורווגי הולסט".

והוא לא נכתב אל הולסט כדי שיעבירו לערפאת?

"ודאי שהיה ברור לנו שזה יגיע אל ערפאת. וגם הדברים שאמרתי לפני זה בכנסת נאמרו כדי שכולם ישמעו, גם הצד הפלשתיני. אבל מה ההבדל? אם אני כותב אל ערפאת, הוא פרטנר בנושא ירושלים: אם אני כותב להולסט אף אחד אינו פרטנר בנושא ירושלים".

אבל תוכנו של המכתב עושה את ערפאת לפרטנר ואפילו למטוין בירושלים.

"אין במכתב שינוי כהוא־זה של המצב בירושלים שהיה קיים בזמן כתיבתו. לכן, הממשלה הכחישה בצדק את מה שלא היה נכון. והמכתב נשלח לשר החוץ הנורווגי לאחר שהדברים נאמרו בכנסת ומשום כך גם לא היה צריך להניחו על שולחן הכנסת".

אבל השאלה היא, מדוע כשערפאת דיבר ביוהנסבורג על מכתב, במקום לומר שקיים מכתב ישן להולסט וזה תוכנו, אמרתם שאין בכלל מכתב?

"לא היה לו שום מכתב של הממשלה בעניין ירושלים. מתברר שביוהנסבורג הוא לא דיבר בכלל על המכתב שלי".

זה חדש. אז על איזה מכתב הוא דיבר?

"על מכתב שכתב לו אחר כך ראש הממשלה בעניין הנושאים שיידונו בעתיד. כאן היתה אי הבנה. הוא לא התכוון למכתב להילסט".

במכתב של רבין מדובר בכלל על ירושלים?

"לא. מדובר בו על עניין השוטר על הגשר, גורל שבת יריחו והשטח בשפת הים בעזה".

אז ערפאת שיקר בכלל לגבי איזכור ירושלים במכתב שקיבל?

"בוודאי שהוא שיקר".

מר פרס, יד על הלב, אתה לא מתח־ם על אופן הטיפול שלכם בכל הפרשה הזו?

"לא. אני לא מוכן לנהל דיפלומטיה לפי ... עיתונאיים".

למה אתה זורק את ההתחבטות שלכם על ...

"כי העיתונות התחילה עם זה שיש פה ... האופוזיציה, זה המקצוע שלה. שמישהו יסביר לי ... במכתב הזה? כתוב שם משהו לגבי ויתור כלשהו על ..."

אבל אתה הרי טוען שבכלל לא מדובר במכתב הזה.

"התשובה האמיתית היא, שמי שענה בעניין ... חשב שמדובר במכתב שרבין כתב בעקבות פגישת קהיר ... מוזכר עניין ירושלים. ערפאת בילבל את כולם, הרי ... אינו קשור לקהיר. אי אפשר להתעלם ממה ש... אמר שלא היה חותם בקהיר אילו לא קיבל מכתב ב... ירושלים. הוא לא קיבל בקהיר מכתב בעניין ירושלים ... הכילבול נוצר מדברי ערפאת, לא מתגובת הממשלה".

ואחרי הכל, השורה התחתונה היא שבכלל ... ערפאת מכתב על ירושלים.

"יש אלף מכתבים. מכתב זה לא מסמך ... בהתכתבות מתמרת".

יש בכל זאת הבדלים בין דבריך בכנסת ... להולסט. בכנסת זה דברים כלליים על ירושלים ... מדובר בפירוש על "מזרח ירושלים" ועל ... הפלשתיניים", מה שיכול להתפרש גם ...

"ההבדל הוא שבנאום אני מדבר על ... ירושלים ואילו במכתב אני מדבר בהתייחס ... הדגשתי שמדובר על מזרח ירושלים, שלא ... יש להם נגיעה לאוטונומיה כולה ... של מה שנאמר בכנסת".

אתה מרגיש שהתקפה בעניין האמינות ... תריסה במיוחד משום שמדובר בך?

"לא, בכלל לא. אין לי טענות לאיש ... אחר, שיש גם צד שני. אילו ניהלנו את המו"מ ... לנו בעיות של אמינות. קושי שני, שאתה צריך ... דעת הקהל שלך. ובמו"מ אתה עושה פשרות ... שימחאו כפיים. ימחאו כשהתמונה תהיה כולה ... האמינו שאפשר לגמור על עזה ויריחו תחילה, בלי ... התנחלות ובלי להכניס את ירושלים. לעניין ... הביטחוני. אבל זה מובן מאליו. את זה ... אתה מבין?"

בישותך, נדבר קצת על עצם העניין. יש בסך הכל התחבות זוחלת של מוסדות פלשתיניים במזרח ירושלים ו...

"כל מה שמנוגד להסכם ולמכתב, לא צריך להרשות. אם הם ... להכניס מוסדות של האוטונומיה למזרח ירושלים – אין ... עם זה".

אני שואל אם המצב הנוכחי כבר אינו כזה.

"בודקים. תראה, היום למשל הודיע שחל שלא יתנו לאנשים ... להסתובב במזרח ירושלים. וגם בודקים אם יש צורך ... מיוחדת או שאפשר לפעול במסגרת החוק הקיים".

אבל האוריינט־האוס הוא למעשה מרכז פוליטי של הפלשתינים.

"נכון, אבל הוא היה קיים בתקופת הליכוד".

עם כל הכבוד, זו אינה תשובה. אתם התמתם על הסכם ש... המוסדות הפוליטיים של האוטונומיה צריכים להיות ביריחו.

"אין לי שום התחייבות לגבי האוריינט־האוס. יש רק התחייבות שהמצב המצולם ביום חתימת ההסכם יכובד".

מה שאני שואל הוא, אם כבר המצב הנוכחי באוריינט־האוס אינו בניגוד להסכם ולמצב שהיה בזמן החתימה?

"היום, לאחר ההסכם, המצב שונה לטובה. כי המוסדות הפוליטיים יהיו ביריחו. אילו לא היתה יריחו, באמת היו מוסדות האוטונומיה מורחלים לירושלים".

אתה מסכים שיש כירסום גדול בתמיכת הציבור בממשלה ובתהליך השלום, עקב הצהרות ערפאת והמשך הטרור ועכשיו פרשת המכתב?

"משום כך ממשלה נבחרת לארבע שנים. כי היא צריכה לעבור במסדרונות של חוסר פופולריות – ובזה היא נבחנת. אני מאמין שבסופו של חשבון תזכה הממשלה הזו באשראי אדיר. תזכה שבשבועות האחרונים, מאז יישום הסכם עזה־יריחו, יש ירידה בטרור. אני לא רוצה להסיק מזה שום מסקנה, ויתכן שבהמשך שנראה קודם את התשלום בעד השלום ורק אחר כך את הסחורה".

אתה לא חושש שהכירסום בתמיכה עלול למוטט את הממשלה או להביא להפסד שלכם בבחירות הבאות?

"בעיני ניצחון השלום חשוב יותר מניצחון בבחירות".

אבל אם הממשלה הזו תיפול אולי לא יהיה שלום?

"יהיה שלום. אף אחד כבר לא יוכל להחזיר את המצב לקדמותו".

הליכוד ימשיך בדרך שלכם?

"מאה אחוז. גם בליכוד יש הרבה יותר תמיכה בתהליך, מזו המוצהרת".

יש רושם שאתה, יותר מרבין ומשרים אחרים, מתייחס בהבנה לשגיאות ולהצהרות של ערפאת ומוכן לבלוע אותן. זה נכון?

"ערפאת נמצא במערכה קשה ביותר. אני לא רוצה להצדיק אותו, אבל הוא הלך, מבחינתו, לפשרה קשה מאוד. הוא מותקף מכל עבר, אז הוא מנסה ליצור לעצמו קו הגנה מילולי, שעלינו הוא מכביד מאוד ולו הוא חיוני. אבל צריך לראות קודם כל מה שנעשה, לפני ששומעים מה שנאמר. ואני מניח שיהיו עוד אמירות לא נעימות שלו".

ואנחנו צריכים לבלוע?

"לא. צריך להגיב. מלל מול מלל וכיבוד הסכם מול כיבוד הסכם. יש שתי מערכות: מערכת מלל ומערכת מעשים, וצריך להבדיל ביניהן. מילים שנאמרות במיסגד ביוהנסבורג לא מחייבות את מדינת ישראל ולא אף אחד בתוכה".

הנשיא עזר ויצמן אמר לי בראיון, שצריך אולי לקחת עכשיו פסק־זמן במו"מ לשלום ולהמתין לראות איך הפלשתינים משתלטים על עזה ויריחו, וגם לא לרוץ אחרי אסד. מה דעתך?

"אני חושב שצריך להמשיך ולא להרפות. להמשיך עם הירדנים – נוצרה הזדמנות טובה מאוד איתם ואסור לפספס אותה – ולהמשיך עם הפלשתינים ובכל החזיתות".

מה ההזדמנות הטובה כל כך עם ירדן?

"יש סיכוי טוב להגיע איתם להסכם שלום. הוא גדל באחרונה. הנושאים שבמחלוקת בינינו לבין ירדן פחות מסובכים מאלה שהיו בינינו לבין מצרים. גם היחסים בפועל הם נקודת פתיחה יותר טובה משהיתה עם איזושהי מדינה ערבית אחרת. וכולנו בגרנו. לחיות בשלום גלוי, עדיף משלום מחתרתי".

זה נכון שישראל מוכנה להחזיר לירדן שטחים בערבה עוד לפני הסכם שלום?

"צריך לדייק. מדובר על החזרת ריבונות ולא שטחים. מדובר על הסדר של ריבונויות באיזור שבו פני השטח משתנים ללא הרף. למשל, ים המלח כל הזמן חי חיים כפולים. הוא עובר ממקום למקום, הוא מתכווץ, הוא מצטמצם. לקבוע גבולות סביב ים המלח על סמך העבר זה כמעט בלתי אפשרי, כי אין יותר עבר".

האם נכון שיש סיכום בינינו לבין סוריה על נסיגה הדרגתית של ישראל מכל הגולן, או שלפחות נתנו להם להבין שנרד מכל הגולן?

"לא. אמרנו שאנו מוכנים לעיקרון הנסיגה ולפשרה טריטוריאלית. אף ישראלי לא דיבר במושגים של הכל".

אתה, שמעון פרס, מאמין שאפשר יהיה להגיע לשלום עם סוריה בלי החזרת כל הגולן, על פי תקדים סיני?

"אני, שמעון פרס, לא אשיב על שאלות כאלה, כי אני צריך לנהל מו"מ ולא רק לתת ראיונות. אני לא רואה שום סיבה לתת התחייבויות גורפות בזמן מו"מ. מה שאני יכול להגיד הוא, שהנסיגה, השלום והביטחון כרוכים זה בזה ומוכרחים לתת תשובה כוללת ומשביעת רצון לכל שלושת התחומים. זו תהיה שגיאה אם נוציא את החלק שאנו צריכים לתת מכל המסגרת הזאת וניתן לגביו הצהרה גורפת".

אז כשהנשיא מובארק אומר שרבין אמר לו שהוא מוכן לסגת מכל הגולן ורבין מכחיש – למי אני צריך להאמין, על־פי תקדים "מכתב ירושלים"?

"לרבין, לרבין".

אפרופו רבין, הופתעת בשמינית את סנה לשר הבריאות?

"כן, זה הפתיע אותי".

וזה הכעיס אותך שלא ידעת?

"אני מקבל את זה שראש הממשלה ממנה את השרים".

שוחחת עם רבין על מינוי עוד שר מהמחנה שלך?

"היתה בינינו הידברות, אבל איני מוכן עדיין לפרסמה ברבים".

הגישה המוזרה של משרד החוץ

את המעלות הגדולות של דוד בן־גוריון ז"ל היתה יכולתו להחליט על נושאים מדיניים, כאשר השיקול העיקרי שלו היה "האם זה טוב ליהודים". הוא ידע שאסור לנו לשכוח את העבר, אך הרגיש ביתר־שאת, בכל מקום ובכל פעם, כי עתידנו יותר חשוב מן העבר. כך נהג ביחס לשילומים מגרמניה ובבניית יחסים דיפלומטיים עם גרמניה. רבים זוכרים את המאבק הציבורי שניהל אז. זכה עם ישראל, והוביל את המדינה אדם שראה את הנולד תוך לימוד העבר. הוא הדגיש את חשיבות העתיד, בעיקר כשמדובר במדינה לא מהגדולות ולא מהחזקות בעולם.

בראשית שנות ה־50 ביקשה ספרד לכונן יחסים דיפלומטיים עם ישראל, ולמרות החשיבות של קיום יחסים עם גורם מרכזי בים התיכון כמו ספרד, לא הסכים שר החוץ דאז, משה שרת ז"ל, לכינון היחסים עם פרנקו ועם מדינה שגירשה יהודים לפני 500 שנה. לאחר מכן, ובמשך שנים, עשינו הכל כדי להשפיע על ספרד לכונן יחסים דיפלומטיים איתנו. הדבר התאפשר, בסופו של דבר, באמצע שנות השמונים, עם בחירתו של פיליפה גונזלס כראש ממשלה.

תמיד סברתי, כי קיום יחסים דיפלומטיים הוא עניין טכני, ולא צריך להיות מושפע מאופי השילטון בארץ כלשהי. קיום יחסים כאלה, אין פירושו הבעת דעה הדדית כלשהי באשר למשטר שבמדינה האחרת. הידידה הטובה ביותר שלנו באו"ם במשך שנים רבות היתה ממשלה שאפשר לכנותה פשיסטית ורודנית – ניקרגואה של סמוזה. במשך שנים השקענו מאמצים רבים מאוד כדי לחדש את היחסים הדיפלומטיים עם ברית המועצות. המשטר הרודני, אסירי ציון שנמקו בכלא, הגישה האנטי־דמוקרטית והעויינות הגלויה כלפי ישראל במשך השנים – לא הפריעו לנו במאמצינו הרבים לחדש את היחסים, מפני שהבנו כי חידוש היחסים עם ברית המועצות הוא בבחינת אינטרס לאומי.

במשך השנים היינו נתונים להתקפות חוזרות ונשנות על קיום היחסים עם דרום אפריקה. תקפו אותנו על הסחר בין שתי הארצות, שהגיע לרמה של שתי חמישיות של אחוז אחד מן הסחר הבינלאומי של דרום אפריקה, וזאת נוכח העובדה שכ־16 אחוז מן הסחר של דרום אפריקה היה עם 49 מתוך 50 המדינות ביבשת אפריקה. גם ארה"ב וגם הקהילה האירופית הגיעו בסחר שלהם לכ־20 אחוז מן הסחר של דרום אפריקה, אך רק את ישראל תקפו. באו"ם תקפו את ישראל על כך שחברת אל־על נוחתת בנמל התעופה של יוהנסבורג, ולא הזכירו אף חברת תעופה בינלאומית אחרת שטסה לשם, למרות שחברות רבות וגדולות עשו זאת באורח סדיר ושוטף.

לכן אני לא מבין את הגישה המוזרה של משרד החוץ באשר ליחסים עם אחת המדינות המרכזיות באירופה – איטליה. לו היה מדובר באנטישמים בוטים, ניתן להבין את ההסתייגות. אך במקרה זה לא מדובר בכאלה. מדוע לא קמה צעקה גדולה במשרד החוץ על כך שבהונגריה נבחרה ממשלה המבוססת על הקומוניסטים לשעבר? לא היה מקום לכך, משום שבהונגריה, כמו גם באיטליה, התקיימו בחירות דמוקרטיות וחופשיות.

בעיני, הכרה דיפלומטית היא דבר טכני גרידא. האינטרסים האיסטרטגיים של ישראל מחייבים, למעט מקרים חריפים מאוד, קיום ושיפור היחסים עם כל מדינות העולם. אינני יודע איך מתארים אנשי משרד החוץ את המשטרים בארצות ערב ובארצות המפרץ, שם הנהוגו, ובצדק, מקבלת הפנים לה זכו. אני יודע שישראל תקבל בשמחה כל הצעה להקים יחסים דיפלומטיים עם מדינות כמו סעודיה, סוריה, נסיכויות המפרץ ומרוקו – למרות שאופי השילטון בארצות אלו הוא לא בדיוק לפי רוחנו.

השיקול היחידי בכינון וקיום יחסים דיפלומטיים חייב להתייחס לאינטרס הלאומי ארוך־הטווח שלנו. לא אופי המשטר קובע. אחרת נאלץ לבטל את היחסים עם רוב יבשת אפריקה ועם מדינות רבות אחרות. המהומה סביב הממשלה החדשה שקמה באיטליה היתה, לדעתי, מיותרת לחלוטין, ובהחלט לא ייצגה את האינטרסים של מדינת ישראל.

לורד פלמרסטון, שר החוץ של בריטניה, אמר בזמנו כי לבריטניה אין אויבים קבועים ואין ידידים קבועים – יש לה רק אינטרסים קבועים. אני מציע לאמץ את הגישה הזאת.

כרוניקה של מוות ידוע מראש

קופ"ח

חיים דורון. מכתב התנצלות

יוסי ולטר

אחרי הבחירות להסתדרות נפל חיים הברפלד למשכב. רמת הסוכר בדם זינקה בצורה מדהימה, ורופאיו אומרים שהוא הגיע לבית־החולים במצב קשה. חבריו מספרים, שהברפלד היה מודע למחלת הסוכרת, אך לא נשמר. כמו רצה להעניש את עצמו על תוצאות הבחירות ועל אש התופת שספג על כך שההסתדרות, בהנהגתו, לא השכילה למנוע מקופת־חולים לעלות על מסלול התרסקות.

במערכת הפוליטית נחשב הברפלד לסוס מת, שמוזהה עם הכישלון בבחירות ועם כישלונה של קופת־חולים הכללית. הוא מטרה נוחה לביקורת. איש לא קם ללמר עליו סנגוריה, להוציא אדם אחד – ח"כ גדעון שגיא מהעבודה, חבר ועדת הכספים ומזכיר מחוז ת"א של המפלגה.

■■■

עד לפני שנתיים היה שגיא אחד מבכירי ההסתדרות. בתפקידיו הקודמים – חבר הוועדה המרכזת, ראש אגף האירגון והמינהל בוועד הפועל, ולאחר מכן ראש אגף מועצות הפועלים – הוא היה בסוד של עניינים ומקובעי המדיניות. היום הוא אומר: "הברפלד נושא באחריות חלקית. המזכ"ל הקודם, ישראל קיסר, הוא האשם האמיתי בהידרדרותה של קופת־חולים הכללית. הברפלד הוא קורבן של הירושה החולה שהשאיר לו קיסר".

דבריו של שגיא היו יכולים להתפרש כניגוח פוליטי גרידא, אילמלא היה מעורב אישית במאבק עיקש על ביצוע רפורמות בקופת־חולים. המאבק, שהחל לפני מספר שנים, היה למעשה מלחמה של אדם אחד נגד המערכת כולה. הוא קרא תיגר על השיטה, ומצא את עצמו מנודה, מושמץ ונתון תחת מעקב של חוקר פרטי. הנהלת קופת־חולים של אז מכחישה שהיא שכרה את החוקר. החוקר עצמו טוען: "חבר של פרופסור דורון (או יו"ר קופ"ח) שכר אותי".

4 שנות המתנה לניתוח

כבר ב־1986 הופיעו הסדקים הראשונים בחומה הבצורה של קופת־חולים. הסימפטום הראשון למחלה היה התפשטותה המהירה של תופעה חמורה – הרפואה השחורה. יותר ויותר רופאים השתמשו במיתקני הקופה על מנת לבצע ניתוחים פרטיים ולקצר תורים לניתוח. מנגד, הלכו ונתארכו התורים לניתוחים של אלה שידם לא היתה משגת לשלם.

סקר מקרי שנערך באותם ימים בקופת־חולים, העלה תוצאות מדהימות: אלפי ממתינים לניתוח. בבית־החולים סורוקה, למשל, נרשמו 900 איש לניתוח בקע (הרניה), כאשר משך ההמתנה הממוצע היה כארבע שנים. בבית־החולים בילינסון נמשכה ההמתנה לניתוח בין שישה חודשים לשנתיים. התוצאות לא איחרו לבוא. קופת־חולים החלה להפסיד חברים לטובת קופות אחרות. רבים עזבו את הכללית והצטרפו למכבי. קליניקות פרטיות פרחו. ראשי ההסתדרות בחרו להתעלם מן הנתונים הקשים האלה וראו בתופעה עננה חולפת.

שגיא גיבש שורה של הצעות על מנת להילחם בתופעה. הוא הציע לנקוט צעדים דרסטיים נגד רופאים, ובמקביל דרש לחפש אחר שורש הבעיה ולאתר את הגורמים היוצרים ביקוש כה גבוה לרפואה השחורה. הוא גם הצביע על ליקויים באירגון ועל סיאוב בדרג הביורוקרטי של הקופה. "באותו זמן נבחרה ועדה מרכזת חדשה. באתי לקיסר וליו"ר הנהלת קופת־חולים דאז, פרופ' חיים דורון, ואמרתי להם שקופת־חולים תתרסק אם לא יינקטו צעדים מיידיים. השניים ניסו להתחמק. רק אחרי מאמצים הובא הנושא לדיון בוועדה המרכזת ונתקבלו החלטות. ההחלטות הללו לא מומשו, דבר לא נעשה. חצי שנה לאחר מכן הבאתי שוב את הנושא לדיון. שוב התקבלו החלטות".

ההחלטות שהתקבלו או התמקדו בקיצור תורים לניתוחים, מעבר לשיטת הרופא האישי והנהגת משמרת נוספת במרפאות. אבל שגיא טען שאין בהן כדי לצמצם את תופעת הרפואה השחורה. הוא הציע תוכנית מרחיקת־לכת, שעיקרה רה־אירגון בקופת־חולים, שיטלטל את המוסד עד היסוד וישנה מן הקצה אל הקצה את שיטת הניהול. רה־אירגון כזה היה כרוך, בראש ובראשונה, בהחלפת הנהלת קופת־חולים, בראשותו של פרופ' דורון. דורון, טען שגיא, מנציח את השיטה הישנה, מעסיק את הניהול הריכוזי, שתפח והסתאב, ומתעלם מרור של רופאים צעירים שחולק על דרכו של הממסד ותובע שינויים, על מנת להחזיר את אמון הציבור בקופת־חולים הכללית.

תוכנית שגיא הציעה לפצל את קופת־חולים לשניים: מערך ביטוח רפואי, שיוסיף לפעול באחריות ההסתדרות ובבעלותה, ומערך שירותי רפואה על מיתקניהם, שיפעלו במסגרת חברת אחזקות. מיתקנים של מערכת האישפוז יפעלו כמרכזים עצמאיים וכיחידות כלכליות עצמאיות. גם יחידות השירותים הנילווים, אספקת התרופות והמכונים הפרה־רפואיים, יתפקדו כמרכזי רווח עצמאיים.

קיסר לא התלהב מהתוכנית, ולדברי שגיא נקט סחבת ולא הביא את הנושא לדיון, בטענה שכבר ננקטים צעדי ייעול.

שגיא: "קראתי לתוכנית שלי הפרדת הגיטוח מן המוסכים. החלפת הנהלת הקופה היתה כורח המציאות. אבל נתקלתי בהתנגדות מצד קיסר. כשראיתי שהעניין לא זז, גייסתי 20 חתימות של חברי הוועדה, על מנת להביא את הנושא לדיון".

קיסר קיבל את המכתב בכעס, ושאל את שגיא: "אתה עושה נגדי מרד"? רק בסוף נובמבר 87' הובא הנושא לדיון בוועדה, ובעקבותיו הודיע פרופ' חיים דורון על התפטרותו. אבל שגיא מצא עצמו רץ לבדו כמסדרונות הוועד הפועל וצועק כמו נביא משוגע. ובאחד הימים גילה, כי מישהו מפיץ סביבו תרושת של שמועות. סיפרו כי יש לו עסקים עם קופת־חולים מכבי, שנסע על חשבונה לחו"ל, שיש לו חברים בליכוד, ויחד עימם הוא רוקם משימות לפגוע בקופת־חולים. הודלפו גם ידיעות לעיתונות.

פרופ' דורון:

"שקר, פיטפוטים חסרי שחר"

● תגובת פרופ' חיים דורון: "הדברים [illegible] מספוסים חסרי שחר. אני מכחיש שהותי [illegible] שגיא, או שהפעלתי נגדו אי פעם משהו [illegible] לא דובים ולא יער".

מדוע שלחת מכתב?

דורון: "זה לא היה מכתב [illegible] שנועדה להכחיש שמועות, על [illegible]".

● החוקר הפרטי יונתן שטפן: "חבר של [illegible] באותה תקופה את שירותי, על מנת [illegible] מאחורי המזימות והשמועות [illegible] עומד להתפטר. במסגרת זו גם [illegible] מעבר לכך, גם שימשתי יועץ של [illegible]

"לא ניהלנו מעקבים על שגיא, [illegible] הוא עומד מאחורי השמועה. [illegible] להוכית, המצאתי שמועה שעוקבים [illegible] לחו"ל מפעילותו נגד רוזן. [illegible] שהתברר לי שאין לי כלום [illegible]

● מלישכתו של שר התקשורת [illegible] בתגובה "עניינית – האשמותיו [illegible] הבלים, רשעות ורוע לב. שגיא [illegible] למן הרגע שבו תבע שגיא [illegible] מזכ"ל ההסתדרות, במקום [illegible] לניסיון סחיטה זה, מנסה שגיא [illegible] ושפלה, לפגוע בקיסר. שגיא [illegible] ידיים לא נקיות. קיסר [illegible] צניעות ויושר אישי, [illegible] שיפנה לדו"ח מבקרת המדינה [illegible]

בעניין קופת־חולים. [illegible] קופת־חולים הם הערים [illegible] למען הקופה, אין בעולם [illegible] כמו קופת־חולים. במחזור [illegible] נקלעה למצוקה. בעיקר [illegible] השורשות לא רק שלא [illegible] אלא אף נטלו מקשותו [illegible] יכבשו את קופת־חולים [illegible]

ישראל קיסר. "הוא נלחם נגד התוכניות שלי"

גדעון שגיא. "רציתי לטלטל את קופ"ח"

יום אחד גילה גדעון שגיא, איש צמרת ההסתדרות לשעבר וכיום חבר כנסת, שמשרד חקירות בודק את פעילותו נגד הנהלת קופת־חולים. שגיא תבע אז רפורמות בקופה, כולל הדחת היו"ר, פרופסור חיים דורון ■ האשם העיקרי במצבה של קופ"ח, טוען שגיא, הוא לא חיים הברפלד אלא קודמו, ישראל קיסר ■ שגיא חושף דיונים פנימיים ומסמכים מהשנים האחרונות על מצב הקופה ועל מאמצי הטיוח בגיבויו של קיסר ■ תגובת ישראל קיסר: "האשמותיו של שגיא הן הבל הבלים, רשעות ורוע לב"

"יום אחד", מספר שגיא, "בא אלי קיסר ואמר לי: 'יש לך חברים בליכוד ואתה עושה איתם מסחרה. ראו אותך מסתובב עם אנשים מהליכוד'. הכחשתי את הדברים ודרשתי שהנושא הזה יובא לוועדה המרכזת. קיסר השיב: 'עזוב, אני אבדוק את מקור השמועה'. בפגישה בינינו הוא אמר: 'לא ראו אותך עם שניים, אלא עם שלושה חברים מהליכוד'. איימתי שאפוצץ שערוריה אם לא יגלה מי אמר את הדברים. אחרי לחץ שלי גילה קיסר שפרופ' דורון סיפר לו את זה. דרשתי בירור משותף עם דורון, אבל קיסר ניסה להתחמק".

עם מי נפגש החוקר הפרטי?

אלא שהמלחמה העכורה הזו לא הסתיימה בהפצת שמועות. כמה ימים לאחר השיחה עם קיסר, צילצל הטלפון במשרדו של שגיא. על הקו היה ידידו, איתמר גורביץ'.

"גדעון", אמר גורביץ', "מישהו מפעיל עליך משרד חקירות". התברר שמישהו שכר את שירותיו של חוקר פרטי בשם יונתן שטפן, בעל חברת "שטפ ביטחון". בתצהיר, שעליו חתום גורביץ', הוא מספר כי במשך חודשים נפגש הוא עצמו, גורביץ', מספר פעמים עם החוקר הפרטי. נושא השיחה היה גדעון שגיא. החוקר ניסה לברר את מהות קשריו של שגיא עם קופת־חולים ואת הגורמים להתעניינותו בה. לדברי גורביץ', אמר לו החוקר כי מטרת החקירה היא להגן על יו"ר קופת־חולים, פרופ' דורון, מפני התקפות על הקופה ועליו (שטפ אכן אישר את הדברים למעריב).

לדברי החוקר – סיפר גורביץ' – מזמין העבודה היה פרופ' דורון עצמו. הוא נפגש עימו וקיבל ממנו תדריך. אולם בשיחה מאוחרת יותר אמר החוקר, שהוא מעולם לא ישב אישית עם פרופ' דורון, אלא הופעל ע"י צד שלישי ("חבר של פרופ' דורון", כפי שאמר השבוע למעריב).

שגיא יזם פגישה עם החוקר הפרטי. בפגישה נכח גם גורביץ'. החוקר אישר את עובדת העסקתו בשירות קופת־חולים. משימותיו היו ללקט אינפורמציה על שגיא ועל קשריו עם אנשים שונים, ולהפעיל כתבים לשם פירסום כתבות אופי על שגיא.

"הלכתי לקיסר וסיפרתי לו שעוקבים אחרי, שמכינים עלי תיק. הוא לא האמין. הבאתי לו את החוקר הפרטי – וקיסר נדהם. דרשתי בירור עם דורון, אבל קיסר אמר שאי אפשר למצוא אותו. ארבעה ימים־הוא סיפר לי שהוא לא מצליח להשיג את יו"ר קופת־חולים. ביום הרביעי חזר אלי קיסר ואמר: 'דורון מכחיש. הוא אומר שהדברים הם לא בדיוק כך'. אמרתי למזכ"ל שהדברים הם הוצאת לשון הרע, ודרשתי דיון.

"למחרת התקשר אלי דורון: 'גדעון, למה לך דיון בוועדה. זו אי־הבנה. אני אשלח לך מכתב התנצלות, מה שתגיד לי אכתוב'. למחרת הגיע מכתב שלא התייחס כלל לחרושת השמועות. זו גם לא היתה התנצלות. צילמתי את המכתב והחזרתי לדורון".

במכתבו לשגיא כותב דורון, כי קיסר הודיע לו על הידיעות בדבר הפעלת משרד חקירות, וכי המזכ"ל ביקש ממנו, לאור הכחשותיו הנמרצות, להביא הכחשה זאת גם בפני שגיא. "אין למידע הזה כל יסוד או אמת ואני מכחיש אותו מכל וכל", כתב דורון.

"יהיה בסדר"

שגיא: "מצבה של קופת־חולים הלך והידרדר. הצעתי לקיסר למנות את אריה שחר, אז מנהל מפעלי ים המלח. הוא נחשב למנהל מספר אחד בארץ. שחר, איש רציני, הכין תוכנית הבראה. הוא הציג אותה לקיסר וזה פטר אותו ב'יהיה בסדר'. שחר בא אלי ואמר שהוא לא יכול להסתפק ב'יהיה בסדר'. הוא צריך גיבוי. כמו, למשל, לאפשר לו לשלוט על כספי לישכת המס. שבוע לפני הוועידה אמרתי לשחר לשוב עם התוכנית לקיסר ולבקש ממנו שיציג אותה לוועידה ויקבל עליה אישור. שוב נענה ב'יהיה בסדר'. שחר חזר אלי והודיע לי שהוא מסיר את מועמדותו. הוא לא יכול לקחת אחריות".

קיסר מינה את נחום פסה ליו"ר, ושגיא הביא תוכנית הבראה חדשה. "קיסר קפץ: 'אתה רוצה להחזיר את האש אל ההסתדרות'. זו היתה הגישה – לטשטש ולטייח. במקום לסייע בחרו לנדות אותי ולהפיץ עלי שמועות".

מה פירוש לנדות?

"קיסר נלחם נגד המאמצים שלי להבראת הקופה. הוא טיאטא מתחת לשטיח כדי לעבור את הקדנציה בשלום עם שקט תעשייתי. הוא מרח את הדברים ונמנע מלהתמודד עם הבעיות. גילגל את האחריות אל הממשלה".

אתה סבור שלקיסר היה חלק במה שעוללו לך?

"כשהיפגשתי אותו עם החוקר הפרטי, הוא באמת נדהם. אבל יחד עם זאת אני טוען שקיסר היה מחובר לדורון, והם עשו יחד יד אחת כדי למרוח, למנוע ביקורת. אני טוען שמי שאחראי למשבר היום, הוא קיסר. חיים הברפלד הוא קורבן של מדיניות שהתחמקה מהתמודדות עם הבעיות. קופת־חולים איבדה את עצמה לדעת ביודעין, תוך עצימת עיניים של מזכ"ל ההסתדרות".

המלחמה שלך הסתיימה עם בחירת פסה?

"פסה לא עשה כלום. הוא גם דחה את הצעותי. הברפלד נמנע מכל עימות עם העובדים והמערכת – וכאן כישלונו. הוא לא הצליח להתעלות ולהתמודד עם הירושה הקשה שהשאיר לו קיסר. הנהלת קופת־חולים היוצאת, בראשותם של פרופ' מיכאלי והמנכ"ל אביגדור קפלן, היתה טובה ועשתה דברים רבים, אבל זה כבר היה מאוחר מדי".

למה נבשלה ההנהלה?

"ידיה היו קשורות. היא לא קיבלה גיבוי מההסתדרות לביצוע הרפורמות. אני מתפלא שהם לא התפטרו מזמן, והיום אני יכול לקבוע בצער, שהנבואות הכי שחורות התגשמו. אני שונא לומר את המילים 'אמרתי לכם', אבל היום רק כונס נכסים יציל את הקופה. צריך להוציא את קופת־חולים מידי ההסתדרות. השבוע נאמרה תפילת האשכבה לקופת־חולים – וחבל".

החמולה לגנת הסייען

נדב העצני

לפני כשבועיים, באישון ליל, הגיע נאאל עבד אל־כרים לכפר הולדתו דיר אל־חטאב, הסמוך לשכם. הוא ערך היכרות מחודשת עם אשתו ותשעת ילדיו ושכב לישון. עם בוקר פשטה השמועה בכפר: נאאל חזר.

שש שנים גלה האיש מביתו, ורוב הזמן גר בתל אביב. עבר תקופה בשוק הכרמל, הידרדר לפשע ואפילו מצא מיפלט בחיקה של בחורה יהודיה. במהלך שש השנים נרדף ועונה מספר פעמים בידי רעולי פנים, לאחר שהוכרז כ"משתף פעולה עם ישראל". והנה דווקא עכשיו, עם פרוץ האוטונומיה, כאשר מרבית הסייענים באיזורו נמלטים לתחומי הקו הירוק, החליט נאאל לחזור לכפר, יהיה אשר יהיה.

"החלטתי, אני לא רוצה להמשיך לברוח יותר", הכריז האיש בתחילת השבוע. "אני מוכן ללכת ליריחו לחאג' איסמעיל, לג'יבריל רג'וב,

נאאל עבד אל־כרים הוא בחור שחרחר, קצר שיער, המדבר עברית מצויינת. הוא בקי בסלנג התל־אביבי, קל לדמיין איך דמותו ותנועות הגוף שלו משתלבות בסביבה של דרום העיר ללא כל בעיה.

פגשתי אותו בבית קרובו, עקאף חוסיין, המנהל מטעמו את המשא ומתן עם ראשי אש"ף באיזור. רק עתה שב עקאף מעוד דיון עקר ומאכזב בשכם, והוא מרווח לראשי המשפחה. בני החמולה נקבצים בחדר האורחים, ביניהם גם פעיל פת"ח שישב 10 שנים בכלא על עבירות ביטחוניות. עתה הוא מתייצב לימין הקרובים. נאאל מתחיל לגולל את סיפורו בערבית, כדי שכל הנוכחים יוכלו להבין.

"אני עצמי לא הייתי מעולם בקשר עם גורמי הביטחון", הוא פותח. "15 שנה עבדתי ברוכן בשוק הכרמל כפועל וכעצמאי, והייתי חוזר הביתה למשפחה. הבעיות התחילו בשנה השניה של האינתיפאדה, ב־1989. יש לי אח, נשעת שמו, שעבד עם השב"כ. יום אחד תפשו אותו בכפר שכן, כיסחו לו את האוטו והביאו

"אחרי שלושה חודשים נשברתי ועזבתי את הכפר. חזרתי לתל אביב, התגוררתי עם אחי ועד למלחמת המפרץ עבדתי בשוק הכרמל. את האשה והילדים הפסקתי למעשה לראות".

שעת צהריים. מהמרפסת נשקף נופו היפהפה של השומרון. מעל דיר אל־חטאב משקיף היישוב אלון מורה. עד לשנת 86' שררו יחסים תמים בין תושבי שני הישובים. אז, כשנה לפני האינתיפאדה, נרצח הילד רמי חבה, בן אלון מורה. החשד נפל על אחד מתושבי דיר אל־חטאב, ולמרות שככל הידוע לא נתפש הרוצח עד היום, נותקה מערכת היחסים בין הישובים. האינתיפאדה ביססה את הנתק.

נאאל עצמו לא הוטרד יותר מדי מהמתרחש בכפר. הוא פיתח יחסים מצויינים בתל אביב והתפרנס בכבוד. כל זאת עד למלחמת המפרץ.

"כשכולם קיבלו מסכות גז ורק אני לא, החלטתי לחזור לכפר", הוא נוסף. בטון שקט הוא ממשיך לתאר את מסכת הייסורים הנמצ־

לא נשואה בתל אביב והתחלתי [illegible] תיקים במשטרה. עד הרגע הזה [illegible] כל מיני עבירות".

"נגן עליו בכל מח[יר]"

מה קרה עכשיו, שאלתי [illegible] יש לך להגיע לכאן דווקא [illegible] בצרות?

"יש לי ילדים ואשה שאני [illegible] והרגשתי שאני על סף הליכה [illegible] יין המדיני שיחק תפקיד. שמעתי [illegible] משרד מסודר, רשויות, זה לא [illegible] אמרתי לעצמי: יש סיכוי שיש [illegible] משת"פ תועמד לדין, ואם אתה [illegible] כל פיצוי על ההשפלות שעברת.

"יום אחרי שהגעתי, הודיעו [illegible] 'כדאי שתחזור לישראל'. אבל [illegible] למשרד של אש"ף בשכם והיינו [illegible] אותי במכונית לחקירה. [illegible]

> **נאאל עבד אל־כרים לא היה משתף פעולה, אבל מישהו החליט שהוא כזה, ומאז הפ[ך] חייו למסכת של ייסורים ■ פעם אחר פעם עבר חקירות של אנשי הפת"ח והודה בפש[עים] שלא ביצע. הוא נאלץ לעזוב את אשתו וילדיו ולהתרחק מביתו ומכפרו ■ ודווקא עכשי[ו] כשהשלטון הפלשתיני מתחיל להתבסס ומשתפי הפעולה האמיתיים נמלטים – הוא חו[זר] הביתה, והחמולה שלו מודיעה לכל מי שצריך: "מי שייגע בו – יהיה לו עסק עם כולנ[ו]"**

לכל מקום. רק שיבטיחו לי משפט הוגן ושאחזור חי לילדים שלי. אפילו אם ירצחו אותי אני לא חוזר יותר לישראל, להיות בן בלי בית".

השיבה של נאאל מעניינת ומפתיעה בפני עצמה, אבל היא רק חלקו של הסיפור. זה כשבועיים מטלטלת הפרשה את צמרת הפעילים באיזור שכם, גורמת כאב ראש לראשי משרדי הפת"ח שם, ועלולה לגרום מלחמה בין מימסד האירגון לבין פעילי הפת"ח הנמנים על החמולה של נאאל עבד אל־כרים. ככל הידוע, זו הפעם הראשונה מאז תחילת האינתיפאדה, שחמולה מתייצבת בגלוי מאחורי אדם המואשם בשיתוף פעולה ומודיעה: "מי שיגע בו לרעה – יהיה לו עסק עם כולנו".

כבראשית השבוע הרימו ראשי משרדי הפת"ח בשכם את ידיהם והודיעו שאין להם פיתרון לבעיה. מחד, הם לא מסוגלים לטהר את שמו של נאאל, ומאידך הם לא מוכנים להעמיד אותו למשפט או לפרסם האשמות ברורות נגדו. כצר להם פנו קרוביו של האיש אפילו לוועדת הסולחות של האיזור, גוף רב השפעה המנוהל בידי "אבו מוחמד" ממחנה בלאטה. אבל גם זה לא הצליח למצוא פיתרון, וביקש את התערבותו של באסם עיד, התחקירן של אירגון "בצלם".

"דרשו ממני לרצוח"

נכון לשעת כתיבת הכתבה, נותר המתח בעינו. "ההנהגה" משדרת מסר מבולבל, והחמולה מחליטה שהיא לא תפקיר יותר את בניה לקאפריזות של רעולי פנים אנונימיים.

אותו למיסגר כדי שיחזור בתשובה. אחרי שבועיים תקפו אותו שוב והכניסו לו שבעה סכינים. למזלו, אנשים שעברו במקום חילצו אותו והצילו את חייו. אחרי המקרה הזה נכנס צה"ל לכפר, הוציא את נשעת ומאז הוא גר בתל אביב.

"אז התחילו להיטפל אל יתר האחים. יום אחד תפסו רעולי פנים את אחי השני, חיכמת, חקרו אותו והרביצו לו. עוד הם רוצים לקחת אותו למיסגר, הגיעו אלי רעולי פנים הביתה, תפשו אותי, קשרו לי את הידיים והרגליים וכיסו לי את העיניים.

"הם הובילו אותי למערה והתחילו להרביץ ולדרוש שאני אספר על הקשרים שלי עם השב"כ. בינתיים, אחי הודה שהוא עובד עם השב"כ בגלל המכות שקיבל, למרות שלא היה לו שום קשר איתם. ואז חזרו אלי ואמרו: 'תראה, יש לך שני אחים משת"פים ואתה בא ממשפחה מכובדת, אתה צריך לנקות את שם המשפחה'. הם הציבו בפני שלוש ברירות: אחת, שארצח את אחי נשעת. שתיים, שארצח משתף פעולה ידוע מהסביבה. שלוש, שאביא להם נשק.

"בגלל שפחדתי, הבטחתי שארצח את משתף הפעולה או שאשיג נשק, ואז הם נתנו לי ללכת. הייתי במלכודת. ביקשתי הגנה מכל מיני אנשים בעלי השפעה, אבל הם לא יכלו לעזור. ואז השבאב הודיעו לי שמעכשיו הם לא מרשים לי לחזור לעבוד בישראל. נשארתי בכפר והתחלתי למכור תבלינים בסביבה, אבל הם לא ירדו ממני. בכל פעם שהיו פוגשים אותי בדרך היו מאיימים עלי.

את רק באמצעה. הנוכחים מדליקים סיגריה בסיגריה ומטים אוזן: "אמרתי לעצמי שלפחות אם אמות מגן, זה יהיה עם אשתי והילדים. אבל יום אחרי שהגעתי לכפר, חזרו רעולי הפנים. הם נשבעו שלא יגעו בי לרעה ושוב לקחו אותי לחקירה באיזו מערה. הפעם שאלו אם שכבתי עם בחורה מסויימת. אמרתי שכן, אבל שזה היה לפני שהתחתנתי. ואז הם התחילו להכניס לי מכות רצח. הם דפקו לי אבן בראש, כיסחו אותי, והודיעו – אתה מכחש פעולה, אתה חייב לגלות לנו הכל. לא יכולתי לעמוד במכות, החלטתי שאני חייב להמציא איזה סיפור כדי שיפסיקו להרביץ. אמרתי: 'בכורה, אני משת"פ'. אז אמרו לי: 'זה לא מספיק, אתה צריך להורות שבאת להרוג פעיל פת"ח בכפר'. הייתי מוכן להודות בכל, הודיתי גם בזה. ואז אמרו לי שאני חייב להביא להם את הנשק שבו התכוונתי לרצוח. הבטחתי שאביא ושוחררתי.

"הסכמתי להודות"

"למחרת נסעתי לישראל. לא ידעתי מה לעשות, ניסיתי להשיג נשק בצורה נואשת כדי להוריד אותם מעלי. בתל אביב תפסה אותי המשטרה בלי רישיון שהייה, עצרו אותי והחזירו אותי לכפר. ואז שוב דפקו רעולי הפנים על הדלת. 'אנחנו רוצים את הנשק', הם הודיעו.

"בנקודה הזו נשברתי. נסעתי שוב לישראל והחלטתי לעזוב הכל. לא לעבור, לפרוץ, לגנוב, השתכש לי המוח. אני לא יודע למה, אולי בגלל שלא יכולתי לראות את הילדים, אולי בגלל שהרגשתי במלכודת. חייתי עם יהודיה

נים להרוג אותי, ובאמת לא [illegible] אותי עד 10 בלילה וכל הזמן [illegible] משת"פ, יש לנו את התיק שלך. [illegible] תביאו לי הוכחה הכי קטנה [illegible] נגדי. הם לא השיבו לי".

כשבושש נאאל להגיע, [illegible] לו לחפש אחריו, מאיימים [illegible] עם מי שפגע בו. אבל הוא [illegible] והתבקש להתייצב שוב לחקירה. [illegible] אות שבו אותם דיאלוגים [illegible] רים. "אמרתי, אני הגנב הכי גדול [illegible] טול־כרם וג'נין – אבל אני לא [illegible] מזה. והם כל הזמן אומרים: 'יש לנו [illegible] עליך', אבל לא מראים לי כלום".

קרובו של נאאל, עקאף חוסיין, [illegible] ועוד פעם למשרדי אש"ף, מנסה [illegible] מה בנוגע לטיפול בנאאל. "אמרתי [illegible] יכול להימשך", הוא מספר. "[illegible] חקרתם אותו, צריך למצוא פיתרון [illegible] עיה. 'זו בעיה קשה מאוד', הם השיבו. [illegible] מסירים כל אחריות מעליו'. אמרתי [illegible] כזה דבר, או שתשלחו אותו [illegible] וג'יבריל רג'וב, או שתקפיאו את [illegible] אתם לא יכולים להמשיך [illegible] שלו. המהפכה הזאת נועדה [illegible] התושבים, לא להכא אותם.

"שאלו אותי 'מה אתה [illegible] אמרתי: אני רוצה לחסוך בעייה. [illegible] קבעה חד משמעית שהוא [illegible] אשתו והילדים, ואנחנו רוצים [illegible] לגעת בו. וזה המצב עכשיו. יש [illegible] לפגוע בו, והחמולה החליטה: [illegible] בכל מחיר".

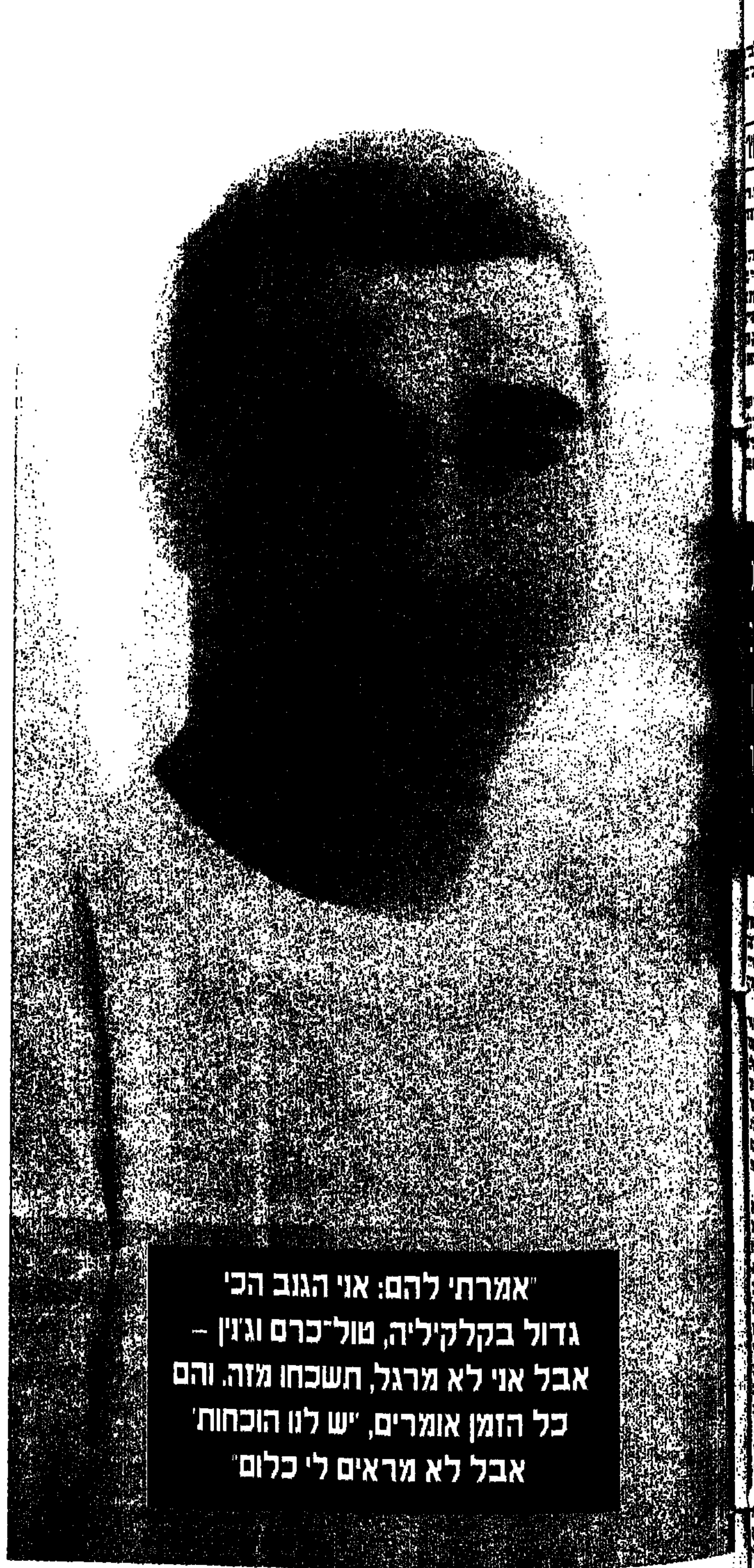

נאאל עבד אל־כרים. "אפילו אם ירצחו אותי אני לא חוזר להיות בן בלי בית"

צילום: נדב העצני

מנוסת המשת"פים

בשבועיים האחרונים נמלטו עשרות משפחות של סייענים מבתיהן בשומרון. מרביתם נטלו את בני המשפחה ומעט רכוש, וביקשו ממפעיליהם לשקמם בתוך תחומי הקו הירוק. למעשה, באיזורי טול־כרם, קלקיליה ואפילו שכם, נותרו סייענים ידועים בודדים. יריחו עצמה ננטשה מאחרוני משת"פיה, עזה כמובן. את מה שלא חוללו רעולי הפנים בשבע שנות אינתיפאדה, עשה ג'יבריל רג'וב, ראש השב"כ הפלשתיני ביריחו. הוא נשא מספר נאומים שבהם הבטיח "לסגור את החשבון עם הבוגדים", וערך ביקור טראומטי אחד בטול־כרם.

התוצאות היו מיידיות. לא ברור אם ג'יבריל עצמו נתן את ההוראה, אבל השטח הגיב במהירות מדהימה. יום־יומיים לאחר הביקור, נרצחו שני סייענים ידועים בעיירה טול־כרם. רוסלאן זכי עומר, שעבד עם המודיעין הצבאי – חוסל בשמונה כדורים, במרחק קצר מבניין המימשל. אחמד טאהר סיף, ערבי ישראלי הגר שנים ארוכות במאתי העיר, נורה למוות בפתח ביתו. בקלקיליה נורה ונפצע קשה ג'לאל אל־עביר, גם הוא מקורב לשירותי הביטחון. שארית הסייענים בשומרון נכנסו לפאניקה.

במהדורת 'מבט' של יום חמישי שעבר, הופיע זיאד קסאב, סייען תושב טול־כרם, שארז את משפחתו ומעט מיטלטלים ונמלט אל מאהל המתנחלים, מול משרדו של רבין בירושלים. תשעה חודשים ניהל קסאב משא ומתן עם אנשי השב"כ, בבקשה ש"ימצאו לו מקום חולם". למחרת הגעתו למאהל המתנחלים, אספו אותו מפעיליו ושיכנו אותו זמנית בבית־מלון בתל־אביב.

חלק מהנמלטים עתה סירבו בעבר לצאת מבתיהם, למרות הפצרות המפעילים. מדובר בגרעין העיקש והחזק ביותר של הסייענים, ששרדו למרות שנים ארוכות של התקפות. זיאד קסאב עצמו נחשב ל"אחד הגברים הכי רציניים באיזור", ונהג להתרברב, "ערפאת לא יוציא אותי מפה אפילו עם תותח". כמסופר, מיד עם היוודע תוצאות ביקורו של ג'יבריל רג'וב בעירו – נמלט גם הוא.

■

עד לכניסת האוטונומיה, האמינו רבים ממקורבי ישראל, שניתן יהיה להגיע להסדר כלשהו, שימנע את הפיכתם לעקורים. אחרים אפילו יצרו מערכות קשרים עם בכירים בטונים, מציעים להפוך את הסייענים למיליציה פרו־ערפאתית.

מה שהגביר את התיסכול אצל חביבי מערכת הביטחון מאתמול, היתה העובדה שהיה זה דווקא ג'יבריל רג'וב, חביבו של השב"כ הישראלי דהיום, אשר ניפץ את אשליות ההישארות בבית. הביקור שערך בטול־כרם, מלווה בשומרי ראש חמושים וג'יפים של משמר הגבול, הזכיר לרבים מהם תמונות מההווי של אגודות הכפרים מראשית שנות השמונים, אלא שאז היו הם על הסוס, היום הם משלמים את החשבון.

אחד ממבחני הסייענים היה, כאמור, ביריחו. בהסכמי קהיר כלולה התחייבות פלשתינית שלא לגעת לרעה במשתפי הפעולה. והנה, ימים ספורים לאחר כניסת הצבא הפלשתיני ליריחו, פורסם כרוז מטעם הפת"ח, ובו 16 שמות של תושבים מקומיים שיש לחסלם. חלקם הבינו את הרמז לבד, כמה הוכו וגורשו עד למחסום.

בשבוע שעבר נעצרו ביריחו כמה סייענים מאיזור שכם, בראשותו של סאדק בילה, סוחר קרקעות מפורסם. גיסו של בילה הוחזק ארבעה ימים במעצר, בילה וחבריו נחקרו, בשקט הוחזרו ורק בהתערבות ישראלית בהולה שוחררו. המסקנה היתה ברורה: נגמרו האשליות שרשויות האוטונומיה יאפשרו למשת"פים להישאר בבתיהם.

■

המעניין הוא, שדווקא באיזור חברון ודורא, עיירת נעוריו של ג'יבריל רג'וב, נותרו כל מקורבי ישראל בביתם. כמות הסייענים כאן, ומעמדם המוצק, מעמידים אתגר קשה בפני רודפיהם. גם במהלך האינתיפאדה היו כאן פגיעות מעטות יחסית בחשודים בשיתוף פעולה – והסיבה פשוטה: רק כאן עומדות עדיין החמולות מעל הכל. משת"פ לא משת"פ, מי שייגע בקרוב שלי יסתבך עם החמולה כולה.

מתבחינה הזו, נמצא ג'יבריל רג'וב במצב עדין במיוחד. שלושה מבני דודיו הם סייענים ידועים. אחד מהם, עבד רג'וב, נותר אחרון תבאחווים בביתו בטול־כרם. בני הדודים איימו בעבר, כי אם מישהו מראשי פת"ח ינסה לגעת באחד מהם – זה יהיה סופו, אפילו אם יהא זה רג'וב המפורסם.

ההפרעה באיזור חברון עדיין לא הגיעה, ובינתיים היה השבוע עבד רג'וב מריה משחה. הוא ניסה לשכנע את חבריו להישאר בבתים ולא הצליח. "אם השלום הזה יוציא אותי מהבית שלי", הכריז, "אז זה לא שלום".

מאיר שניצר

מנקודת מבטה של הג'דע

שלי יחימוביץ . מתעדות

יעל דן. אורטיביות

אילנה דיין. נוקשה

קוני צ'אנג מעצבנת לא משום שהיא אשה, אלא בגלל שהיא מעצבנת. כך גם ברברה וולטרס. דיאן סוייר לא. וולטרס עם האינפוף החטטני שלה; צ'אנג ותתך הדיבור האגרסיבי והטונים הגבוהים מדי; סוייר עם חליפותיה המחוייטות־מחושבות.

כוכבות A.B.C ו־C.B.S. האמריקניות, על מעלותיהן, ובייחוד בשל מגרעותיהן, אינן נבחנות רק על בסיס מקצועיותן. חלק לא מבוטל מהמיכלול של אישיותן הטלוויזיונית־פומבית הוא מושגי (קונספטואלי), ונבחן בהקשר למבט הגברי־סטריאוטיפי על אשת הקריירה המצליחה.

לא מן הנמנע, שיש כאן גם מעין התכתבות גברית־נשית, במהלכה מבטלות השלוש חלק מהאני האמית־פרטי שלהן, ומשחקות את השפיל הלא־פמיניסטי, שמביא אותן לעמדות הכרעה בעולם המרוצף בגבריות מחוספסת. הד לדואליות הזו ניתן היה למצוא בעיצוב שהעניקה פיי ראנאוויי לדמות האשה השאפתנית־מאצ'ואיסטית בסרט "רשת שידור", שחופר בנעשה בתוך תחנת טלוויזיה.

אך לא הדאגה לשרדניות המיליונים (בדולרים) היא הסיבה להתעוררות הנושא כעת, כי אם שלי יחימוביץ'. מזה שלושה שבועות שיחימוביץ', כתבת רדיו שנסקה בזמן קצרצר למעמד של כוכבת, עוסקת גם בטלוויזיה. יחימוביץ' היא הצלע השלישית, הנשית, בין מגישי "ערב חדש" של החינוכית, לצידם של שני הגברים – דן מרגלית ואמנון לוי.

המיוחד במראיינת טריה זו הוא קודם כל בעצם היותה על המסך. מעטות הן הנשים שעוסקות באקטואליה בערוצי הטלוויזיה בארץ. מעטות זו לא מלה. יש רק אחת – אילנה דיין.

■

מעבר לשמחה הכנה על הצטרפות יחימוביץ' למדיום החזותי, מעוררות הופעותיה הראשונות ב"ערב חדש" את סוגיית המבט הגברי, הסטריאוטיפי, וההיענות הנשית אליו. כידוע, יחימוביץ' ביססה לה מעמד רדיופוני איתן בתוכנית היומית של רשת ב' – "הכל דיבורים", שם ירשה את המנחה־המייסד רזי ברקאי. הטון העניייני, החם, הכאילו־גברי, הרוחק לפינה את המרואיינים, הוא שסייע לה בניצור כוכבותה הרדיופונית.

הטעם לכך פשוט, וכלל אינו קשור לסכנדו־מאצ'ואיזם, שיחימוביץ' כאילו אימצה לעצמה ב"הכל דיבורים". זה בפירוש לא יותר מאשר קצב נכון למדיום הלוהט הזה, שמסתכם בעיקר באיסוף תגובות ופרובוקציות, ועיבודן לנוחיות מאזיני התוכנית, שתקועים בדרך כלל בפקקי תנועה. האגרסיה של מגישת התוכנית, במקרה זה, משתלבת היטב עם המצב הלחוץ, שבו מצויים אחוזים גדולים ממאזיניה.

המעבר של יחימוביץ' לטלוויזיה גרר בעקבותיו שינוי חריף בתדמיתה המקצועית. או ליתר דיוק: בפוזה הפומבית שבאמצעותה היא עושה קריירה עיתונאית. ב"ערב חדש" היא מנמיכה טון, מתעדנת באופני הצגת השאלות, וניכר בה שהיא מנסה לשבות את לב הצופים דרך הסטריאוטיפ של הנחמדה־מעבר־לפינה, ולא אשת הקריירה. וכל זה, יש להדגיש, למרות שסוג האורחים והאורחות שלה ב"ערב חדש" אינו שונה מאלה שב"הכל דיבורים".

מובן שזכותה של אישיות טלוויזיונית לבחור לעצמה את הטון הנכון, ובלבד שהתוצאה המקצועית תהיה ראויה. הדיון העקרוני כאן הוא סביב הסוגיה – למה? מדוע המירה יחימוביץ' את הנוסחה המנצחת באחרת. דן מרגלית או [illegible] גבי גזית או נסים משעל או ישראל סגל ואמנון לוי וירון לונדון [illegible] אחד מהם לא טרח להשתנות כשהמיר ערוץ זה באחר, או מרדיו [illegible] בטלוויזיוני.

התשובה, כמו עצם הצגת השאלה, נעוצה בנדירותן של נשים [illegible] האקטואליה בטלוויזיה. אין כאלה ב"פופוליטיקה" או [illegible] כשמדובר במראיין־גבר, הוא לא יותר מפרט אחר בתוך ים של [illegible] כשמדובר באשה – מדובר בחריג. ומטבע הדברים שחריג ירצה (שוב לא תרצה) להישאר שכזה.

יחימוביץ', עם פרסונה אגרסיבית, הצטרפה לפלחי־מדיום שהאשה [illegible] – אילנה דיין – כשדרת איכויות דומות. אי לכך, נראה [illegible] שוה־מקרוב־כאה אל היפוכו של דבר, למרות שזה מזיק לה עצמה [illegible] זה, שווה כנראה בעיני יחימוביץ' את עיצוב ייחודה המתקתק על המסך [illegible] שעלולה לעלות לה בקריירה הטלוויזיונית שלה.

סטריאוטיפ האשה־גבר, הקשוחה המרעימה בקולה, בנה את אילנה [illegible] נוקשותה הבלתי מתגמשת, מסייעת לה בקיצורי דרך בתחומים של [illegible] מרואיינים (ומוטב לומר, קורבנות), ולא אחת היא מחפה בעורפי [illegible] כשל מקצועי.

לכאורה, גם יעל דן, מגישת "יומן תרבות", לוקה בתכונות [illegible] שהמקרה של דן הוא הפוך־על־הפוך, חריג־על־גברי־חריג. [illegible] להפוך את פירמידת הכוחות בתוכנית שלה, שבעיקרון עוסקת [illegible] דן מנסה לטעון שתרבות, על מכלול היבטיה, שייכת למחלקת [illegible] אקטואליה לכל דבר. ואם אקטואליה, אוי ההגשה האגרסיבית [illegible] שמתאימה לכך יותר מכל. לפחות על פי הסטריאוטיפ הגברי על אורות [illegible] הנשית. והנה כי כן, יעל דן מתנהגת בתרבות כאילו היא חלק [illegible] מיכאל קרפין.

■

מבט נוסף על יתר נשות הטלוויזיה בארץ מגלה, כי הן [illegible] והתפיסה הפטרנליסטית ששמורה למיעוטים ולטעוני טיפוח. המקרה של [illegible] צנעני, המנותבת שלא כטובתה להנציח ב"מרגול" את הסטריאוטיפ [illegible] הנחשלות המזרחית, כבר זכה לכמה וכמה דיונים, חמור לא פחות [illegible] האופן שבו הוצגו שלוש הנשים הצעירות, שעשו עבור הוכיין "ששון" [illegible] קבלת השבת "שישי חי".

השלוש – מירב מיכאלי, נועה ירון, אורלי ברבי – טון [illegible] מערכיה הבדרניים הפסולים, הקרינה מתוכה מבט של בוז גברי [illegible] הצעירונת־באשר־היא כקוסבנית וקשקשנית ולא מתעניינת בכלום [illegible] בתנועות ידיים בנוסח מסיבי במקצת ואינה אלא תעתיק כן [illegible] המכבלית הקלאסית, כפי שעוצבה בהוליווד בשנות השלושים והארבעים.

אין נשים לא רק בשטחי האקטואליה, אלא גם במגזינים [illegible] נבונה ו"כלבוטק" ו"כלבהדק", "על גלגלים"), בשעשועונים [illegible] טל/רליק ווליניץ/דני רופ/דורו טופז) ובתוכניות המעלות [illegible] לילה" ו"איכפת לי"). מה שכן, שתי תוכניות הסקס שרצו [illegible] הסדינים" ו"דוקטור רות") היו של נשים. בזה הן טובות.

טלוויזיות לנקו - Lenco - דור הטלוויזיה
...טלוויזיות לנקו רואים ב־15 אלף חדרים ב־100 בתי מלון ברחבי הארץ. כ־7,000 טלוויזיות נמכרו במבצעי אביב 94-93 בשאיל לעובדי התעשיה האוירית...
ART LINE - SOFT LINE
LTV-70909 * LTV 70808-S * LTV 70708
הגיעו מאירופה לישראל - 1994
★ 90 תחנות קבועות • שלט רחוק אינפרא אדום ★ היפרבנד מלא לקליטות שידורי כבלים ★
★ מסך שטוח חדיש ביותר סופר כהה בשיטת BLACK MATRIX להשגת תמונה ברורה וחדה F.S.T. תוצרת גרמניה 1994 ★
★ תצוגת ביצועי המכשיר על המרקע (O.S.D.) ★ מערכת מתקדמת לסריקה וכיוון תחנות ★
★ מחברים המאפשרים התחברות ישירה למצלמות ומכשירי וידאו, מערכות סטריאו, משחקי טלוויזיה, EURO SCART חיבור 21 פינים ★
★טלטקסט עברי מהיר בעל זיכרון פנימי של 4 עמודים FAST TEXT ★עיצוב סופר מודרני ★
טכנולוגיה מתקדמת ★ זוג רמקולים צדדיים אנכיים לקבלת הצליל המושלם ★ כניסה לאוזניות בחזית המכשיר ★ אפשרות תכנות המכשיר לכיבוי אוטומטי ★
★הדגמים החידושים והעיצוב 1994 ★
יבואנים בישראל: מיה אלקטרוניק בע"מ רח' בר־כוכבא 12 חולון 58827 טל: 03-5569494 (8 קוים) פקס־03-5569570
חנות ראשית: "סטריאו דיסק" חולון רח' חנקין 71 טל: 03-5569577 • "סטריאו דיסק" ר"ג: בבורסת היהלומים, בבניין שמשון (הקומה המסחרית) טל: 03-6130967
טלוויזיות * מערכות סטריאו * קומפקט דיסק * מיקרוגל * רדיו טייפ לרכב

משה נגבי

על קלות־דעת ועל צביעות

לפני שבועות אחדים פירסם כאן שלום ירושלמי עדויות קשות על בריאותו הלקויה של מנחם בגין בעיצומה של מלחמת לבנון. בעקבות אותם גילויים הופנתה אצבע מאשימה אל אותם עורכים וכתבים, שידעו על בעיותיו הרפואיות של ראש הממשלה, אך לא כתבו עליהן דבר, וכך סיכלו דיון ציבורי חיוני על כשירותו להנהיג אומה במלחמה. כמה עיתונאים אף היכו על חטא קשר השתיקה של אז.

והנה, בטרם יבשה הדיו מעל מאמרי החרטה הללו, נחשף קשר שתיקה נוסף. בעקבות החלטתו הראויה (אם כי המאוחרת מאוד), של האלוף אמנון שחק לדבר על מחלתו הקשה, התברר כי היא היתה ידועה לבכירים בעיתונות חודשים ארוכים, ואולי אף שנים. כולם שמרו את המידע בבטנם, גם כאשר התמנה שחק לנווט את המשא ומתן הרגיש והקריטי עם אש"ף, וגם לאחר שהוזכר כמועמד כמעט־ודאי לרמטכ"לות. יש יסוד לחשוש, שאילמלא יזם שחק את החשיפה מטעמיו שלו – היו אותם עיתונאים ממשיכים להעלים את המידע מקוראיהם.

■

התקשורת דנה השבוע בשאלה של זכות הציבור לדעת על מחלות קברניטיו. אך לא מצאתי דיון בשאלה המציקה והחשובה לאין ערוך: כיצד קרה שפעם אחר פעם, התירו ומתירים לעצמם מי שהופקדו על מימוש הזכות היקרה הזאת – קרי, העיתונאים עצמם – לתת ידם לשלילתה? והרי גם בפרשת בגין וגם בפרשת שחק, לא צנזורה שילטונית מנעה את הגעת המידע הרפואי לציבור במועד המוקדם ביותר האפשרי, אלא צנזורה עצמית של כלי התקשורת.

מנחם בגין ז"ל, אורה נמיר ואמנון שחק. האינטרס הציבורי קובע שאין להסתיר

אף אחד מן השותפים לקשר השתיקה אינו יכול לטעון, כי ידע בוודאות שמצוקתו הגופנית והנפשית של אמנון שחק איננה עלולה לשבש את שיקול דעתו. בנסיבות הללו, הסכמת עיתונאים להעלים את המידע, עד ששחק ייאות לפרסמו, אם בכלל, מצביעה על קלות־דעת הגובלת בהפקרות

הצנזורה העצמית הזאת מסוכנת הרבה יותר מן הצנזורה הכפויה על ידי השילטון. נגד צנזורה שילטונית יכול העיתון למחות, להיאבק ואפילו להתמרד. הנה למשל, לפני כארבע שנים ניסה הצנזור הצבאי למנוע פירסום כתבה שהעלתה סימני שאלה באשר לכשירותו התיפקודית של ראש המוסד. העורך דאז של עיתון "העיר", מאיר שניצר, עתר לבג"ץ, וזה ביטל את החלטת הצנזור והתיר את הפירסום. השופט אהרן ברק הרגיש, כי חיוני שהציבור יידע על כל סימן־שאלה הנוגע לרמת תיפקודה של אישיות ביטחונית, כי בנפשנו היא: "דווקא משום אופיים הקיומי של ענייני הביטחון, חשוב הוא שהציבור יהא מודע לבעיות השונות". עוד הדגיש ברק, כי "חופש הביטוי הוא גם החופש להציק בשאלות מטרידות לאישי השילטון". אך כאשר העיתונאים עצמם הם המעלימים מקוראיהם את סימני השאלה המציקים, מי ימחה על ההעלמה ומי יילחם על מימוש זכות הציבור לדעת?

■

חוק הגנת הפרטיות, שחוקקה הכנסת ב־1981, אכן ראה ב"מצב בריאותו של אדם" חלק מצינעת חייו, ואסר בעיקרון פירסומים עיתונאיים על כך. עיתון המפר את האיסור נחשף לתביעת פיצויים, והכתב והעורך אף צפויים לשנה מאסר. ואולם ישנם חריגים, והחוק הכיר במפורש בכך שקיימים מקרים שבהם מתעוררת לא רק זכות, אלא גם "חובה חוקית, מוסרית, חברתית או מקצועית" לחשוף את צינעת חייו של אדם. כאשר מעלימה העיתונות מידע העשוי לעורר סימני שאלה באשר לכשירותה ותיפקודה של אישיות ממלכתית – היא מועלת בחובה הזאת.

המקרה המובהק ביותר אשר בו רשאית – ובעצם חייבת – העיתונות לפלוש לפרטיותו של אדם, הוא מה שמכונה בחוק "עניין ציבורי". במונח "עניין ציבורי" אין הכוונה לכל מה שמעניין את הציבור. כפי שניסח זאת בג"ץ, אין הצדקה לפגוע בפרטיותו של אדם רק כדי "לספק מזון לסקרנים או למלא יצרם של רכלנים". במונח "עניין" התכוון המחוקק ל"אינטרס" – כלומר, זכות הפרטיות פוקעת כאשר יש לציבור אינטרס לגיטימי לקבל את המידע, משום שאותו מידע יסייע לו להגן על זכויותיו, ולגבש את דעתו על השילטון, על שליחיו ועל מדיניותו.

כאשר מדובר באדם כאמנון שחק, שהוא לא רק מועמד לרמטכ"ל, אלא גם ממלא משימה מדינית מן המעלה הראשונה, האינטרס הציבורי המכריע במידע שופך אור על כושרו ובריאותו, אינו יכול להיות שנוי במחלוקת. בתקדים משנות השמונים ציטט בג"ץ בהסכמה דברים שאמר בשעתו בית המשפט העליון האמריקני: "מי שמועמד למישרה ממלכתית, מסתכן במעקב ציבורי צמוד במיוחד. האינטרס של החברה באישי השילטון איננו מצטמצם למילוי מישרתם הממלכתית. האינטרס הציבורי משתרע על כל דבר שעשוי להשליך על הכשירות למישרה".

ומה שתקף לגבי כל מועמד, לכל מישרה ממלכתית, בוודאי שתקף שבעתיים לגבי מי שמועמד לתפקיד ביטחוני רגיש. הרי אף אחד מן השותפים לקשר השתיקה איננו יכול לטעון, כי ידע בוודאות שמצוקתו הגופנית והנפשית של שחק איננה עלולה, במומנט קריטי כלשהו, לשבש את תיפקודו או את שיקול דעתו, בין בפעילותו בצה"ל ובין במשא ומתן עם הפלשתינים.

בנסיבות הללו, הסכמת אותם עיתונאים להעלים את המידע מן הציבור, עד ששחק עצמו ייאות לפרסמו, אם בכלל, מצביעה על קלות־דעת הגובלת בהפקרות.

■

כמובן, לא העיתונות וגם לא קוראיה, יחליטו אם מחלתו של שחק פוגעת בתיפקודו כיום או פוסלת אותו לקידום. הסמכות להחליט על כך נתונה באורח בלעדי בידי ממשלת ישראל. אך במדינה דמוקרטית, חייבת כל החלטה ממשלתית חשובה – ובוודאי החלטה על מינוי קצין שלקה במחלה חמורה לרמטכ"ל – להיות חשופה לדיון ציבורי, אשר בו יינתן למחייבים ולשוללים כאחד להסביר את עמדתם. על התקשורת מוטלת החובה לספק גם את התשתית העובדתית וגם את הבימה לדיון הזה. ההנחה היא שכולנו – לרבות הממשלה עצמה – נצא נשכרים מדיון כזה. אולי יעלה במהלך הדיון הציבורי טיעון מוחץ, שיפקח את עיני הממשלה, לסיכון רפואי או ביטחוני שהיא (ומומחיה) כלל אינם מודעים לו?

אך גם אם לא, וגם בהנחה האופטימית שהממשלה וכולנו נשתכנע ששחק כשיר לחלוטין, ישנו אינטרס ציבורי מובהק בפירסום העיתונאי ובדיון שמתעורר בעקבותיו. שמענו על כך שחיילים וקצינים זוטרים, שלקו במחלתו של שחק, סולקו לאלתר מצה"ל. יש להניח שגם במקומות עבודה אחרים, סובלים החולים הללו מן הסטיגמה של "בלתי מתאימים" לתפקידים רגישים ומלחיצים. הידיעה על כך שאחר כמותם ממשיך לכהן בצמרת הביטחונית הגבוהה, ואף נמצא ראוי לקידום עד לקודקוד הפירמידה, עשויה לא רק להעניק להם עידוד מוראלי, אלא להביא לרביזיה מבורכת במעמדם החברתי והמקצועי.

יש בין העיתונאים שמתרצים את השתיקה שגזרו על עצמם בנושא מחלות הבכירים, בנימוקים מצפוניים־אנושיים. "זה פשוט אכזרי", הם מסבירים, "להפשיט חולה עירום ועריה על עמודי העיתונות, ולהוסיף לסיבלו ולסבל המשפחה את טראומת החשיפה". אפשר היה להתייחס לטיעון ה"הומניטרי" הזה בהבנה ואפילו בהערכה, אלמלא היה צבוע ומתחסד. הניסיון מוכיח, כי רגישותם האנושית של העיתונאים היא סלקטיבית, וקשורה קשר הדוק ביחסים החברתיים והמקצועיים שלהם עם החולה, ובעיקר במידת יכולתו לתגמל אותם או להזיק להם.

אשתקד, למשל, לא חסה העיתונות על רופא שלקה באיידס, ודרשה במפגיע את חשיפת זהותו, למרות שהמומחים טענו כי הסיכון שמטופליו נדבקו או יידבקו במחלה קלוש ביותר. העניין הציבורי הכריע (לטעמי, בצדק) את זכות החולה ומשפחתו לפרטיות. אך האם אין מעגל הנפגעים הפוטנציאליים ממחלת אותו רופא, קטן בהרבה ממעגל הנפגעים האפשריים מפגיעה ברמת תיפקודו של הרמטכ"ל?

אך הדוגמה המשכנעת ביותר לצביעות העיתונות מצוייה בפרשה שבה פתחנו – פרשת בגין. כאשר היו, בתקופת מלחמת לבנון, מי שניסו להפר את קשר השתיקה ולרמוז על מצבו הפאתטי של ראש הממשלה, התנפלו עליהם עמיתיהם והוקיעו אותם כחסרי מצפון. אך לאחר שפרש בגין והידרדרה לחלוטין עוצמתו הפוליטית, כבר לא חסה עליו העיתונות ורמסה בגסות את פרטיותו. אמבושים של צלמים הוצבו ליד ביתו, וכל אחת מגיחותיו השנתיות לקבר אשתו נוצלה לפירסום תמונות ותיאורים פלסטיים שהמחישו את מצבו המידרדר. באותו שלב כבר לא היה בכך שום עניין ציבורי, ולפיכך זו היתה לא רק אכזריות לשמה, אלא גם עבירה בוטה על החוק.

■

לא אנושיות ורחמנות עומדות איפוא מאחורי הסכמת העיתונאים לתת יד להסתרת מחלותיהם של קברניטינו, אלא ניכור לתפקידה של עיתונות חופשית בדמוקרטיה. רבים וטובים בעיתונות שלנו עדיין אינם תופסים, כי גם כאשר השילטון, קברניטיו ויעדיו קרובים לליבם, או משרתים לדעתם את טובת העם והמדינה – מחוייבותה הבלעדית של העיתונות היא לציבור ולמימוש זכותו לדעת, גם – ובעיקר – כאשר פירסום המידע איננו לרוחם של הקברניטים. על סף המאה ה־21, טרם הפנימו אצלנו את שהבין וכתב ה"טיימס" הלונדוני כבר לפני 150 שנים: "איננו יכולים לקבל את הטיעון, שעל העיתונות לשתף עצמה בדאגות השילטון. מטרותיהם וחובותיהם של העיתונות והשילטון הן תמיד נפרדות, אינן תלויות זו בזו, ולעיתים סותרות. חובתה הראשונית של העיתונות היא להשיג, במוקדם ובמדוייק ככל האפשר, את כל הידיעות הנוגעות להתפתחויות האקטואליות ולהופכן, בדרך של פירסום, לנחלת הכלל. אם וכאשר תראה עצמה העיתונות כמשרתת השילטון – ייפגעו חירותה וכבודה".

במיכל דלק, דרך אל החופש

דאניה ראדיץ' היה נער יהודי ממוסטאר, עיר מופגזת בבוסניה, שכלל לא רצה לעזוב את ביתו אבל הוריו הכריחו אותו ■ רודני ג'ונס היה נהג משאית שישב בכלא ונשבע שיפעל למען חירותם של אחרים. בנו הקטן נהרג והוא הבטיח לעצמו שיציל ילד אחר ■ נהג המשאית, שהפך לגיבור לאומי בבריטניה, בנה תא סודי, שהוסווה כמיכל דלק נוסף, וחצה עם הנער היהודי את כל הגבולות לתוך בריטניה ■ זהו גם סיפורה של התקשורת הבריטית שהפכה את השניים לגיבורים ומנעה את העמדתו לדין של המציל ואת גירושו של הניצול ■ רשימת שינדלר 2

יואב לימור
לונדון

דאניה ראדיץ' לא ראה את "רשימת שינדלר", סרטו מעוטר האוסקרים של סטיבן שפילברג. "לא יצא לי", הוא אומר ביישנות, שמסגירה מיד את הסיבה האמיתית: מבחינתו, יהיה זה פאתטי למדי לצפות בסיפור על נוצרי שמציל יהודים בזמן מלחמה מסיבות לא־ברורות לחלוטין.

כי דאניה לא צריך את התעשיין הנאצי כמודל להזדהות. יש לו את האוסקר שינדלרים הפרטיים שלו, שסיכנו את חייהם ואת חירותם כדי להצילו מתופת. בעיניים של נער בן 17, הדברים נראים, אמנם, קצת אחרת, אבל גם לו ברור כי ייתכן שהוא היה מדבר היום עם מלאכים, אלמלא הוברח, במבצע הירואי, ממוסטאר שסועת־הקרבות בבוסניה לבריטניה השלווה.

■■■

ב־4 באוקטובר 1993 התייצב נהג משאית בריטי בחדר החדשות של רשת הטלוויזיה העצמאית של בריטניה, ITV. בקול יבש וחסר רגשות הוא סיפר לעיתונאים הנוכחים כי באותו בוקר הבריח לבריטניה נער יהודי מבוסניה, פליט מהעיירה מוסטאר. סיפורו של הנהג הצית את דמיונם של עורכי החדשות באותו ערב, והם שיבצו אותו כראש מהדורות החדשות המרכזיות שלהם.

לעיני מצלמות הטלוויזיה שיחזר הנהג את הסיפור ההירואי. אמנם, הוא לא הסכים להיחשף בשמו או להראות את פניו למצלמה, אבל תיאר בפרוטרוט כיצד הגיע לבוסניה בראש שיירת משאיות של סיוע הומניטרי ולקח איתו, בדרך חזרה, את "הנער המקסים שפגשתי במקום הארור ההוא". הנהג גם לא הסכים לחשוף את שמו של הפליט, כדי שלא לסכן את סיכוייו להישאר בבריטניה, ואמר רק כי הוריד אותו אצל קרובי־משפחה בשכונת גולדרס־גרין בלונדון.

בדיעבד, ההודאה המצולמת של הנהג הצילה אותו ממאסר (בעוון עזרה בגניבת־גבול לא־חוקית), ועזרה לפליט הצעיר לקבל אשרת־שהייה בבריטניה. העיתונות אהבה את הפרשה הזו, הפכה את נהג המשאית לגיבור לאומי, ותקפה את משרד הפנים הבריטי ששלח גדודים של שוטרים ואנשי מחלקת ההגירה לאתר את המבריח והמוברח. גם העובדה שבסיפור היתה מעורבת סאלי בקר, "המלאך של מוסטאר" ואהובת התקשורת, סייעה לחלץ את המעורבים בשלום.

בשמונת החודשים שחלפו מאז, סירבו המעורבים בסיפור להתראיין. נהג המשאית האלמוני, רודני ג'ונס, פחד מתביעה ומעונש מאסר, ואילו על הצעיר, דאניה ראדיץ', פשוט נאסר לדבר. בני־משפחתו בלונדון וגופים יהודיים שסייעו בהסדרת אשרת השהייה שלו בבריטניה, הורו לו חד־משמעית: "אם תדבר - תחזור למוסטאר". גם מחלקת ההגירה במשרד הפנים הבריטי היתה נוקשה, ואנשיה אמרו לראדיץ' כי הישארותו במדינה מותנית בשתיקתו.

עתה, לאחר שהוסדרו כל המסמכים הרלוונטיים, הסכים ראדיץ' לספר, בלעדית למעריב ולראשונה, את השתלשלות העניינים ואת מה שהוא מתאר כ"בריחה אל החופש".

"הורי כמעט התעלפו כשראו אותי"

דאניה נולד וגדל במערב מוסטאר, החלק הקרואטי של העיר שהיתה פעם מרכז תיירות שוקק. בן יחיד לאמא יהודיה ולאב ממוצא קרואטי, שמסרבים לעזוב את עיר־הולדתם למרות המלחמה הבלתי־פוסקת. גם הוא, כמה מתאים, בכלל לא רצה לעזוב, ואלמלא הוריו - שפשוט הכריחו אותו לעשות זאת - היה נשאר לגור במוסטאר.

"אנשים בעולם חושבים שזה כל־כך פשוט לקום ולעזוב הכל", אומר דאניה בכעס. "נכון שלא נעים לגור בעיר שכל בוקר נוחתים עליה פגזים, אבל זה המקום שבו חיים ההורים שלי והחברים שלי, ושם אני רוצה להיות. בשבילי, בריטניה היא רק מקלט זמני, ויום אחד אני אחזור הביתה, לעיר שאני אוהב באמת".

אבל, כאמור, לא היתה לו ברירה אלא לעזוב. מרגע שהתחילה המלחמה, לפני כשלוש שנים, לא הניחו לו הוריו לרגע. כל שיחה ביניהם התנהלה אך ורק סביב היציאה שלו החוצה, למערב, וכל הניסיונות להילחם ברוע הגזירה עלו בתוהו. המתח סביב הנושא החריף מהרגע שדודתו, אחות אימו, עזבה את מוסטאר עם משפחתה, והצליחה לקבל, בדרך־לא־דרך, אשרת־כניסה לבריטניה כפליטת מלחמה.

"בסופו של דבר הבנתי שאין לי ברירה", אומר דאניה. "הצלחתי לצאת ממוסטאר ונסעתי לזאגרב, שם ניסיתי במשך חודש לקבל ויזה לבריטניה". אבל הניסיון נכשל, בעיקר משום שהממלכה המאוחדת סברה כי הוא בוגר מספיק כדי לדאוג לעצמו. או במילים אחרות: "אנחנו מצטערים, אבל חבר'ה בגילך כבר נלחמים וכמה שלא יכולים להיות פליטי־מלחמה".

מאושר מהתשובה שקיבל חזר דאניה למוסטאר. הוריו ביקשו ממנו כי גם אם לא יקבל ויזה, יישאר בזאגרב השלווה, אבל הוא התגנב בחזרה אל העיר ונחת בפתח ביתו. "הם כמעט התעלפו כשראו אותי", הוא משחזר. "אימי החלה לבכות וביקשה ממני לצאת שוב, ואז הבנתי שאין לי ברירה אלא להסכים".

כל המאמצים להוציא את דאניה התנהלו במהלך הקרבות. מוסטאר היתה נצורה משני כיוונים - על־ידי הסרבים במזרח והקרואטים במערב - ויציאה ממנה היתה בגדר סכנת נפשות. רבים מחבריו נהרגו ונפצעו מפגזים שנחתו על העיר ללא הפסקה. אבל דאניה מתייחס לעניין בשוויון־נפש. "חיינו כרגיל", הוא אומר. "טוב, בעצם אולי לא כרגיל, אבל חיינו. בכל יום נפגשנו, החברים, אצל מישהו אחר, ודיברנו על מה שקורה ובעיקר על כמה טוב היה פעם". ואחרי מחשבה הוא מוסיף: "וי, כמה שאני מתגעגע אליהם".

ואז, בתוך כל הפגזים והמלחמה וההרוגים, נחתה עליו סאלי בקר, הידועה בעולם בתור "המלאך של מוסטאר" בזכות הסיוע שלה בחילוצם של נפגעי מלחמה רבים. "יום אחד ניגש אלי ראש הקהילה היהודית במוסטאר", מספר דאניה. "הוא סיפר לי מי זו סאלי בקר, אמר כי היה רוצה להיפגש איתה וביקש שאשמש לו מתורגמן". דאניה הסכים, ונשלח לפגוש את בקר בעיירה סמוכה. "היה בינינו 'קליק'", הוא אומר. "היא הסכימה לבוא למוסטאר והתיידדנו. מאז, בכל פעם שהיא הגיעה לעיר היא נשארה לישון אצלנו בבית".

דאניה הפך ליד ימינה של סאלי בקר במוסטאר. הוא ניצל את שליטתו המושלמת־כמעט באנגלית כדי לגשר בינה לבין התושבים דוברי הסרבו־קרואטית, וסייע לה במאמצי החילוץ והסיוע לתושבים אחרים בעיר. לדבריו, הוא לא חשב לרגע על עצמו, בעיקר משום שלא התחשק לו כל־כך לעזוב. אבל בוקר אחד, בקיץ של השנה שעברה, שאלה אותו בקר אם יסכים לצאת אם היא תארגן לו לעשות־כן. "אמרתי לה שאני מוכן להגיע רק לבריטניה, והיא אמרה שבדיוק על זה היא מדברת", מספר דאניה.

מיכל דלק שנראה כמו ארון מתים

במשך כמה שבועות לא דיברו על הנושא. לאחר שנכשלו כל ניסיונותיה לסדר לו אשרת־כניסה חוקית למדינה, איתרה בקר את הנהג הבריטי של משאית הסיוע ההומניטרי, רודני ג'ונס, שאמר לה כי הוא מוכן להבריח את דאניה לבריטניה. היא תיאמה ביניהם פגישה, והודיעה לצעיר היהודי כי עליו להתייצב בעיירה סמוכה ב־30 בספטמבר, שם יפגוש את נהג המשאית שייקח אותו לבריטניה. "לא ידעתי איך הוא יבריח אותי, אבל לא דאגתי", הוא אומר. "היה לי ברור שסאלי סידרה את הכל".

דאניה הגיע לפגישה כמתוכנן, וג'ונס חיכה לו ליד המשאית. מבעוד מועד הכין הנהג תא סודי מיוחד בחלק האחורי של הרכב, שבו יתחבא הצעיר. התא הוכן ממיכל דלק ישן, ודאניה אומר שהוא נראה "בדיוק כמו ארון מתים, רק מעוגל". מדובר היה בתא של מטר על מטר וחצי, מספיק בדיוק לגופו של נער צנום, מבלי לאפשר לו מרחב תנועה כלשהו. כדי להסתיר את התא, ריפד ג'ונס את החלק האחורי של המשאית בצמיגים ישנים, והסביר לכולם כי עשה־כן כדי שכדורים לא יפגעו במיכל־הדלק האמיתי.

ביחד עם ג'ונס היה במשאית גבר נוסף, שכלל לא ידע על התוכנית. רק לאחר מעבר הגבול הראשון גילה לו הנהג כי הם מבריחים פליט מבוסניה לבריטניה. המשאית עשתה את דרכה ממוסטאר לספליט שבקרואטיה, ולאחר שעברו את הגבול בין שתי המדינות, הורשה דאניה לצאת מהתא הסודי. "זה חזר על עצמו לאורך כל הדרך", הוא אומר. "חצי שעה לפני כל מעבר גבול נכנסתי לתא, ועשרים דקות אחרי שעברנו את הביקורת יצאתי החוצה, והצטרפתי אליהם בתא הנהג".

הדרך נמשכה ארבעה ימים. אחרי שיצאו מבוסניה לקרואטיה נסעה המשאית צפונה, לסלובניה, ומשם - דרך אוסטריה, גרמניה ובלגיה - לחוף הצרפתי, שבו היא הועמסה על מעבורת לבריטניה. לבד ממעברי הגבול, ישב דאניה עם 'החבר'ה הטובים', אכל איתם במסעדות הדרכים של הנהגים והחליף חוויות עם האנשים שפגש. אפילו במעבורת עצמה ישב דאניה על הסיפון ודיבר עם שאר הנוסעים על ענייני דיומא. אף־אחד מהם לא תיאר לעצמו כי מדובר בנמלט, שמנסה להתגנב לבריטניה.

לפני שהגיעו לצד האנגלי של תעלת לה־מאנש, חזר דאניה למשאית. הוא לא פחד שיתפסו אותו, והסיבה לכך ברורה: "הרי רציתי להישאר במוסטאר וחשבתי לעצמי - נו, אז אם יגלו אותי עכשיו יחזירו אותי לשם, ואז אדע שניסיתי הכל ולהורים לא יהיה מה להגיד". מי שכן פחד היה נהג המשאית, שחשש כי כלבי־גישוש יגלו את המטען הסמוי. "לא פחדתי מהשוטרים עצמם, כי ידעתי שהם לא יחפשו במשאית של סיוע הומניטרי", אומר ג'ונס. "אבל כלבים זה כבר עניין אחר. למזלנו, אף־אחד לא התייחס אלינו במעבר הגבול, והשוטר רק סימן לנו בידו להמשיך".

רבע שעה לאחר מכן עצרה המשאית בצד הדרך, ודאניה יצא מטנק הדלק. הוא התיישב בתא הנהג, החליף חיוכים עם ג'ונס ושאל אותו אם בזה נגמר הסיפור. "הוא הסביר לי שעכשיו מתחילה הבעייה האמיתית, של קבלת אשרת־שהייה חוקית בבריטניה", משחזר הצעיר. "שאלתי אותו מה יעשו לו, והוא השיב: אל תדאג".

ג'ונס הוריד את דאניה בפתח בית דודתו בגולדרס־גרין בצפון לונדון ונסע לאולפני ITV. הוא הבין כי המשטרה תעצור אותו, אלא אם כן ידאג לעצמו להגנה מאסיבית, רצוי מצד התקשורת. בדיעבד, ההימור הזה השתלם, ולאחר חקירה (שנמשכה עד לפני שבועות אחדים), הוחלט שלא להעמידו לדין. אגב, גם סאלי בקר נחקרה על חלקה בפרשה, אבל גם במקרה הזה נאלצו השלטונות לסגת, כיוון שמדובר בגיבורה לאומית.

משפחתו הלונדונית של דאניה כמעט התעלפה כשראתה אותו עומד בפתח הדירה. "הם שמעו שאני רוצה להגיע, אבל לא ידעו מתי ואם זה יתאפשר", הוא מספר. "פתאום אני מופיע להם בדלת, מחייך יפה ושואל אם אפשר להיכנס. דודה שלי ישר התחילה לבכות ונישקה אותי בלי הפסקה".

לאחר ששככה ההתרגשות, החלה המשפחה לחשוב מה עושים, וכיצד משאירים את דאניה בבריטניה. הם יצרו קשר עם ראשי ה־CBF, אירגון יהודי העוזר לפליטי העולם, שמשכו בחוטים, הפעילו קשרים והורו לדאניה להתייצב במשרד הפנים, לספר את האמת ולבקש ויזה של פליט מלחמה. הצעיר עשה כנדרש, ונאמר לו כי בקשתו תישקל בחיוב. דרכונו הבוסני נלקח ממנו וניתנו לו מסמכים למלא. מאז לא שמע דאניה ממשרד הפנים, אלא רק כשרואיין במסגרת חקירת הנהג המבריח. אז גם נאמר לו כי עדיף היה אילו הסגיר את עצמו בגבול, כי כך היה נחסך כל הבלגאן. אבל יודעי דבר אומרים, כי אילו העז דאניה לעשות כן, הוא לעולם לא היה נשאר בבריטניה, אלא נשלח בחזרה למוסטאר.

האנגלים זה עם איום

עכשיו הוא בלונדון, מנסה להתרגל - ללא הצלחה - לחיים השלווים וחסרי־הדאגות. משפחתו מתקיימת על קיצבת־סעד מיוחדת הניתנת לפליטים, ואירגונים יהודיים מממנים להם את הדירה הקטנה. דאניה 'מת' לחזור הביתה, והוא מקטר ללא הרף על כל דבר אפשרי. לטעמו, הלימודים משעממים (במוסטאר התקדמתי הרבה יותר), האנגלים זה עם איום (אי־אפשר להיות חבר שלהם אם אתה לא אחד מהם), ומזג־האוויר - על זה, הוא אומר, כבר כתבו ספרים שלמים.

"חשבתי לחזור בקיץ הקרוב, אבל באחרונה שמעתי כי נפלו עוד כמה פגזים על מוסטאר וזה מדכא מאוד", הוא אומר. "ברור לי שאם אחזור לשם, אז כבר אין דרך חזרה לבריטניה, ולכן אני לא בטוח אם זה הדבר הנכון לעשותו". דאניה גם חושש כי אם יחזור, הוא יגוייס לצבא, ובעיקר מפחידה אותו תגובתם של הוריו, המאושרים מהעובדה שהוא חופשי מסכנות החיים היומיומיות.

הוא לא יודע מה יקרה בעתיד. "עברתי כבר יותר מדי, וברור לי שאי־אפשר לתכנן כלום", הוא אומר. לישראל הוא לא רוצה להגיע, בעיקר בגלל מחסום השפה שמפחיד אותו מאוד. בכל זאת, לבריטניה הוא הגיע עם אנגלית נהדרת, ובכל ארץ אחרת הוא יצטרך להתחיל מאפס. "נמאס לי כבר מהתחלות חדשות", הוא אומר. "הלוואי שיכולתי לחזור הביתה, לחיים השלווים והטובים של פעם".

אבל כבחור מעשי, ברור לו שזה בלתי־אפשרי, לפחות כרגע, ולכן הוא נשאר בלונדון וחושב על אפשרות של לימודים באוניברסיטה אנגלית. למרות שהוא לא מודה בכך, אחרי שמונה חודשים הוא כבר החל להתרגל לבריטניה, והצליח לשבץ אותה בפאזל המורכב של חייו. בפאזל הזה, אגב, ישנו רק פרט אחד חסר, והוא הסיבה שבגללה החליט נהג המשאית לסכן את עצמו ולהבריח את דאניה לבריטניה. "עד היום לא ברור לי למה הוא עשה זאת", אומר דאניה.

הנהג עצמו מוכן לגלות סוף־סוף את הסיבה. בעבר הוא ישב שנים ארוכות בכלא בגלל שוד מזויין, והחליט כי ברגע שישתחרר, יעבוד למען חירותם של אחרים. הוא החל להסיע משאיות של סיוע הומניטרי למדינות מצוקה, בהן אלבניה, רומניה ובוסניה, ואז התרחש המיפנה האמיתי. "בני הקטן נהרג בתאונת דרכים", מספר ג'ונס. "אחרי שהתאוששתי מההלם, החלטתי להציל לפחות ילד אחד, למען הסיפוק העצמי שלי. כששמעתי מסאלי בקר על דאניה ראדיץ', שחייבים לחלץ אותו ממוסטאר, לא חשבתי פעמיים ולקחתי אותו איתי. ידעתי כי אם יתפסו אותי אני עלול לחזור לכלא, אבל החלטתי כי הסיכון שווה". ואחרי מחשבה ארוכה מצטט הנהג את המשפט הנדוש: "כל המציל נפש אחת כאילו הציל עולם ומלואו".

דאניה ראדיץ' ליד ביתו בלונדון. "עוד מקווה לחזור ... משפחת דודתו בשכונת גולדרס־גרין

צילום: מיקי וינראוב

בן כספית

משטרת מיאמי בעקבות בנצי מורם

בנצי מורם חשב שהצליח להגשים את החלום האמריקני. הוא הקים רשתות מוסכים מצליחות, היתה לו יאכטה, וילה בשכונה עשירה, 25 חברות ותאגידים ■ ישראלים רבים עלו אליו לרגל בתקווה שיעזור להם להתבסס, והוא עזר, וגם גבה מהם את התמורה ■ אבל, טוענים בלשי משטרת מיאמי, בדרך אל החלום לא היו לו מעצורים, ועכשיו יש נגדו צו מעצר בינלאומי באשמת רצח מדרגה ראשונה וניסיון לרצח ■ מיאמי וייס נגד בנצי

"נחפש אותו בכל העולם. יש לנו סבלנות. אנחנו מתכננים לבקש את הסגרתו מכל מקום בו הוא ייעצר. אין לנו כוונה לוותר לו".

את הדברים האלה אמר בשבוע שעבר למעריב הבלש כריס דנגלר ממחלק הרצח של משטרת מיאמי. מאז אפריל 1993 רודף דנגלר אחרי אחד, בנצי מורם, ישראלי בן 33, המוגדר "אחד העבריינים המבוקשים ביותר באמריקה".

דנגלר הוציא נגד מורם צו מעצר בינלאומי באשמת רצח מדרגה ראשונה וניסיון לרצח. תוכנית הטלוויזיה "המבוקשים" ברשת "פוקס" הקדישה לאחרונה פרק למעלליו של מורם ולמצוד אחריו.

■ ■ ■

מורם (או מירום) נולד בבאר־שבע בינואר 1961. הוא ירד לארה"ב בתחילת שנות השמונים, והגיע למיאמי. הוא פתח מוסך, שהפך במהירות לרשת מוסכים. עם ההצלחה בא גם כסף, הרבה כסף, ואיתו החיים היפים. מורם אהב לחיות. הוא נהג במרצדס, יצא למסעות שיט על יאכטה פרטית בין האיים הקאריביים, גר בבית מרווח בפורט־לודרדייל ופינק את אשתו ושני ילדיו.

עסקיו של מורם התרחבו במהירות והפכו לאימפריה קטנה. "25 חברות ותאגידים שונים רשומים על שמו של מורם באיזור מיאמי ופורט־לודרדייל", אומר הבלש דנגלר. הוא הקים רשת מוסכים בשם "ברייקוורלד" (עולם הברקס), ורשת נוספת בשם "טרנסמישן פרפורמנס", המתמחה בטיפול במערכות תמסורת.

מורם נהג ליצור קשר עם ישראלים באיזור מיאמי, לסייע להם להקים סניפים של רשת המוסכים שלו, וגבה מהם לאחר מכן כ־1,500 דולר לחודש. הבלש כריס דנגלר: "מהחקירה שלנו מתברר, כי מורם הוא איש עסקים ממולח מאוד. הוא עזר כאן להמון ישראלים, פתח להם מוסכים ועזר להם להתבסס. במקביל, הם התחייבו לשלם לו סכום חודשי גבוה, בלי הגבלת זמן. לנצח. מעין שכירות לכל החיים".

שמו של מורם ידוע למרבית הישראלים המתגוררים באיזור מיאמי ופורט־לודרדייל. הוא נחשב לסיפור הצלחה מסחרר. ישראלים רבים שנתקעו או הסתבכו, שאלו בעצתו. הוא נראה מבוגר מ־33 שנותיו, טיפח כרס קטנה וקרחת גדולה וסבל מאבנים בכליות. למרות זאת, נודע מורם בקיסמו האישי, ואף זכה להצלחה לא מבוטלת אצל נשים.

בנוסף ל־25 החברות והתאגידים שנקשרו בשמו של מורם, יודע דנגלר לספר על תשע חברות נוספות הרשומות על שם אשתו. נראה היה שבנצי מורם ממגש, בגדול, את החלום האמריקני.

אבל כל זה לא הספיק לו, כנראה. ב־3 בנובמבר 1989 הגיע מורם אל אחד ממוסכיו, ניגש אל מנהל המקום, רנדי טונדרדור, משך אותו הצידה וביקש ממנו טובה קטנה.

המונולוג הבא מבוסס על שיחזור המשטרה, כפי ששודר בתוכנית "המבוקשים":

"אתה מכיר את הקובני שמוכר חלקי חילוף משומשים במגרש הגרוטאות בשדרה 27"? - שאל מורם את טונדרדור. "חתיכת הזבל הזה, חולה האיידס המסריח הזה"?

טונדרדור, קובני בעצמו, הכיר אותו היטב. זה היה ג'יירמו הרננדז. הוא התגורר בקרוואן מתפורר בפינת מגרש הגרוטאות, והתפרנס מעבודות מזדמנות עבור בנצי מורם וממכירת חלקי חילוף משומשים.

"כן", השיב טונדרדור, "אני מכיר אותו. מה קרה"?

"הזבל הזה אנס את הבת של חבר שלי ג'ואי", אמר מורם בזעם. "היא בסך הכל בת 16".

טונדרדור, מזועזע, הציע לבנצי לגשת למשטרה. "עזוב אותך ממשטרה", אמר בנצי, "ישימו אותו בכלא היום וישחררו אותו מחר. ככה עובר החוק במדינה הזו. צריך לעשות משהו אחר, יותר יעיל וטוב. שמע, רנדי, אני צריך ממך טובה. תיפטר מהרננדז בשבילי".

טונדרדור לא היה צדיק גדול, אבל גם לא רוצח. "להיפטר? מה זאת אומרת"?

"כמו שזה נשמע", אמר מורם. "זה מגיע לו".

טונדרדור היסס. "שמע, בנצי, אני לא יכול לעשות כזה דבר".

מורם התרגז. "הרמתי אותך מהזבל, עשיתי אותך מה שאתה היום, איך אתה מעז", צרח על טונדרדור, "אתה כמו הבן שלי. זה לא חשוב לך? מה ביקשתי ממך, את הירח? בסך הכל לגמור את הטינופת הזה".

"אני לא יכול", נאנק טונדרדור, "אני יודע מה אתה רוצה, אבל אני לא יכול לעשות את זה".

ואז שלף מורם את הקלף הסודי שלו: "איך ישפיעו עשרת אלפים דולר שכר־טירחה על רעתך"? שאל את טונדרדור.

"אני לא יכול לעשות את זה", עמד טונדרדור על דעתו, "אבל אני אמצא לך מישהו שיעשה". כך השיחזור בתוכנית הטלוויזיה.

"הוא חי, תגמרו אותו כבר"

בהסתמך על שיחות עם משטרת מיאמי ועל השיחזור בתוכנית הטלוויזיה האמריקנית - ותוך הרגשה שמדובר בחסרות בלבד - מצטיירת התמונה הבאה.

טונדרדור פנה אל ג'ורג' פרייטו. גם הוא קובני, גם הוא עבד באחד ממוסכיו של מורם, בן 26 וזקוק למזומנים. הוא סיפר לו על האונס ועל הסכום הנאה שהקציב מורם תמורת ראשו של האנס הרננדז.

"כל מי שאונס ילדה בת 16 מגיע לו למות", אמר פרייטו. "תגיד לבנצי שאני אעשה את זה".

כעבור כמה ימים נפגשו טונדרדור ופרייטו עם מורם. "תעשו את זה מהר", ביקש מהם, והניח על ברכיו של פרייטו מגבת לבנה. בתוכה היו עטופים שני אקדחים מוכספים.

ב־15 בדצמבר 1989 ישב ג'יירמו הרננדז, כהרגלו, על השרפרף הקטן בכניסה לקרוואן שלו, בפאתי מגרש הגרוטאות הגדול שבו עבד וגר. הוא התעסק בארגז ברגים קטן, ולא הבחין במכונית כהה שעצרה בכניסה למגרש.

בתוכה ישבו טונדרדור ופרייטו. הם שלפו את אקדחיהם ופתחו על הרננדז באש, מבלי לצאת מהרכב. הקובני הקשיש קם והחל נמלט בבהלה אל תוך הקרוואן. הוא הספיק לפתוח את הדלת, והתמוטט בכניסה. מכוניתם של המתנקשים התרחקה מהמקום בחריקת בלמים. הרננדז שכב בתוך הקרוואן, מתבוסס בדמו.

אמבולנס הבהיל אותו לבית החולים הסמוך. הרופאים לא נתנו לו סיכוי ממשי לשרוד. אבל הוא לעג להם, והתאושש. מורם, בינתיים, רתח מזעם. את הטלפון הראשון קיבל טונדרדור שעתיים אחרי ניסיון ההתנקשות. "הוא חי", צרח עליו מורם. "שמעתי ברדיו שהוא חי. אם אתם רוצים את הכסף שלכם, תעשו את זה שוב, ומהר. תגמרו אותו כבר!"

הפעם, החליטו טונדרדור ופרייטו ללכת על בטוח. הם יצאו, יחד עם מורם, אל שדה וכל וערכו בו מטווח מאולתר. אחד האקדחים נמצא לא מאופס, והוחלף. הכל היה מוכן לניסיון ההתנקשות השני.

ב־11 בינואר 1990, בשעת בוקר, התקשר מורם אל הרננדז וביקש ממנו טובה: "אשתי חולה", אמר לו, "ואני עסוק בפגישות חשובות כל הבוקר. גש לבית המרקחת וקנה לה כמה תרופות. צריך אשלח כבר מישהו אליך למגרש שיקח אותן אליה".

הרננדז, שלא ידע דבר על הקנוניה ולא הכיר בכלום, הסכים. "תודה", אמר לו מורם, "ותיזהר על הגב". "אוקיי, מיסטר בנצי", אמר הרננדז.

כמה שעות מאוחר יותר עצרה מכונית בפתח מגרש הגרוטאות של הרננדז. טונדרדור ופרייטו יצאו ממנה. הרננדז, משוכנע שאלה הם שליחיו של מורם הבאים לקחת את התרופות, לא הכיר במאום. הוא מת במקום, מפגיעתם של חמישה קליעים מטווח קצר. הרוצחים נמלטו בחזרה אל מכוניתם ולא הבחינו בזונה היספנית צעירה שעמדה בקרן הרחוב הסמוך והביטה בנעשה. היא היתה עדת הראיה היחידה לאירוע.

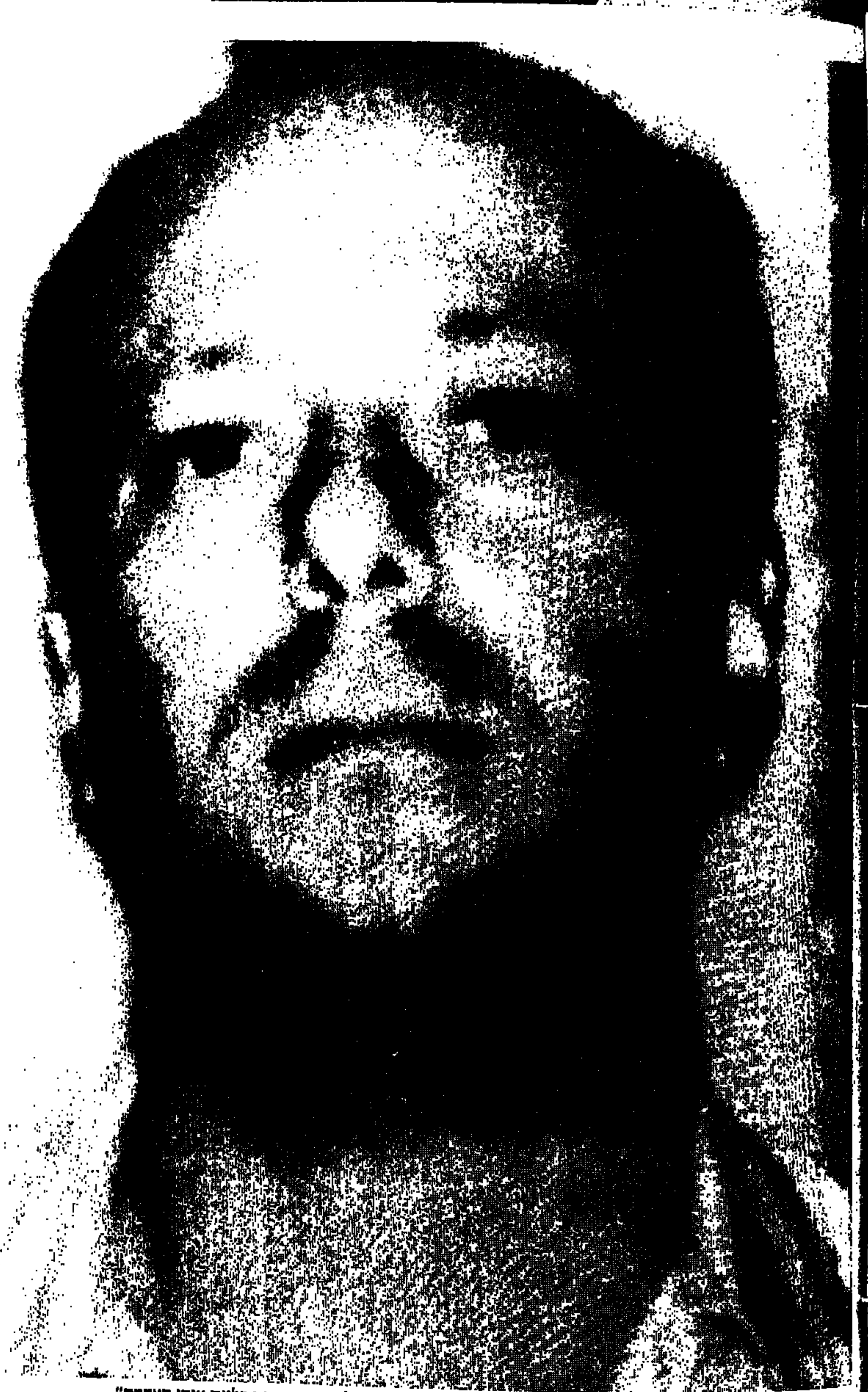

בנצי מורם. "הוא נראה לאחרונה נמלט במכונית מסחרית מזירת ניסיון הרצח של טונדרדור ומאז בלעה אותו האדמה"

"לא היה איידס ולא אונס"

את חקירת הרצח ניהל כריס דנגלר ממיחלק הרצח של משטרת מיאמי. בתחילת אוקטובר 1990, יותר מתשעה חודשים לאחר המקרה, קיבל דנגלר טיפ אנונימי, על פיו ביטח מורם את הרננדז בפוליסת ביטוח חיים בשווי חצי מיליון דולר, חודשים ספורים לפני שנרצח.

למרות המידע, התקשו בלשי מיאמי לאסוף ראיות נגד מורם. אבל הם מצאו, לעומת זאת, את עדת הראיה לרצח הרננדז, שעזרה להם לעצור באביב 1993 את רנדי טונדרדור כחשוד בביצוע הרצח.

טונדרדור שתק בחקירה. דנגלר החליט לספר לו על פוליסת ביטוח החיים שרכש מורם להרננדז. "או מה", אמר הבלש לרוצח, "חבר שלך מורם עבד עליך, האז לא היה איידס ולא היה אונס. הכל מצוץ מן האצבע. מורם רצה בסך הכל לגבות את חצי מיליון הדולרים והשתמש בך. עכשיו, אם אתה רוצה לדבר, כולי אוזן".

טונדרדור המשיך לשתוק. "אני מדבר רק עם עורך הדין שלי", אמר.

ובצדק. ייצג אותו אחד מעורכי הדין הפליליים הטובים ביותר במיאמי. לדברי המשטרה, מורם שכר את עורך הדין ושילם את שכרו. שבועות ספורים לפני מועד משפטו המיועד של טונדרדור, נעלם עד המפתח של התביעה. כתב האישום בוטל, מחוסר ברירה. טונדרדור שוחרר. נראה היה שתוכניתו של בנצי מורם הוכתרה בהצלחה.

אבל טונדרדור זעם. על פי גירסת המשטרה, התקיימה בינו לבין מורם פגישה סוערת בבית קפה במיאמי, זמן קצר לאחר ששוחרר מהכלא. "אתה שקרן, רימית אותי, ניצלת אותי", צעק טונדרדור על מורם.

זמן קצר אחר־כך, ב־8 באוקטובר 1993, זומן הבלש דנגלר אל המחלקה לטיפול נמרץ בבית החולים במיאמי. רנדי טונדרדור שכב שם, במצב אנוש, שלושה קליעים נעוצים בחזהו ובגבו.

הפעם, החליט לדבר. "בנצי מורם התקשר אלי", סיפר הפצוע לבלש, "ורצה שניפגש כדי שיביא לי איזו מכונית לטיפול. נפגשנו במוסך. הוא הראה לי לוח שנה חדש עם תמונות של בחורות. הסתכלתי על התמונות, ופתאום הוא שלף אקדח וירה בי מטווח קצר שלוש פעמים".

טונדרדור, למרבה הפלא, התאושש מפצעיו. הוא הפך לעד מדינה, מסר גירסה מפורטת נגד מורם וחתם על הצהרה בשבועה. בידי המשטרה היו עתה ראיות הקושרות את מורם עם רצח הרננדז וניסיון רצח טונדרדור.

אבל מורם נעלם. "הוא נראה לאחרונה נמלט מזירת ניסיון הרצח של טונדרדור במכונית המסחרית שלו, ומאז בלעה אותו האדמה", אמר בשבוע שעבר הבלש דנגלר למעריב.

"חוזר בדרכון מזוייף"

ב־15 בנובמבר 1993 לכדה משטרת מיאמי את ג'ורג' פרייטו, שלפי החשד רצח את הרננדז יחד עם טונדרדור, במצוותו של מורם. פרייטו משתף פעולה, ואף מסר גירסה מפורטת נגד מורם. משפטו עומד להתחיל במיאמי בקרוב.

במקביל, נפתח מצוד בינלאומי אחר מורם. דנגלר פנה לעזרת משטרת ישראל ויצר קשר עם נציגה, תת־ניצב דן אוהד, היושב בקונסוליה בניו־יורק. על פי רישומי משטרת הגבולות, ביקר מורם בארץ בפעם האחרונה באפריל 1983, חצי שנה לפני שניסה לרצוח את טונדרדור, ומאז לא שב.

"אנחנו בודקים את כל האפשרויות", אומר דנגלר, "כולל האפשרות שחזר לישראל בדרכון מזוייף. החקירה פעילה, צווי המעצר תקפים, ואנחנו מעוניינים מאוד לשים יד על מורם ולהביאו למשפט בארה"ב".

אשתו של מורם נותרה במיאמי, מטפלת בשני הילדים. זמן קצר לאחר היעלמות בעלה, הוציאה האשה מכתב לכל שוכרי המוסכים של מורם, ובו היא מודיעה להם כי העסקים כרגיל והם מחוייבים להמשיך לשלם את דמי השכירות כפי שסוכם.

"אתה מכיר את הרננדז", שאל מורם, "חולה האיידס המסריח הזה אנס את הילדה בת ה־16 של חבר שלי, תיפטר ממנו". 9 חודשים אחר כך התברר שמורם ביטח את הרננדז בחצי מיליון דולר לפני הרצח

נכון להיום, 28 מוסכי "ברייק־וורלד קורפוריישן" משלמים דמי שכירות של 1,000 עד 1,500 דולר בחודש לאשתו של מורם. את רשת המוסכים השניה שלו, "טרנסמישן פרפורמנס", הספיק מורם למכור ל...רנדי טונדרדור, זמן קצר לפני שניסה, לפי החשד, להתנקש בחייו.

בחודשים האחרונים הוגשו נגד מורם שתי תביעות אזרחיות. הראשונה הוגשה על ידי בעל רכב שהביא את מכוניתו לטיפול באחד ממוסכיו של מורם. האיש החזיר את המכונית למוסך וטען כי לא טופלה כראוי. מורם, שנכח במקום, רתח מכעס, ואחד מעובדיו ניסה לדרוס את הלקוח. האיש הגיש כעת תביעה משפטית נגד מורם.

התביעה השניה מעניינת יותר: הגיש אותה אחד מבעלי המוסכים, שהתחייב לשלם למורם 1,500 דולר בחודש תמורת השם "ברייק־וורלד". האיש טוען, כי בגלל העובדה שמורם הוכרז עבריין נמלט ונעלם, כל כסף המשולם על ידיו לחברה שלו יכול לסייע להימלטותו ולפעולותיו נגד משטרת מיאמי והתביעה, ולכן יש לפטור אותו מן התשלום.

שתי התביעות ממתינות כעת לבירור המשפטי. ג'ורג' פרייטו ממתין למשפט הרצח שלו. האישומים כנגד רנדי טונדרדור נמחקו, והוא מנהל רשת מוסכים באיזור מיאמי. ואילו בנצי מורם איננו.

לפני שנעלם, הספיק מורם להגיע לפשרה עם חברת הביטוח, וקיבל ממנה 300 אלף דולר, על חשבון פוליסת ביטוח החיים שרכש על שמו של ג'יירמו הרננדז המנוח.

טונדרדור ופרייטו שלפו את אקדחיהם ופתחו באש. הרופאים לא נתנו להרננדז סיכוי אבל הוא התאושש. מורם התקשר וצרח: "הוא חי, אם אתם רוצים את הכסף תעשו את זה שוב, ומהר. תגמרו אותו כבר"!

החלה סידרת הגמר של ה־N.B.A: היוסטון רוקטס נגד הניו־יורק ניקס

מלחמת העולמות

אין ספק שפטריק יואינג וחאכים אולג'ואן יובילו את קבוצותיהם לסידרה מרתקת, אבל שני הכוכבים הללו, מוקפים בשחקנים בינוניים, מסמלים שינוי משמעותי באן.בי.אי ▪ הליגה הטובה בעולם הופכת למכנית, קשוחה, חסרת נשמה, ליגת הרובוטים של המאה הבאה. אין כוכבים שניתן להעריץ, אין יריבות אמיתית, אין מבצעים שלא מן העולם הזה ▪ תנו לנו את לארי בירד נגד מג'יק ג'ונסון – סיר לורנס אוליבייה נגד ריצ'רד ברטון, מתמודדים על אותו פארקט. פרנק סינטרה נגד ברברה סטרייסנד על אותה במה

הדיוויזיות של רוקטס והניקס, פטריק יואינג וחאכים אולג'ואן

בשבת לפנות בוקר יתקיים ביוסטון המשחק השני בסידרת הגמר של אליפות ה־NBA בין אלופת המערב, היוסטון רוקטס, לאלופת המזרח, הניו־יורק ניקס. הראשונה שתצליח לנצח ארבעה משחקים תזכה בתואר אלופת ה־NBA. אני שם, זהו תפקידי, וחוץ מזה, הניקס היא הקבוצה שלי כבר 34 שנה. אבל האם מישהו עוקב אחר המשחקים בטלוויזיה? למישהו איכפת?

אמרת רוקטס, והתכוונת לכוכב אחד, חאכים אולג'ואן, הענק הניגרי (2.12 מ'), וסביבו אנשים כמו סמית, הוריי, ת'ורפ, מקסוול וקסל. שחקנים טובים, אבל איש לא ישיר עליהם בלארות כדורסלניות, ולא יקימו מצבות ואנדרטאות להנצחת שמם.

והם עוד טובים מיריביהם, בני ה"תפוח הגדול", חסרי הכריזמה והמיץ, שחקנים ללא כל סגולה. יואינג הענק הוא כוכבם היחיד, והוא מוקף שחקנים בינוניים כמו אוקלי, סמית, סטארקס, הארפר, אנטוני ומייסון, שהגיעו למה שהגיעו עם כדורסל מכוער וחסר השראה, מלא בילבול ואנדרלמוסיה, אבל עם פיזיות אופטימלית, מלחמת חורמה ואפילו ברוטאליות. זוהי השטאנצה ההומוגנית של כוח ורמיסה במקום תיחכום וגאוניות, אליה נפלה הליגה כולה מאז פרישתם של כוכבי־העל שלה – מג'יק ג'ונסון, לארי בירד ומייקל ג'ורדן.

ה־NBA הפכה לליגה מכנית, קשוחה, פיזית וקרה של כוכבים ללא נשמה. מין ליגת רובוטים של המאה הבאה.

■■■

העולם הרפוק שלנו זקוק עתה אולי יותר מאי־פעם לגיבורים, ובעבר לא היה כעולם הספורט לספק לנו אותם. קבוצות־על או כוכבי ספורט נעלים, עליהם אפשר היה לחלום ולסגוד. בכדורגל – מנצ'סטר יונייטד, שניספתה כולה בתאונת מטוס מחרידה, או סנטוס המפוארת עם פלה שלה. בבייסבול – הניו־יורק יאנקיס 'הארורה' עם כוכביה האגדיים 'בייב' רות', ג'ו דימאג'יו, או מיקי מנטל, שהוושינגטון סנטורס נזקקה לעזרת השטן בכבודו ובעצמו כדי לנסות לגבור עליה, ללא הצלחה, במחזה "דה דאם יאנקיס".

בפוטבול – קבוצות כמו הקליבלנד בראונס עם ג'ימי בראון, הגדול מכולם, או סן־פרנסיסקו ניינרס עם ג'ו 'ICEMAN' ואיש הקרח) מונטנה; ובהוקי־קרח – המונטריאל קנדיאנס שבמשך דור שלם איפשרה ל'צרפתים' להרים את האף נגד 'הבריטים' הקנדיים.

בכדורסל היתה זו הבוסטון סלטיקס עם מסורת הכדורסל האדירה שלה מבוב קווי וביל ראסל ועד בירד; הלוס־אנג'לס לייקרס עם ה'שואו־טיים' בהנהלת מג'יק, ועד העונה הנוכחית השיקגו בולס עם AIR בכבודו ובעצמו, מייקל ג'ורדן, גדול שחקני הכדורסל מאז ומעולם.

אז למי אם לא לקבוצות אלה נריע, ולמי, אם לא לאתלטים הנעלים הללו, נסגוד? למשביר המרכזי? לג'נרל מוטורס? לדן קוייל או לביבי נתניהו?

הכדורסל של ה־NBA, יותר מכל מקצוע ספורט אחר, סיפק בעשרים השנים האחרונות את האגדות והגיבורים הנעלים. אלה שילדים מעריצים בכפר־בלום שבגליל העליון, ואלה (ג'ורדן ומג'יק) שהמגזין 'טיים' בחר בפרצופים המוכרים בעולם. לפני שנה, אחרי אחד ממשחקי הפלייאוף נגד פיניקס, שאל עיתונאי יפני בשם הוצ'י סנאגה את ג'ורדן אם הוא אלוהים.

■■■

אולי הסיבה שהכדורסל הפך ל־IN עולמי היא הפריצה בטלוויזיה של הנמלים המשחקות כדורגל, והנראות כנקודות שחורות על המסך, או מפלצות הענק בפוטבול עם פניהן וקסדותיהן, המסתירות את פניהן ועושות מהן אנשי מאדים יותר מבשר ודם, עם סיפור דומה בהוקי־קרח. ואולי גם בגלל שאין אתלטים אחרים מלבד ב־NBA היודעים, כמו פיטר פן, לעוף. אלה האתלטים העליונים והנאורים, הלוקחים עימם למעלה את המעלית הפרטית הבלתי־נראית שלהם, פותחים מצנח שקוף ושוהים במעלה התיקרה כרצונם.

התמזל מזלנו וב־15 השנים האחרונות חזינו בגדולים שבגדולים – מג'יק, לארי ומייקל. גדולת השלושה היתה שהם יצרו רגעי כדורסל שיישארו בזכרוננו לעד. מבצעי גאוניות שהפכו לפולקלור חזותי, ושאנחנו רוצים לחזות בהם שוב ושוב בווידיאו: הנה גניבת הכדור המזהירה של בירד ממסירת חוץ של איזיה בשניות האחרונות של אליפות המזרח. הנה ה'בייבי הוק' של מג'יק שהביא אליפות. הנה ה'דאבל־פאמפ' של ג'ורדן נגד הלייקרס בגמר הפלייאוף, אחד הסלים היפים אי־פעם.

היו אלה רגעי כדורסל שרק גאונים יכולים ליצור. מבצעים בלתי מתוכננים מראש, שרק השראת יצירה, דמיון וספונטניות של יחידי סגולה – יכולים להביא לעולם. פלה עשה זאת בכדורגל. מוחמד עלי באיגרוף. וויין גרצקי עושה זאת עד היום בהוקי־קרח. סוניה הני עשתה זאת בהחלקה על קרח.

אבל השלושה פרשו כל אחד בגלל סיבתו הוא – מג'יק בגלל נגיף ה־HIV בדמו, לארי בגלל כאבי גב כרוניים, ולמייקל פשוט נמאס אחרי שכבש כל פיסגת כדורסל אפשרית. לפתע, ליגת ה־NBA האדירה שהפכה גלובאלית בהשפעתה, עומדת בפני שוקת שבורה: כוכבי־העל נעלמו, הכריזמה התרוקנה, הגאוניות איננה. גם היריבות המסורתית של העבר נבלה ומתה.

איזה אנטי־קליימקס זה, היוסטון נגד הניקס. איזו 'מערבית' היא יוסטון, שהפרש השעות בינה ולוס־אנג'לס הוא שעתיים, ובין ניו־יורק הוא רק שעה אחת? היא הרבה יותר מזרחית ממערבית. ובכלל, איזו יריבות היא זאת לאלה מאיתנו, הזוכרים את קרבות העבר המפוארים בין הסלטיקס והלייקרס, 'מזרחית' אמיתית נגד 'מערבית' אמיתית? הסלטיקס, קבוצת הצווארונים הכחולים, הפועלים השחורים בראשות בירד, ואיתו הצוות לעניין – איינג', די ג'יי, פאריש ומקהייל – חמישייה שכל ילד היה מדקלם כ'אברהם־יצחק־יעקב', נגד ה'שואו־טיים' ההוליוודי, הסגולים־צהובים שנואי־המזרח, עם מג'יק, ג'אבר, וורת'י, גרין וסקוט. איזה קרבות! קטעי משחקים שאנו זוכרים בעל פה עד היום!

לארי נגד מג'יק – סיר לורנס אוליבייה נגד ריצ'רד ברטון, מתמודדים על אותו פארקט. פרנק סינטרה נגד ברברה סטרייסנד על אותה במה. אולי דה בסט, בייבי.

בירד, 2.06 מ', הקאונטרי־בוי הלבן מפרנץ'־ליק, אינדיאנה, ויקיר הסלטיקס, הגאון שלא היה מסוגל לנתר בגלל 'המחלה הלבנה' – חוסר יכולת ניתור – והאיטי, אך גאון כדורסל שלא היה כמותו במסירותיו וקליעתו הארסית ברגעי האמת; ומולו מג'יק השחור, החיוך המפורסם בעולם, הוליווד מכף־רגל ועד ראש, פוינט־גארד באותו גובה ששינה את כל אופי המשחק, ווינר אופטימלי במשחקי פלייאוף שעצרו את נשמתו של כל עולם הספורט משך כל שנות ה־80.

או הסדרות בין ה'בד־בויז' של דטרויט בראשות אייזיה, ואויב הצבור מס' 1 ביל לאמביר, לבין הבולס והלייקרס. ואחרי דטרויט, שלושת האליפויות הרצופות של השיקגו בולס, שבשתיים מהן הקרבות בין ג'ורדן לבין מג'יק, ובעונה האחרונה בין אותו ג'ורדן וחברו הטוב ביותר ב־NBA, צ'ארלס 'האציל' בארקלי מהפיניקס סאנס, עוררו חצי כדור מזרחי ב־3 בבוקר כדי לחזות באספקלריה הגדולה בעולם.

ומי יש לנו עתה? – הרוקטס האלמונית, המוכרת רק למכורי כדורסל אמיתיים, ונגדה הניקס הקשה, הקשוחה, התוקפנית, הבריונית, וישנם אפילו המתלוננים אלימה, אבל ללא קלע אמין טוב אחד מרחוק. הניקס היא האב טיפוס של הכדורסל החדש, החסר־מעוף, הריקני וחסר התיחכום, המחפה על הכל בכוח והרסנות.

מייקל ג'ורדן, מג'יק ג'ונסון ולארי בירד. העולם זקוק לגיבורים

בירד ומג'יק היו גאונים, אך בסלו־מואושן. בלעדיהם, עברה הליגה למהלך ששי בלבד, ועם אלף כוחות סוס. אבל המהירות והכוח לא באים בחינם. כמו שירה של אוליביה ניוטון־ג'ון, "לטס גט פיזיקל", הפיזיות הפכה לאופי הליגה.

■■■

במקום הג'יניוס של מג'יק, לארי, ומייקל, הפכה ה־NBA למלחמת גוג ומגוג תחת הסלים הגובלת בברוטליות. אין מיוחדות, אין 'אישיות' קבוצתית, ואין צביון או סגולה מיוחדת לשום קבוצה. כולן אותו סטייל פחות או יותר כמו הביואיק, הפונטיאק והאולדסמוביל של ג'נרל מוטורס שהפכו להיות אותה מכונית.

וכך, כשאנו חוזים בסידרת המשחקים בין הרוקטס והניקס, ישנם רבים בינינו המייחלים לימים כהם ג'ורדן לעג לחוקי משיכת האדמה, וכשחזינו בו במעופו ידענו שאנחנו חוזים במלאך. פרופסור ניומברג, מומחה עולמי באווירונאוטיקה, שנתבקש להסביר את תופעת המעוף של ג'ורדן, ניסח את תשובתו כך: "מה כל הרעש? צפורים ומטוסים עושים זאת כל הזמן!"

אנחנו נזכרים בערגה במג'יק המבתר הגנות כלא היו, והכל בחיוך, בקלות, ובכריזמה שקשה להסבירה. אנחנו רוצים לראות שוב את לארי המנקה את סוליית נעלו לפני שהוא גונב כדור נצחון, או מוסר כדור־פז בלי להסתכל.

אז אולי נעלמו הגיבורים ואיתם הכריזמה המיוחדת שלהם, אבל זה לא קורה רק בספורט. אפילו השודדים היו פעם יותר כריזמטיים: אל קפונה, ג'סי ג'יימס, בוני וקלייד. ותראו מי עומדים בראש חבורות הפשע של היום.

הסידרה הנוכחית, הסופר־יעילה אך גם חסרת הנשמה, תביא יותר כסף ופירסומת מכל דבר שבעבר, כי למרות הכל, זו הליגה המצליחה ביותר. אך ההבדל בין אז להיום הוא, שאז גאוני כדורסל נשאו אותה על גבם, ואילו היום היא מצליחה כקיבוץ, כוועדה. וכך, למרות הפופולריות של ה־NBA, אני לא בטוח שאילו גרתי בישראל, הייתי מתעורר ב־3 לפנות בוקר כדי לחזות ביוסטון מנגחת ראשים בניו־יורק על הזכיה ברודבדבן הגדול.

360 מעלות

עניין של גיאוגרפיה

סידרת הגמר של הנ.ב.א שונה מגמר הבייסבול או הפוטבול בכך שבהגדרה היא מפגישה קבוצה ממזרח ארה"ב עם קבוצה מהמערב. העובדה הפשוטה הזו, החלוקה הגיאוגרפית שלא מאפשרת לשתי מעצמות מאותו איזור להתמודד ביניהן בשלב המכריע, עושה את הסידרה מדי שנה למשל על אמריקה עצמה.

כל ליגה מקצוענית בארה"ב מקבלת את הגמר שהיא ראויה לו. בבייסבול, חוליה מרכזית בעמוד השידרה של המהות האמריקנית, סידרת הגמר נעוצה בהיסטוריה. אלופת הליגה הלאומית, ליגה שימיה מעל למאה שנה, מתמודדת נגד אלופת הליגה האמריקנית, שגם היא קרובה לשני יובלות ועדיין נקראת "הליגה הצעירה". קבוצות מה־ליגות האלה יכולות להיפגש רק בסידרת הגמר, והגיאוגרפיה לא מדברת: כמעט בכל שנות החמישים, למשל, התמודדו בסידרה הזו שתי קבוצות מניו־יורק.

בפוטבול הכל קפיטליזם. הליגה הבכירה, ה־NFL, בלעה בתוכה לפני עשרים וארבע שנים מתחרה צעירה בשם AFL, והסופרבול מפגיש היום תולדה של המיזוג הזה. כמו בכל מרג'ר קפיטליסטי, יש כאן מבנה מסובך: ליגה מאוחדת עם פלייאוף נפרד וגמר שאין בו לא היסטוריה ולא גיאוגרפיה.

ובכדורסל זה תמיד מזרח נגד מערב. על החוף המזרחי והמערבי של אמריקה אפשר לומר מה שאומרים על הבריטים והאמריקנים: מדובר בשני עמים שלשון זהה מפרידה ביניהם. ובכדורסל, יותר מבכל ספורט, באים לידי ביטוי ההבדלים התרבותיים העמוקים שבין קליפורניה לניו־יורק, טקסס לניו אינגלנד.

זו תופעה מדהימה: לכאורה, מדובר בקבוצות מקצועניות, שהן לא יותר מאוסף של שחקנים שגדלו בכל רחבי היבשת. קני סמית מיוסטון ויוברט דייוויס מהניקס, שיתמודדו זה מול זה הלילה, למדו שניהם באותה אוניברסיטה. סמית הוא בכלל יליד ניו־יורק. אבל מי שמכיר את הנ.ב.א אפילו קצת, לא יתקשה לראות איזו קבוצה היא מהמזרח ואיזו מהמערב. דומה כאילו התרבות, האוהדים, אפילו מזג האוויר, מעצבים בשני צידי היבשת קבוצות שונות לחלוטין, ומשפיעים עליהן יותר ממקום לידתם של השחקנים שלהן.

המזרח הוא איטי, חזק, אלים. הקבוצות שלו משחקות באולמות עתיקים, לא נוחים ונוטפי זיעה והיסטוריה כמו בוסטון גארדן, שיקגו סטדיום ומדיסון סקוויר גארדן. הכדורסל שלו הוא הכדורסל העירוני הצפוף שרואים בפינות הרחוב בניו־יורק: הרבה כניסות לסל, הרבה מכות, דם יזע ודמעות. לשחקנים שלו יש גאווה ומנטליות של לוחמי רחוב, שלא מכירים בניצחון "מכוער" או "יפה". עבורם, כמו שאמר מאמן הפוטבול וינס לומברדי, הניצחון הוא לא הדבר העיקרי, אלא הדבר היחיד.

המערב הוא מהיר, מבריק ומנומס. הקבוצות שלו משחקות בקומפלקסים אולטרה־מודרניים כמו האמריקה ווסט ארינה בפיניקס. הן משחקות פתוח כמו המרחבים של המערב, עם הרבה מבצעים ונקודות. בשנה שעברה היו חמש משש הקבוצות שקלעו הכי הרבה למשחק מהמערב; שש משמונת הקבוצות שספגו הכי מעט היו מהמזרח.

הקהל של המזרח הוא ציני, מרושע וירעני, וגם לקבוצה שלו אם היא לא עומדת בסטנדרטים. אוי לשחקן שמפשל בניו־יורק, אבוי למי שמפגין בורות כדורסלנית בפילדלפיה או בבוסטון. במערב הקהל מוחא כפיים כשהאורגן מנגן, והוא מנגן כל הזמן. במערב מריעים להשכבות. במזרח מוחאים כפיים לחסימה לקלע, או לפאול גס ברגע הנכון.

המזרח מנצח בסידרת הגמר כבר חמש שנים רצופות. חוץ מהלייקרס של קארים ומג'יק, שני שחקנים עם מנטליות מזרחית שהתארגנו בטעות בלוס אנג'לס, היו כל אלופות הנ.ב.א ב־15 השנים האחרונות מהמזרח. השנה עושה הרושם שהמזרח לוקח את העניין הזה לקיצוניות: הוא שולח לגמר את הניקס, הקבוצה הכי פחות טובה שהעמיד בסידרה הזו מזה הרבה זמן, שחוץ מאלימות אין לה הרבה. למערב יש קבוצה, יוסטון, שיש לה רכז מניו־יורק וסנטר מניגריה. אם זה לא יעזור למערביים לנצח, שום דבר כבר לא יעזור.

גאולה כהן

מי צריך דרך שלישית?

הספיקות שיש בלבי לגבי "הדרך השלישית", יותר משהם נוגעים לעמדות המדיניות של "תכנית אלון", הם נוגעים לכושר העמידה של ממשיכי דרכו. התנגדותי לתכנית הפשרה הטריטוריאלית של אלון, בזמנו, לא נבעה מכך שגם תכנית זו, כפי שמנחם בגין היה חוזר ואומר, "איננה מקובלת על הערבים". התנגדותי לתכנית אלון נבעה מכך, שתכנית שמוציאה מידינו, טריטוריאלית, את רוב שטחי א"י שביהודה ושומרון, אינה יכולה ואינה צריכה להיות מקובלת עלינו: קודם כל עלינו.

כשיש מיריבי בשמאל שחוזרים ומתריסים כנגדי וכנגד חברי: "אז מה הפתרון המדיני שלכם?" – אני חוזרת ומתריסה כנגדם – מה שאתם בעצם שואלים אותנו זה: "מה הפתרון המדיני שלכם שגם אויבינו יסכימו לו". פתרון כזה, אני מודה בהכנעה, אין לי. יתר על כן, אילו הסכמת הערבים היתה קריטריון לקביעת המדיניות של התנועה הציונית – מדינת ישראל לא היתה קיימת. מדינת ישראל קמה "למרות" ו"אף על פי כן".

אם כיבדתי ואהבתי את יגאל אלון, האיש והמדינאי, זה משום שעקרונית כזאת היתה עמדתו המוסרית־מדינית. אלון לא קבע את עיקרי תכניתו על־פי מה שמקובל או לא מקובל על הערבים. יתר על כן, הוא קבע אותה כתכנית מינימום שמעבר לה אסור לממשלת ישראל לוותר עוד.

יגאל אלון, שאהבת א"י ההיסטורית והשלמה היתה חלק בלתי נפרד של נפשו, לא חשב – כמו האופורטוניסטים של ימינו – ש"להיות מציאותיים" זה להסתגל למציאות שהאויבים רוצים לכפות עלינו, אלא, "להיות מציאותי זה לקבוע גבול שאם לא נשמור אותו – לא תהיה פה שום מציאות של מדינה". "תכנית אלון", שהציבה את ישראל על הירדן, היתה מבחינתו "ייהרג ולא יעבור".

יש לי הרבה יחס של כבוד לרבים מיוזמי "הדרך השלישית". בבולמוס הזה של ויתורים ונסיגה, יש מקום להתברך ביוזמי ה"דרך השלישית". מה שמריץ אותם הוא דווקא החרדה לעתיד המדינה, וכחברי מפלגת העבודה לא חששו לקום ולבקר גם את האיש היותר קרוב להם בממשלה, את יצחק רבין.

אבל עם זאת, יש בלבי חששות ש"הדרך השלישית" עלולה ללכת בדרך כל הארץ ולהסתיים בקול דממה דקה. אם יוזמיה התכוונו באמת לעצור את רבין, לא צריך בשביל זה "דרך שלישית". בשביל זה קיימת פשוט דרך אחת ישרה: מספיק ששישה, חמישה ואולי רק ארבעה מחברי הכנסת והשרים שיוזמו את הדרך השלישית יודיעו היום לרבין, חד וחלק, שהם יצביעו בכנסת נגד כל מהלך שיכלול נסיגה והורדת ישובים מהגולן (או מכל הגולן), מבקעת־הירדן ומגוש־עציון – כדי שלרבין לא יהיה רוב לבצע את המדיניות שלו, שלדעת חברי הדרך השלישית, עלולה, אם תתבצע, להיות אסונית למדינת ישראל.

עד היום – מלבד אחד, ח"כ אביגדור קהלני – איש מהם לא עשה זאת.

מאוד הייתי רוצה להאמין, שחברי הכנסת האלה לא עשו זאת עד היום רק כדי לבנות לעצמם, קודם, בתוך המפלגה, גב מוסרי רחב: מאוד לא הייתי רוצה להאמין שהפעם, לשם שינוי, צדק רבין, שכאשר נשאל לדעתו על דבריהם של יוזמי "הדרך השלישית", הפטיר בחיוך לעגני ומתנשא משהו: דיבור אקדמי.

יעקב חסדאי

הניסוי נכשל, המחלה נמשכת

שעתו של "ניסוי אוסלו" הולכת ואוזלת. יש כאלה שינסו להמשיכו בכל מחיר, יש אחרים שישושו על כשלונו. שניהם טועים. הבעיה איננה הניסוי

הניסוי נכשל, אך המחלה נמשכת. הניסוי הוא הסכם אוסלו והמחלה היא הבעיה הפלשתינית. אמנם רק לאחרונה נתברר שמדובר ב"ניסוי". קודם דיברו מנסחיו על "פריצת דרך" ועל "תקווה חדשה". אבל לאמיתו של דבר זה היה ניסוי ונשאר ניסוי. אך כיוון שמדובר בניסוי בבני־אדם, אי אפשר לתת לניסוי להימשך בלי סוף, שמא בסוף ימות החולה. צריך להפסיק את הניסוי מיד כשהסימנים מדאיגים ולחפש תרופה חדשה.

מדוע צריך להפסיק את "ניסוי אוסלו"? – כי לא נשארו לו סיכויים רבים. להסדר זה אין סיכוי רב בגלל שתי סיבות עיקריות. האחת כבר גלויה וידועה – השותפים להסכם, ערפאת ואש"ף, אינם רוצים ואינם יכולים להבטיח אפילו את המינימום של הפסקת הטרור. הסיבה השניה קשורה בהסכם עצמו.

במרוצת שנות האינתיפאדה שיחק צה"ל לבדו בזירה, מבחינת נוהלים ופקודות אש. מפקדיו קבעו את הפקודות וגם את המגבלות. כמה קשיים היו להם מלמדים משפטי גבעתי א' ו־ב' והדיווחים מהשטח על הפער בין הפקודות לביצוע. עכשיו משחקים בזירה שני כוחות, בקווי גבול מפותלים עם סוגים שונים של שטחים וסיורים משותפים ומגוון הוראות פתיחה באש, ועם אלה צריכים להתמודד חיילי צה"ל כשמולם שוטרי־דמה פלשתיניים. הרי כל חייל בזירה כזאת צריך שני מפקדים ופרקליט צמוד, שיסבירו לו מה לעשות ואיך.

השאלה מתי יצמח מהסדרים האלה אסון, היא רק שאלה של זמן. מילא, עורכי הדין שהכינו מסמך כזה, הם חיים עם ניירות, אבל קציני צה"ל יודעים שבשטח צריך בהירות ופשטות. איך הם הכינו מכשלה כזו?

איך הכינו וחתמו על הסכם כזה?

הסיבה לכך קשורה באופי של המדיניות הלאומית שלנו. שני נתונים משפיעים עליה באופן בולט האחד – מדיניות החוץ היא מכשיר להשגת מטרות אידאולוגיות. השני – מדיניות החוץ מושפעת באופן קבוע מהחשש לאיבוד השלטון. במקרה זה האידאולוגיה היא השלום, בעלי אידאולוגיה זו מחוייבים להשיג שלום, והם אינם יכולים לחזור הביתה בלעדיו. לכן הם יחתמו הסכם שלום, או הסדר שאפשר לקרוא לו הסכם שלום, בכל מחיר ובכל תנאי, בדיוק כמו שמנהיגי הליכוד לא יחתמו על הסכם של ויתור על חלקי ארץ ישראל.

החשש מאבדן השלטון הוא מרכיב קבוע במדיניות שלנו בגלל הפיצול הפוליטי ויחסי הכוחות הלאומיים הגורמים לכך שממשלות נשענות על רוב זעום ולא יציב. בתנאים של הסכם אוסלו, פירוש הדבר היה לא רק להשיג שלום בכל מחיר ועם כל שותף אפשרי, אלא גם לעשות זאת מהר ככל האפשר.

ואם נתקלים בקשיים? – פותרים אותם על הנייר. כי הנייר סובל הכל ואפשר עליו לפתל קווי גבול ולהתפתל בהסדרים שונים ומשונים.

ומה יקרה כשנגיע לשטח? – "יהיה בסדר ונסתדר", כפי שראש־הממשלה הגדיר פעם כמה תכונות ישראליות. אבל זה לא יסתדר ולא יהיה בסדר אלא בדרך נס. בדרך הטבע זה יתפוצץ.

אם אלה ליקויי ההסכם, כי אז החלפת ממשלה לא תפתור את הבעיה. גם על מדיניות הליכוד מעיק מטען אידאולוגי כבד של ארץ ישראל השלמה וגם הם התמחו ביצירת "עובדות בלתי הפיכות", לפני שהמערך יגיע לשלטון.

בתנאים אלה הבעיה האמיתית היא יצירת תנאים לעיצוב מדיניות חוץ לאומית שמשוחררת מאידאולוגיות, עוסקת ב"אפשרי" יותר מאשר ב"רצוי", מקובלת על רוב העם ולכן מאפשרת תיכנון וביצוע מדיניות אחידה למרות חילופי השלטון. האם ניתן כיום לעצב מדיניות כזו למדינת ישראל? – אולי. לפחות יותר מאשר בעבר. רוב מחנה הימין כבר מבין, שחלום ארץ ישראל השלמה לא יוגשם בדור הזה, והוא גם למד על בשרו כי קשה מאוד ליצור "עובדות בלתי הפיכות". עכשיו מתקרב השמאל ללימוד הלקחים, וככל שיקדים ללמוד ייטב לו ולנו. הנסיון להשיג שלום בכל מחיר עומד על פי פחת, ואם יכשל לא יהסס הליכוד, כשיגיע לשלטון, להפקיע את כל ההסכמים וההסדרים.

לכן, מדיניות החוץ החדשה של ישראל, צריכה להתבסס על הבנה של שני הניחות העיקריים בחברה הישראלית, כי את חלומותיהם לא יגשימו, לפחות לא בקרוב, לא את חלום ארץ־ישראל השלמה ולא את חלום השלום. לא "שלום עכשיו" ולא "משיח עכשיו".

המדיניות הלאומית צריכה לסחוף את הביניימים ששני המחנות אינם יכולים לוותר עליו, אך גם להשאיר לשניהם פתח תקווה לעתיד. והיא צריכה להיות כזו שתהיה רצופה ואחידה גם אם יתחלפו ממשלות בישראל.

האם יש פתרון שעשוי לתת לכל צד את המינימום החיוני ופתח לתקווה. ושכל ממשלה תוכל להיות עימו ולהמשיכו?

ההתפתחויות האחרונות מצביעות על כיוון אפשרי חדש ברוח זו. אחרי חצי שנה של מו"מ ותחילת הביצוע של הסכם עזה־יריחו מתברר, כי ספק אם אש"ף־טוניס ישלוט באש"ף־שטחים, ואם אש"ף בכלל הוא הנציג האמיתי של הפלשתינים. ואם נכונה הצהרתו של שר החוץ פרס, כי "אין לנו מה לקבל מן הפלשתינים, אלא רק לתת", כי אז מדוע יש צורך במו"מ עם אש"ף?

במסגרת החלטה זו תודיע ישראל, כי היא משעה את ההסכם ואת השיחות עם אש"ף, אך נכונה לפנות ותמשיך בתהליך פינוי האזורים העיקריים המאוכלסים ערבים ביהודה ושומרון, ובלוח זמנים שעליו תחליט על־פי שיקוליה

הבה נבהיר לעצמנו, בדיון לאומי פנימי, מה אנו מוכנים לתת וניתן זאת בלי סחיבות ובכוונות. הממשלה תפסיק את המו"מ עם אש"ף, תודיע כי בשלב זה אינה רואה בו יותר נציג מוסמך של הפלשתינים וכי היא תנקוט צעדים חד צדדיים בשאלת ארץ־ישראל. במסגרת החלטה זו תודיע ישראל, כי היא משעה את ההסכם ואת השיחות עם אש"ף, אך נכונה לפנות ותמשיך בתהליך פינוי האזורים העיקריים המאוכלסים ערבים ביהודה ושומרון, ובלוח זמנים שעליו תחליט על־פי שיקוליה. פינוי יריחו, שהיה מחווה מיוחדת לאש"ף, יבוטל, ואזור אחר, צפוף אוכלוסין בשומרון, יפונה מיד. ישראל תקרא לתושבי האזורים שיפונו להקים הנהגה ולנהל מו"מ עם ישראל.

הנהגת המתנחלים ומנהיגי הליכוד [illegible] מסכימים לצעדים אלה וכלבד [illegible] שאזורי ההתיישבות היהודית [illegible] חים שחיוניים לבטחון ישראל [illegible] כל מו"מ לגבי עתידם. עתידם של [illegible] כלב הריכוזים הערביים ייקבע [illegible] עליהם בהשקעה בטחונית [illegible] חון הלאומי של ישראל.

יחסה של ישראל לאזורים [illegible] עקרונות של בחירה ואחריות. [illegible] מנהיגות כרצונו וללא התערבות [illegible] תוכל להוביל לחיי שיתוף עם [illegible] נגדה. אזור שיבחר בחיי שיתוף [illegible] שישראל יכולה להציע במתן [illegible] רויות מסחר ויתרונות אחרים. [illegible] יפסיד אפשרויות אלה ויסתכן [illegible]

כל אזור יזכה לשלטון עצמי. [illegible] לבחור מדינה אשר תייצגם [illegible] אל או מדינה ערבית המקיימת [illegible] אל. המדינה שתקבל על עצמה [illegible] האזור, תעניק להם דרכונים [illegible] למנט.

כל המפלגות הגדולות תסכמנה על [illegible] הול מדיניות חוץ ובטחון שעיקרה:

- ישראל תנהל מו"מ עם הפלשתינים [illegible] נו. לכל ממשלה שתיבחר יהיה [illegible] להסכם עם הפלשתינים באזורים [illegible] דותיה, והסכם זה יחייב גם את הממשלות [illegible]
- באזורי ההתיישבות ובאזורי הבטחון [illegible] יישבות היהודית, ומעמדה לא ישונה.
- עקרונות ההסכמה הלאומית יעוגנו בחוק [illegible] היסוד יקבע, כי כל הסכם מדיני של ישראל [illegible] להיות מאושר בכנסת ברוב של 75 חברי [illegible] כם שאושר חייבת כל ממשלה לכבד, אלא [illegible] בוטל החוק או שונה ברוב דומה.

אין זו תכנית שלום, זו תכנית חד צדדית, [illegible] על־ידי ישראל, שהיא תוצאה של [illegible] ההולכות ומתבררות, שאין שותף מתקבל על [illegible] לשלום, שאי אפשר להמשיך בהסכם [illegible] שאי אפשר להחזיר את הגלגל אחורה. [illegible] בה מספר יתרונות מעשיים למדיניות של ישראל [illegible] ולשאיפות שני המחנות שבתוכה. מול ישראל [illegible] בו המנהיגים האמיתיים בשטחים. לא אלה [illegible] סים לכפות על הפלשתינים, אלא אלה [illegible] ירצו בהם. מנהיגים אלה ותומכיהם [illegible] רה אמיתית בין שלום למלחמה, בחירה [illegible] טח ולא בהצהרות.

מדיניותה ומהלכיה של ישראל לא יהיו [illegible] להתחייבויות בינלאומיות, וישאר לממשלה [illegible] תימרון לעמוד על עמדותיה או לשנותן [illegible] סיבות בשטח. מחנה השלום יקבל אפשרות [illegible] צעדים ולחתום הסכמים שיאפשרו [illegible] תר יצירת יחסים חיוביים יותר עם האוכלוסיה [illegible] חים. נאמני ארץ ישראל יוכלו להמשיך [illegible] אחיזתם באזורי ההתיישבות הגדולים, בלי [illegible] צפויים לאיומים או לסכנות במקרה של חילוף [illegible] טון.

שעתו של "ניסוי אוסלו" הולכת ואוזלת. יש [illegible] לה שינסו להמשיכו בכל מחיר, יש אחרים [illegible] על כשלונו. שניהם טועים. הבעיה איננה הניסוי [illegible] המחלה. עם הבעיה הפלשתינית צריך להתמודד [illegible] סוי שנכשל צריך להפסיק, אבל במקומו צריך [illegible] ניסוי אחר, אחראי ונבון יותר ובעיקר – [illegible] רובנו.

אין זו תכנית שלום, זו תכנית חד צדדית, כפויה על־ידי ישראל, שהיא תוצאה של העובדות ההולכות ומתבררות, שאין שותף מתקבל על הדעת לשלום, שאי אפשר להמשיך בהסכם שנחתם וגם שאי אפשר להחזיר את הגלגל אחורה

שמואל שניצר

חשבונות יהודיים

בשממת האדישות והעמידה על הדם, נזרעו הזרעים הנובטים גם היום, זרעי אפס המעשה מול הטבח של בוסניה ורואנדה; שם גם נזרעו זרעי הניאו־נאציזם, המרים ראש לא רק בגרמניה המובסת אלא גם בארצות מנצחיה

הסיקור הנרחב בתקשורת הישראלית של טקסי הזכרון במלאת 50 שנה לנחיתת בעלות הברית בחוף נורמנדיה היה אובייקטיבי להחריד. אנחנו, היהודים, עקבנו אחר הטקסים כצופים מן הצד, מרותקים אך לא מעורבים, שמענו את הוויכוח בשאלה אם צריך היה להזמין גרמנים לחגיגות, ולנו לא היתה עמדה בסוגיה זו. ראינו את היומנים הישנים שהראו את המבצע גדל־הממדים, את הקטל בחופים, את המפקדים והמדינאים של אותם ימים היסטוריים, ושכחנו שזאת היתה לא רק מלחמה של אמריקנים ובריטים וצרפתים נגד כובש אכזרי, אלא גם מלחמה ביהודים. אלא שכאשר נחתו אמריקנים ובריטים בחוף הצרפתי, אנחנו כבר היינו מוכים מכת מוות, ולנו כבר לא היה למה לצפות.

יש לכל מהלכי ההיסטוריה בכל הזמנים צד יהודי, אבל מעולם לא היה החשבון היהודי נוקב כל כך וטראגי כל כך כמו במאורע הזה. חמישה מיליוני יהודים כבר היו לאפר ופיח כאשר יצאו בעלות הברית לכבוש מחדש את יבשת אירופה. ואפילו לא נתגלה עדיין מלוא היקפו של האסון שבא עלינו, כבר היה ברור שהיתה כאן שותפות של אשמה ששני מחנות הלוחמים במלחמת ענקים זו נשאו בה במדה שווה. היו מי שעשו את המעשים הנוראים, והיו מי שהניחו להם לעשות. היו מי ששפכו את הדם, והיו מי שעמדו על הדם. והחשבון היהודי הוא עם אלה ועם אלה, היום כמו לפני 50 שנה.

המלחמה הגדולה, וגם טקסי הזכרון, נערכו על אדמת צרפת והכל התעלמו מן העובדה, שצרפת היתה משתפת הפעולה הגדולה עם הכובשים הנאצים, קוויזלינגית יותר מאותו פוליטיקאי נורווגי שעל שמו נקראה הבגידה המבישה ופעילה בהסגרת היהודים יותר מכל ארץ אחרת באירופה הכבושה. ציינתי את חלקם של הצרפתים, אך אין להתעלם גם מן ההתנהגות של שאר בעלות הברית – אלה שנתנו יד לציד היהודים ואלה ששילמו מס־שפתיים לגינוי הטבח אבל התחמקו מכל עשיה שהיתה יכולה לצמצם את ממדיו המזוועים.

הרבה אלפי מטוסי מלחמה השתתפו בפלישה, אבל להפצצת אושוויץ ומסילות הברזל המוליכות אליה לא נמצא אפילו מפציץ אחד. הרבה כלי שיט חצו את התעלה, אבל לחילוץ יהודים מידי רודפיהם לא נמצאה אפילו ספינה קטנה אחת.

כל שנות המלחמה התחננו המנהיגים היהודיים שיתנו גם לנו להשתתף במלחמה בנאצים, בצבא משלנו ותחת הדגל שלנו, שהרי לנו היתה מוטיבציה שכמוה לא היתה לשום צבא מבעלות הברית. לבסוף זרקו לנו פירור ברמות חטיבה יהודית אחת, שגם היא לא הורשתה להשתתף בנחיתה המכרעת.

אולי צריך היה להזמין גרמנים לטקס ואולי לא. אך בלי ספק צריך היה להזמין יהודים, שעליהם הכריזה גרמניה מלחמה עוד לפני שיצאה למסע הכיבושים שלה. אנחנו היינו האנטיתיזה של הנאצים. אנחנו, ולא המנהיגים שידעו על הוותנו ולא התרגשו יתר על המדה.

הנאצים ידעו זאת, ידעו שכל תינוק יהודי הוא "אויב הרייך" ויריב של שגעון הגדלות שלו. לכן כילו את שנאתם ביהודים, הגדולים והקטנים, מתוך הכנה שזה המכשול האמיתי לחלומות שלטון העולם שלהם. אנחנו יצגנו את התרבות ואת המוסר שאותם ביקשו לקעקע. אנחנו הפרכנו, בעצם קיומנו, את תורת הגזע שלהם. לכן לחמו בנו לפני שלחמו בדמוקרטיה ובחרות.

היתה למלחמה ההיא חזית שלישית... שם נחלו בעלות הברית את מפלתן הגדולה, שממנה לא התאוששו עד היום. שם, בחזית המצפון והאחריות המוסרית, הוכו שוק על ירך

כל שנות המלחמה חששו בעלות הברית מפני השפעת התעמולה הגרמנית שטענה, כי זו מלחמה יהודית, שיהודים גרמוה והם המנהלים אותה. הפחד שלהם מפני קטרוג גרמני זה היה גדול בהרבה מסלידתם מפני טבח המיליונים. אולי צריך לראות בעמדת המנהיגים הגדולים של הדור את ההסבר לעובדה שממשלות (כגון זו של צרפת), ראשי ערים, ומשטרות (כגון בהולנד ובבלגיה) שיתפו פעולה עם הכובשים הנאציים ותרמו את שלהם להשמדת העם היהודי. לונדון וגם וושינגטון נתנו את האות; וישי הושפעה מהן ולא רק מברלין.

מכיבוש פולין בספטמבר 1939 ועד חורבן ברלין במאי 1945 הועמדו עמי אירופה כולם במבחן מוסרי גדול, וכולם (פרט לדנמרק ולבולגריה, ובמידת מה גם איטליה) נכשלו בו כשלון מחפיר. ידי כולם מגואלות בדמנו ואנחנו נמחצנו ונכתשנו בין סדן הצביעות ושיתוף הפעולה ובין פטיש הסאדיזם האנטישמי.

היה להן, לבעלות הברית, נצחון צבאי גדול. שעה שהרוסים הרפו את הפולש הנאצי מארצם והסתערו מערבה לעבר ברלין, פתחו חזית שניה במערב, הבקיעו את "החומה האטלנטית" ופתחו במסע נצחון לעבר פאריס, בריסל ואמסטרדם כדי להפגש עם הרוסים על האלבה.

אבל היתה למלחמה ההיא חזית שלישית, חזית ללא ביצורים, ללא תותחים וטנקים ומפציצים. שם נחלו בעלות הברית את מפלתן הגדולה, שממנה לא התאוששו עד היום. שם, בחזית המצפון והאחריות המוסרית, הוכו שוק על ירך.

עוד לפני שפרצה מלחמת הרובים והתותחים שיכנעו את היטלר שהיהודים דמם מותר, פליטיהם מופקרים לרדיפה ולמצוקה וכל השערים של ארצות המקלט נעולים בפניהם. אחר כך, כשהחלו המצור וההגליה, מילאו כמעט כל הממשלות הגולות את פיהן מים. ארץ המקלט הטבעית של היהודים היתה נעולה בפניהם ונשארה נעולה גם בפני פליטי חרב שמילטו נפשם באניות רעועות.

כל ארצות הכיבוש הופצצו, אבל אושוויץ ומאידנק ושאר מחנות המוות היו בטוחים ומוסתרים בפני מפצצות בעלות הברית. וכאשר המפלצת הנאצית הדבירה והוכתה, עוד ניסו לטשטש את זהות קרבנותיהם העיקריים ולהציג מקלט בטוח לרוצחים האכזריים. מהם שנעלמו ולא נתגלו עד היום, מהם שגויסו לשרותי הביון המערביים, מהם שזכו במחילה וכפרה.

שם, בשממת האדישות והעמידה על הדם, נזרעו הזרעים הנובטים גם היום, זרעי אפס המעשה מול הטבח של בוסניה ורואנדה; שם גם נזרעו זרעי הניאו־נאציזם, המרים ראש לא רק בגרמניה המובסת אלא גם בארצות מנצחיה, בכל מקום שבו ציבורים חסרי מגן נרצחים ועולם, כבית־כוח ניצב בצד, עיוור וחרש ואטום־לב ואינו יוצא משתיקתו אלא כדי לחגוג נצחון ישן, שאת טעמו ואת חשיבותו שוב אין מצליחים להסביר למי שלא למד מאומה ולא זוכר דבר.

חיים הנגבי

יד קשה של אדם חלש

קרקורי הבטן של רבין כבר היו למדיניות רשמית וחולשותיו לבעיה לאומית

המכתב ששיגר שמעון פרס לעמיתו המנוח יורגן הולסט היה מעשה של דיבור עם העולם, ואילו הסתרתו של המכתב והכחשתו היו דיבור של הממשלה עם אזרחיה. ממשלה של כפל־לשון: עם העולם היא מדברת בשפה נכוחה המבוססת על הכרת המציאות ועל הוראה בעובדות, ועם האזרחים בבית פנימה היא מדברת בשפה כוזבת המיוסדת על דמיונות־שווא ועל חלומות באספמיא. וכך, בעירבוביה של אמת ושקר, נכרכת סביב צווארה של הממשלה עניבת־חנק ציבורית. מה הפלא שיותר ויותר אזרחים חושדים בה ולא מאמינים לה, בזים לה ולא סומכים עליה, מתיאשים ממנה ומפנים לה עורף. הנה ממשלה שמאבדת עצמה לדעת.

לפני שבועיים־שלושה היה יצחק רבין מדבר ביאסר ערפאת כבוז מהול באיומים. קטעי הנאום של המנהיג הפלסטיני על ירושלים, שהוגנבו מן המסגד ביוהנסבורג, היו בפי ראש־הממשלה הוכחה לכך שערפאת הוא שקרן מבטן ומלידה, שותף מפוקפק למעשה השלום. חיש מהר התברר, שלא החיטוט באופיו של ערפאת היה העיקר ולא הנבירה בכליותיו ובלבו. באלה עסקו, כזכור, מומחים ופרשנים ועיתונאים, והם עשו זאת בסגנון ובטון שנלקחו הישר ממחסן הגרוטאות הישן של ימי טרום־אוסלו. אבל בעל המוח האנליטי – וזכרים? – עסק בעיקר, והעיקר היה פוליטי: הממסד הישראלי מצא בדברים של ערפאת דרך מילוט נוחה מן החובות שנטל על עצמו לפרוע, כשחתם על הסכם אוסלו. מעתה והלאה, משתבחים בסביבתו של רבין, תהיינה ידי הממשלה חופשיות. אם תרצה – תפעל, ואם תרצה – תחדל. והכל תלוי, כמובן, אומרים המתנשאים בעם, בהתנהגותם של הפלסטינים.

בפרשת המכתב נתגלה רבין במירעו. הוא, שהכל נעשה כדברו, לא יכול להתנקות הפעם מן הכתם שדבק בו: ממש תרגיל מסריח. בתחילה אישר את משלוח המכתבים לערפאת בקו הדואר "ירושלים־אוסלו־טוניס" ואחר־כך הוביל את אחד משריו להטעות את הציבור ולשקר לנבחריו. העובדה שראש לשכתו של ראש־הממשלה, העיתונאי איתן הבר, הוא זה שהטעין את השר משה שחל במירע כוזב – כאילו סיפור המכתב הוא בדיה גמורה – אינה משחררת את רבין מאחריות למעשה. שהרי הבר, על־פי מילון הביטויים והסיווגים הידוע, הוא ככלות הכל רק הפודל של ראש־הממשלה, לא יותר.

הממסד הישראלי מצא בדברים של ערפאת דרך מילוט נוחה מן החובות שנטל על עצמו לפרוע, כשחתם על הסכם אוסלו. מעתה והלאה, משתבחים בסביבתו של רבין, תהיינה ידי הממשלה חופשיות

בצר לו הולם רבין בכוח גס וכשהוא מפוחד פגיעתו מסוכנת. יש לו יד קשה של אדם חלש. וכי מישהו עדיין מסוגל להאמין שצעדיו מחושבים עד לפרט האחרון, שמהלכיו נגזרים מאיזושהי תוכנית גדולה ושראייתו מקיפה וכוללת? לא מזמן הורה ליועץ המשפטי להתקין למענו את הכלים החוקיים המתאימים, כדי להגלות מירושלים את המוסדות הפלסטיניים ("מעריב", 7.6.94) ולהצית אש בלבה של העיר. מסתבר, שנבהל מן הפלסטינים. עם קשה־עורף, ששומר אמונים לירושלים שלו ועושה סביבה רעש גדול. לאחר שכופף לנציגי העם הזה את הידיים בהסכם־קהיר, קיווה שהללו יזכו אותו בהפוגה מסויימת בתהליך המדיני. אבל לא. חיש מהר התברר לו, שהפלסטינים אינם מבינים את שפת הכוח שבה הוא מדבר אליהם ושהם ממשיכים להציק לו עם המדינה שבדרך שלהם...

קרקורי הבטן של רבין כבר היו למדיניות רשמית וחולשותיו לבעיה לאומית. קול פחדים באוזניו – כך באיוב, ט"ו, 21 – בשלום שודד יבואנו.

מוסף האושר של מעריב
הדרך האושר
גיליון מס' 24
עורך יום: אבנר אברהמי • עורך לילה: דודו גבע
לגיליון זה מצורף קונדום מזמר

הביקור ההיסטורי

הרבי מסאטמר שוקל להאריך את ביקורו בישראל

יעשה את המונדיאל בירושלים

[illegible] לצפון [illegible] אללה

ינסו להשפיע על השיעים בדברי נועם ומתיקה

פרסום ראשון: לוחמי חטיבת הקב"נים כפי שצולמו באימון התורף האחרון שנערך ברמת הגולן. הלוחמים משתמשים לראשונה במגאפון נ"32 מתנייע, פרי פיתוח רפא"ל הלפרין. מומחים: השיעי המתכנר סובל מחררת נטישה על רקע המתח המיני בין הוריו למורו.

ערפאת מתנה את כניסתו ליריחו בהתאוששות הבורסה

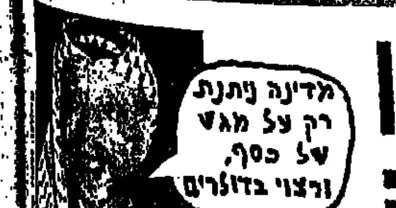

♥ המניות הישראליות בוול־סטריט צנחו ביום שני בניו־יורק במסגרת חגיגות הפלישה לנורמנדיה.

♥העובדים הסוציאלים שסיימו את שביתתם החליטו להיכנס לבורסה כדי לטפל בברוקרים מוכים.

♥שני חסידי סאטמר נתפסו במסלול הירוק בניו־יורק כשבאמתחתם עולה מתימן.

♥התגלה בכיר נוסף שהסתיר במשך 35 שנה(!) מחלה חשוכת מרפא.

♥ טרוף חדש בקריות: רולטת בדיחות. ילדים מספרים לגרוזינים בדיחות על גרוזינים.

♥ הנער בן ה־15 שגמר תואר ראשון במתמטיקה שואף להיות מזכ"ל ההסתדרות עד גיל 22.

מהו האושר?

אסנת מאיר, (17.5) מיואשת, קריית־חיים:

"האושר שלי ממש פשוט:
1. שאלון, החייל שלי, יחזור כל יום הביתה.
2. שהבגרויות יגמרו כבר.
3. שהבטן הענקית שלי תעלם. וזהו

מרים פוקס, ירושלים:

"האושר הוא מושג מאד יחסי. בהיותי במחנות ריכוז לפני 50 שנה בדיוק, מורעבת על סף תמוות, האושר הגדול ביותר הצטייר בעיני בצורת כיכר לחם טרי שאפרוס ממנו כאוות נפשי. היום, עם התגשם החלום תודה לאל, אני מוצאת אושר בעזרה לזולת עד כמה שידי משגת".

♥ קוראים שמעוניינים להגדיר "מהו האושר?" מתבקשים לשלוח הגדרה, או דוגמה, רצוי עם תמונה. כתובתנו: מערכת *"הדרך אל האושר", מעריב, רח' קרליבך 2, ת"א.*

האושר שלי

מנהיגי העולם מציינים 12 שנה למלחמת לבנון

צילום: איפי, ואלי ושה, עובד מס אמרי רפאל

נפתח שבוע הספר

עם־עובד תביא משורר חיזוק אירי לעונה הבאה

הנרי ("הגורילה") או'חנה מדבלין, פוסט־מודרניסט המתנשא לגובה 2:07 מ', עם ממוצע של 17 חרוזים ל־12 שורות, יחזק בעונה הבאה את האגף הדיכאוני של שירת היחיד בסידרת ה"אלטר־אגו לנוער" של ההוצאה הוותיקה. נודע כי הוצאת־ספרים מתחרה תשקיע בסופר חצי־פינה מבולגריה 260 שקל(!) פלוס קרן תגמולים. נראה כי הקיץ הולכות הוצאות נוספות לפוצץ כספים על משוררים מחו"ל בעיקר מארצות הגוש המזרחי (לשעבר) ואפריקה.

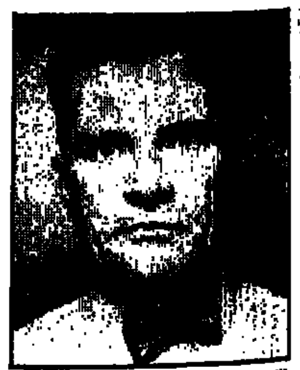

משורר חיזוק או'חנה

שרת־התרבות תחליף למאיר שלו פלטינות אחרי 100 אלף ספרים

מבוכה בכלי התקשורת: הרב גראס לא הוציא פסק הלכה ב־48 השעות האחרונות

גידי גוב: זה בניגוד להסכם איתנו. נשקול החלפתו ברב גורן

שערוריית הלוקוס מסתעפת: הדג פותח את הפה:

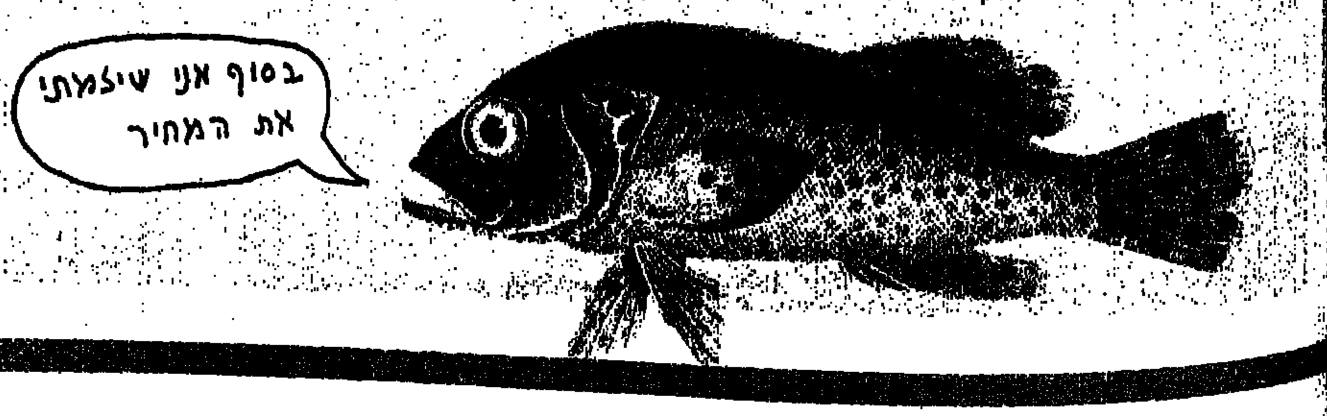

צחק, שתית אותה!

קרא בשבוע הבא ב הדרך האושר

♥155 אחיות מעשיות שביטלו ברגע האחרון את נישואיהן לאלילירוק, מגוללות לראשונה את מסכת התעללויות שהיו מנת חלקן בטיסה חזרה מטורקיה.

אמני העולם מגיבים
והפעם: מנטנה

רגע של שיר

ליבלבו אגס וגם תפוח
ערפילים כיסו את הנהר
ו...קטיו־אר־שקה או יצאה לשוח
אלי חוף(!) צלול ונהדר
(ורק נהדר־בינה)

ו...קטיו־אוווו־שקה או
יצאה לשוח
אלי חוף צלול ונהדר!!!

לקוראינו

קונדום מזמר

פרשה ופישרה

קורח

רב לכם בני לוי

נפתלי קראוס

"וידבר אל קורח ואל כל עדתו לאמור: בוקר - ויודע ד' את אשר לו - - - זאת עשו: קחו לכם מחתות, קורח וכל עדתו. ותנו בהן אש ושימו עליהן קטורת - - - והיה האיש אשר יבחר ד' הוא הקדוש; רב לכם בני לוי! ויאמר משה אל קורח: שמעו נא בני לוי! המעט מכם כי הבדיל אלוקי ישראל אתכם מעדת ישראל - - - ובקשתם גם כהונה?! (במדבר ט"ז, ה'-י"א).

הסברים רבים ניתנו להתקוממות של "קורח ועדתו", אותה קוא־ליציה בלתי קדושה, שכל אחד מחבריה משך לכיוון אחר. אם היתה זו מחלוקת בתוך המשפחה, שבה בני־דודים - משה ואהרן מצד אחד וקורח מצד שני - רבים על הירושה, הרי שקורח - שלא האמין שמשה עושה מה שהוא עושה עפ"י "הוראה מגבוה" - יכול היה להיות, לכאורה, צודק בטענתו.

בתור בכורו של יצהר, הבן השני של קהת בן־לוי - מגיע לו יותר מאשר להיות סבל במשכן ("קורח מסועני הארון היה" - במ"ר, י"ח). אמנם עמרם הוא ראשון הבנים של סבא קהת - טען קורח - ולכן מגיע לבן־דודי משה להיות המנהיג, אבל מה פתאום הוא ממנה את אחיו, אהרן, לתפקיד כהן גדול?! אני אחלוק עליו, אתסיס את העם, ואבטל את המינויו כך, בערך, טען קורח, עפ"י המדרשים.

גם עפ"י ה"סוד" שבפרד"ס, ניתן לומר ש"הטענות של קורח הן טענות שכליות ולא עוד אלא שיש אפשרות להניח ("סלקא דעתך") שיש להן מקום בשכל התורה. לפי זה מובן שזקוקים היו לנס ו"בריאה אשר יברא ד' [שהאדמה תפתח את פיה], כדי להוכיח את אמיתת תורת אמת" (לקו"ש, כרך ח, פר' קורח, עמ' 123).

■

אם המחלוקת היתה שבטית, הרי שבני ראובן נותנים את הטון: מתבטאים בצורה בוטה ועוטפים את כאבם על אובדן הבכורה בטענות של אי־קיום הבטחות מצד משה ("ארץ זבת חלב ודבש" ו"נחלת שדה וכרם" - שם, שם י"ד); אך לא ברור כל כך היכן היו הלויים. אין ספק שקורח דיבר גם בשמם וטען לקיפוחם כי הרי משה, בתשוב־תו אליו, מדבר אל "בני לוי" ומטיח בהם את העובדה שד' הבדיל אותם מעדת ישראל "לעבור את עבודת משכן ד' - - - ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך וביקשתם גם כהונה" (שם, שם, י').

בני שבט לוי לא מוזכרים בפירוש, לא בין דוברי המתלוננים - שום קורח, דתן ואבירם - ולא בין הנענשים, שהם דתן ואבירם "ואת כל האדם אשר לקורח..." שזה, לדעת רמב"ן "עבדים ושפחות ובני בית... מצריים, כושיים וכנעניים... ואולי גם מישראל היו בביתו... ונמשכו אחר עצתו ונענשו" - ואולי היו ביניהם גם לוויים, שתמכו במאבקו, שחשבו שהוא גם מאבקם. לגבי 250 האיש שנתבקשו להיח־שף ב"מבחן המחתות", מצטט רש"י מהמדרש את סיפור הטליתות שכולן תכלת, אך מוסיף משלו, כי ה־250 [illegible] יתכן שמיעוטם היו לוויים?

■

ראוי לתשומת לב כי להלן (כ"ו, [illegible]) דתן ואבירם "אשר הצו על משה ועל אהרן בעדת קרח" [illegible] במקבילות לא מוזכר קורח ככלל ורק נאמר: "[illegible] רם בני אליאב בן ראובן, אשר פצתה הארץ את פיה [illegible]" (דברים י"א ו'), או: "ויקנאו למשה במחנה, לאהרן קדוש ד'. תפתח ארץ ותבלע דתן, ותכס על עדת אבירם." (תהלים ק"ו, ט"ז-י"ח). רש"י מפרש כי המשמור [illegible] משום כבוד בניו - שלא נבלעו באדמה - ואשר [illegible] משוררים במקדש.

■

רבנו חננאל אומר כי "אלה הנקהלים [illegible] [ממשפחת] קורח וזה טעם "רב לכם בני לוי" [illegible] בני לוי" (פסוק ח'); אולי חשבו כי כל שבטם [illegible] מעצמו חלק ככור לאחיו".

רמב"ן דוחה דברים אלה בתוקף ואומר כי [illegible] משרתי אלוקינו 250 קרואים ונשיאים בני [illegible] שבטם ומלינים על ד', ואילו היו מן השבט [illegible] כל מטות ישראל מתלוננים ממחרת לאמר [illegible] (שם, י"ז, ו'), כי לא מת להם מת רק משבט [illegible]

מסקנת רמב"ן, כי המורדים היו מכל שבטי ישראל [illegible] בן ולוי.

תסריט מושלם של המרד והנפשות הפועלות בו, [illegible] וניגודי האינטרסים שביניהם - מצייר המלבי"ם [illegible] אינטרסים מהותיים בין מרכיבי עדת קורח:

- קורח עצמו ביקש להיות כהן גדול, במקום אהרן.
- בני ראובן ערערו על נטילת הבכורה משבטם, [illegible] מגיעים להם גם הכהונה וגם הלוויה.
- ה־250 איש, מנהיגי העדה, קבלו על כך שמשה [illegible] להתייעץ אתם, "כמולך ממלכה בלתי מוגבלת [illegible] בחפצו", כלומר, נוהג כדיקטטור לכל דבר.

החמור כ"רכב שרד"

על תשובת משה לגבי האשמה כי הוא "משתרר" על ישראל, "לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעותי את אחד מהם" (במדבר, ט"ז, ט"ו) מסופר במדרש: "אמר משה: לא חמורו של אחד מהם נטלתי; אפילו כשה־לכתי ממדיין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור והיה לי ליטול אותו חמור משלהם - לא נטלתי אלא משלי" (תנחומא, ד'). זאת אומרת, לא השתמשתי כרכב צמוד, רכב שרד, שהיו צריכים להעמיד לרשותי, אלא נסעתי על החמור הפרטי שלי...

במות מרכז ללימודי תרבות וחברה
משרד החינוך והתרבות

"דתות המזרח"
על הפיסת חיים אחרת ועל מהות פילוסופית המעצבת מושגי חברה זרה. על הינדואיזם, שינטו, קונפיוציזם ואנשי עסקים יפאנים.

"פסיכותראפיה"
על חויכות ועל המתרחש בתחומי הטיפול הנפשי. על מושגי יסוד ועל גישות מנוגדות להגדרת מטרות הטיפול. על אתיקה, שרלטנות ובעיות תלות. ועוד.

"עורקים ולב"
על מערכת הדם ועל הלב. על כולסטרול, ניתוחי לב, השתלות והתקפים. על לחץ דם ועל כדוריות לבנות. על מחה, אופי ותזונה.

"תהליכי החשיבה"
על תהליכי עיבוד אינפורמציה במוח האדם ועל המודל של החשיבה הרציונאלית. על טכניקות לוגיות ועל הטיות, כשלים וטעויות ידועות מראש. על דרכים להסקת מסקנות ועל חשיבה יצירתית.

"המשפט הישראלי"
על מערכת המשפט בישראל. על בעיית התנגשות סמכויות, כפילויות וסתירות. על הפרוצדורה, הערעור ומגבלות הבג"צ. על אישיותם של שופטים ועל תקדימים.

"על אלים ובני אדם"
על מושגי היצר, הרצון והחשיבה הנפשית בשיקופם דרך סיפורי האלים. על המיתולוגיה היוונית ועל מושגי המדע, הפסיכולוגיה והתרבות האירופית.

"סוד וחשיפה"
על הדינמיקה הנפשית של הסוד, יצירתו ותשיפתו. על יחסי חברים, משפחה ונשים. על מחבוא של ילדים, יומן סתרים ועל הקשבה, הודהות ותמיכה.

הסמינרים מתקיימים במקומות שונים ברחבי הארץ.
לקבלת התכנית, לפרטים נוספים ולהזמנת מקומות:
"במות - מרכז ללימודי תרבות וחברה"
טל. 02-251318

לכב'
"במות" ת.ד. 2055 ירושלים 91202 (פקס: 02-243799)
אבקש לקבל את תכנית הסמינר ______ ☐ כל הסמינרים
שם ______
רח' ומס' ______
עיר ______ מיקוד ______ טל. ______

עצרת חיל הרפואה
תתקיים ביום ה' ז' תמוז תשנ"ד 16/6/94
בין השעות 19:00-22:30 באתר התנצחות בלטרון
מוזמנים: קציני ונגדי חר"פ בסדיר ובמילואים ובנות זוגם.
חיילי חר"פ בשירות חובה.
בתוכנית: ○ מפגש רעים ○ תערוכת אמצעי חר"פ ○ כיבוד קל ○ תוכנית אמנותית
קצין רפואה ראשי

בזק
הודעה לספקי חברת בזק
סדרי פירסום מכרזי החברה
חברת בזק מביאה לידיעת הגורמים המעוניינים להשתתף במכרזי החברה כי הימים ב' ו-ה' הם ימי הפירסום של מכרזים אלה, במידה שישנם.
העיתונים שבהם יופיע הפירסום הם:
הארץ ומעריב, ביום הפרסום הבא מעריב וידיעות אחרונות, ביום הפירסום הבא ידיעות אחרונות, הארץ וחוזר חלילה.
הסדר זה יחל ב-16.6.94.

שבוע הספר
מיטב ספרות המתח העולמית
טום קלנסי
מייקל קרייטון
סידני שלדון
בדוכני ספרית מעריב

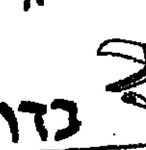

תנו לילדים שלכם זוטר עיתון גדול לילדים

הכנסת
לידיעת ציבור המבקרים בכנסת
הסיורים בכנסת
ביום ראשון, ג' בתמוז תשנ"ד, 12.6.94,
יתקיימו עד שעה 13.00

אוניברסיטת חיפה
טקס הענקת
תוארי "מוסמך" - תשנ"ד
ייערך ביום חמישי, ז' בתמוז תשנ"ד
16 ביוני 1994, בשעה 19:00
בטרקלין הבניין הראשי (קומה ה-600)
דברים:
פרופ' עליזה שנהר, רקטור האוניברסיטה
הענקת תארים למוסמכים מצטיינים:
פרופ' אילן אלדר, דיקן לימודים מתקדמים
דבר נציג מקבלי התואר
הרצאת אורח כבוד:
פרופ' שלמה ברזניץ, אוניברסיטת חיפה
לאחר הטקס תתקיים חלוקת התעודות במסגרת הפקולטות ובתי-הספר

וילז
פארק הווילות של מערב ראשון
פרוייקט היוקרה של הכשרת הישוב.
קוטג'ים דו משפחתיים בסביבה ירוקה.
קרוב לעיר, שקט כמו בכפר.
בואו לראות קוטג' לדוגמא ולהופכה
משרד מכירות: טל' 03-6200222

מרכז ההדרכה של "רימון טיולים"
קורס מלווי קבוצות לחו"ל

נפתחה ההרשמה לקורס 1994/95.
הקורס מוכר ע"י משרד התיירות.
הקורס מוכר ע"י קרנות השתלמות של עובדי ההוראה.
תחילת הלימודים באוקטובר 94' - לימודי ערב, פעמיים בשבוע.
הלימודים מיועדים לבעלי תעודת בגרות ומגמתם הקניית כלים להנהגת קבוצה לארגון ובצוע כל הסידורים בסיור, להדריך אנשי הקבוצה באתר הביקור ולהנחותם בנושאים יום יומיים בזמן שהותם בחו"ל. בוגר הקורס אשר ימלא את כל חובותיו בהתאם לקריטריונים, יקבל רשיון כמלווה קבוצות, מטעם משרד התיירות.
ידיעה טובה של השפה האנגלית - חיונית. שפות נוספות - יתרון.
ב"רימון טיולים" יועסקו כמלווים אך ורק בוגרי הקורס של חברתנו.
פרטים נוספים והרשמה במחלקת ההדרכה של "רימון טיולים"
רח' בן יהודה 14, ת"א. 294777 ,03-292925, בין 10:00 - 16:00.

מכללת בית ברל
לימודי איכות באוירה שונה
החטיבה לתכניות מיוחדות ולימודי תעודה
הרשמה לתשנ"ה
ספרנות: דו-שנתי, לתעודת ספרן מורשה (2-4 ימים בשבוע)
תרגום: אנגלית-עברית, דו-שנתי, בימי ה'
ערבית-עברית, דו-שנתי, בימי ה'
הוראת האנגלית בשיעורי עזר: חד-שנתי, בימי ה'
מסלול משולב עם האוניברסיטה הפתוחה: לתואר ב.א. של האוניברסיטה הפתוחה
תכניות מיוחדות לבני הגיל השלישי ולשומעים חופשיים
פרטים והרשמה:
החטיבה לתכניות מיוחדות ולימודי תעודה
מכללת בית ברל, דאר בית ברל 44905 וילה מס' 1 באגף ה'
טל: 906365, 906363, 09-906362
שאל את מי שכבר למד

"ידידותי לסביבה"
אלבום חדש לשמוליק קראוס
האלבום החדש עכשיו בכל חנויות התקליטים מבית "הד ארצי"

הנהג
עשה לך מנהג קבוע — קח עמך חייל לדרך

מסלולי לימוד ייחודיים:
- חברה וכלכלה
- סוציולוגיה
- חברה וחינוך
- קרימינולוגיה
- חברה ומדינה
- מדעי החיים
- לימודי ארץ ישראל

לימודים לתואר B.A מלא באשקלון

- הלימודים במלואם במכללה באשקלון
- התואר מוענק ע"י אוניברסיטת בר אילן

- אוירה ביתית
- טיפול אישי ע"י
- יועצות חינוכיות
- שכ"ל מדורג

עכשיו, קרוב יותר מתמיד!
לימודי אוניברסיטה עם יחס אישי
כתובתנו: סמטת דוד ברגר 480
ת.ד. 9071 אשקלון
טלפונים: 712881 - 07
פקס. 710266 -07
עיצוב P.A. 07-722708

ביום א' 12/6/94
תצורף ל מעריב חוברת

דרוש אותה ממוכר העיתונים

אוניברסיטת בר־אילן
הפקולטה למדעי החברה
הטקס להענקת תארים
לבוגרי הפקולטה במדעי החברה (תואר ראשון)
במחלקות:
פסיכולוגיה, סוציולוגיה ואנתרופולוגיה, החוג המשולב למדעי החברה, מדעי המדינה, גיאוגרפיה
קרימינולוגיה, עבודה סוציאלית, כלכלה, ביה"ס לחינוך
יתקיים אי"ה, ביום רביעי, ו' בתמוז תשנ"ד (15.6.94), בשעה 19.00, ברחבה המרכזית בקרית האוניברסיטה.
הזמנות אישיות נשלחו לבוגרים (הבוגרים הוזמנו לשעה 18.15).

אוניברסיטת בר־אילן
הפקולטה למדעי החברה
הטקס להענקת תארים
למוסמכי הפקולטה במדעי החברה (תואר שני)
במחלקות:
פסיכולוגיה, סוציולוגיה ואנתרופולוגיה, מדעי המדינה, גיאוגרפיה, כלכלה
קרימינולוגיה, עבודה סוציאלית, ביה"ס למינהל עסקים, ביה"ס לחינוך
יתקיים אי"ה, ביום חמישי, ז' בתמוז תשנ"ד (16.6.94), בשעה 19.00, ברחבה המרכזית בקרית האוניברסיטה.
הזמנות אישיות נשלחו לבוגרים (הבוגרים הוזמנו לשעה 18.30).

קורסים לפורטוגזית
שגרירות ברזיל
והמרכז לקשרי תרבות ישראל - ברזיל
מודיעים על
פתיחת קורס ללימוד השפה הפורטוגזית
למתחילים ולמתקדמים
שיעור ראשון ב-19.6.94 בשעה 18.00
מספר המקומות מוגבל
לפרטים נוספים נא לפנות למרכז לקשרי תרבות ישראל - ברזיל
שד' חן 57 תל אביב, טלפון: 03-5232415
ימים: א', ג', ה' בין השעות: 09.00-14.00.

חדש על שני דיסקים
יפה ירקוני
בשיריה המפורסמים בכל הזמנים

אל נא תאמר לי שלום
קרה זה רק הפעם
עם אריק איינשטיין
ארצנו הקטנטונת
חביבי
עיניים ירוקות
שחרחורת ועוד...
באב אל וואד
יצאנו אט
בערבות הנגב
האמיני יום יבוא
היו זמנים ועוד..
ע"ג תקליטורים בהוצאת "התקליט"
המפיצה: הד ארצי טלפון [illegible]

קרא את **עסקים**
המגזין הכלכלי השבועי של מעריב
כל יום שלישי

משרד הבריאות
המשרד לקליטת עליה
קורס הכנה לבחינת הרשוי ברפואה לרופאים ישראלים, בוגרי בתי ספר לרפואה בחו"ל

הקורס יתקיים בבי"ח השרון בפתח-תקוה.
מועד פתיחת הקורס, ב-10.7.94, משך הקורס כ-5 חודשים.
לשם הרשמה וקבלת פרטים נוספים, על המעוניינים לפנות אל גב' חיותה שגיא, מרכזת הקורס, בטלפון מס' 03-9372563.

מעריב
ספרות ואמנות
יום ו' א' בתמוז תשנ"ד, 10.6.94

פלוס: עתיק ואתני

הצליל האתני והכלי המקורי העתיק כבשו את אנף המוסיקה בפסטיבל ישראל. ההופעה המרגשת באמת שייכת למקהלת 'מסתרי הקול הבולגרי'. הצלילים מהפנטים כנגינות חליל אורפאית. ההשפעות המוסיקליות כוללות תערובת של מוסיקה גרגוריאנית, ערבית ובלקנית, והמיסתורין של הפקת הצליל מעלה בעיני רוחי תמונת חפצי נוי בטונון של סלון מיושן: בבושקות שנפתחות לבבושקות יותר מיניאטוריות ובובות בלקניות עם רקמות וכוכבים. אפשר לעצום עיניים ולטעום יוגורט בולגרי עם ריבת אוכמניות, ואז לפקוח אותן ותנועות הניצוח המשוות של כריסטובה נדמות כמחוות של קוסם. אפילו אותו שיר ציוני שהמקהלה ביצעה והעובדה שנטשו את התלבשות הפולקלוריסטיות במחצית השניה לא פגמו בהנאה.

אלי שי

מינוס: מוזיאון?

לסיבוב סכין בבשר כדי להחיות את [illegible] משלחים נוער למחוזות נוסעים [illegible] השרידים, הסימנים – וסופגים [illegible] למוזיאון להיסטוריה. מה, אם לא [illegible] להודעזע מן הזוועה ומה אם [illegible] אך הזוועה לא מוחשית דיה [illegible] אושוויץ למחנה עם הפעלה, [illegible] בעולם. הקבוצה תגיע לסופשבוע, ישתכנו בצריפים [illegible] ינוחייט מנושז נוה אם רק הדבר עצמו הוא הדבר עצמו

למה [illegible] הזכרון [illegible] תיחוד [illegible]

פרולוג

גלים

חמישה ספרים נטל עימו איש העסקים א.ע. בצאתו להפלגה. "כימים אחרים" למאיר שלו, "יש ילדים זיגזג" מאת דויד גרוסמן, "אל תגידי לילה" של עמוס עוז, "השיבה מהודו" משל א.ב. יהושע, ועוד ספר ישן אחד: "חצוצרה בוואדי" לסמי מיכאל. א.ע. לא עושה חשבון למבקרים. כל חצי שנה הוא קונה את כל היבול ומפליג לקפריסין כדי לקרוא. הפעם צירף גם ספר שלא קרא במועדו וויתר על "לא כך תארתי לי" של בתיה גור. אולי מפני שמדובר בכותבת אשה שגיבורתה גינקולוגית (סברה שקל להפריכה, אם אתה גבר שמדלג אל הסיפון ומתכונן להפלגת לילה).

ליאכטה הזאת, ז'ואט 10־40, דרוש רק רב־חובל מסקה. אחר שיתכנת את המצפן ל־320 מערבה ויילך להתנמנם. בתוך החשיכה שהתעבתה הרעיש ים נורדיק. גלים של מטר וחצי, שסילקו את הבריות מן השיט. בעל הספינה צפה בשלווה בחוורון ידידיו השותקים אפרקדן, ופתח את עמוס עוז. מי שהיה האלוהים שלו.

אחרי כמה עמודים סבר שאולי הים מגייד גם את המוח שלו. הוא לא הצליח להתרכז, והיה בטוח שזאת אשמתו. בעמוד 15, אחרי הצירוף "לילה כמעט שקוף", הניח את הספר וניסה להרדם. היי־טין. הוא העלה מתיקו את מאיר שלו, ועד לימסול לא הירפה, לבד משינה בת שעתיים שתקפה אותו בלב ים.

הדמות של האשה הזאת, יהודית, ריתקה אותו. כשהתמתח וירד אל המזח הקטריסאי בשבת בבוקר, עדיין קסם לו המשחק של שלו במלים. "יש לי היכולת לכתוב ישר והפוך, בכתב רגיל ובכתב ראי, ובגלל הכשרון המוזר הזה אמר פעם גלוברמן שאולי אינני בנו של אף לא אחד משלושת אבותי, אלא של גבר הרביעי" ("כימים", עמ' 186). בתחושת סיפוק קבע לעצמו הקורא א.ע. שינסה את עוז שנית, בערב.

הם שכרו מכונית והעפילו להרי הטרודוס. בקיקו פטריה גר חבר, ולחבר יש מסעדת דגים, והם אכלו שם, צופים על חורש טבעי. הם חוו ניתוק מישראל, המשפחה, העבודה והספרות העברית.

כששבו לפנות ערב, השתרע א.ע. על דרגשו ואחז מחדש בעוז. עיניו ברחו מן הספר אל חלון הגג שמעליו, בעדו נראו קצותיהם של תרנים רוקדים שמיים בתהליך התרככות. עוז הורקה, קבע הקורא הוותיק וחיפש נחמה בסמי מיכאל. כשהגיע לבסוף אל גרוסמן קרא עד שנרדם ושכח לכבות את הנורה שמעל לראשו.

נדמה היה לו שטפיחת אדוות על דפנות הספינה העירה אותו. אך מישהו ביאכטה הסמוכה שכח להיטיב את הקשרים והחבלים חבטו בתרנים, רפויים לרצונם של צפרירי הבוקר.

א.ע. חטף את גרוסמן בגעגועים כבר לפני הפה. הילד שנכלא בו לפני שנים רצה לקפוץ ולחוצה לצרכי הרפתקאות וביקש אותו אם. נוגה דבק בו בכרת דרך במורד ההר, כשנסעו לטיול היומי, הפעם לעבר סלע אפרודיטה. אחר־כך נמוג. "תיכף כשהתחלתי לדבר, הבנתי, שאת העיקר לא אוכל לספר, כי העיקר לא לגמרי מובן, ומקומם, וגם לא הגיוני. הרגשתי כמו מי שקם משינה ומספר בהתלהבות חלום שחלם, ותוך כדי ריבוד החלום מתפוגג לו ונעלם" ("ילדים" עמ' 297).

בערבו של היום הרביעי הגיע א.ע. אל א.ב. משהו התיינע בו. הסיפור לא ממש תפס אותו. כשחזר לתוך תל־אביב הניח איפשהו את הספרים, ולא זכר מהם הרבה. אילו נמנה עם המעיינים במוספים הספרותיים, היה נתקל בתיזה המאחרת של דן מירון מיום שישי שחלף: כל הרומנים הנ"ל מתאפיינים, לפי מירון, בהצטמצמות אל ה"אני", ביריעות טכניות כלשהן ובמסתורין. [illegible] יש בהם סימנים להליכה אל עולם ישראלי [illegible] אמין וחדש. היאכטה של [illegible] הספרות העברית [illegible].

[illegible]

שגעון הבננה ותופעת הסלט

ספרי קומיקס, תוכניות טלוויזיה, מאות אלפי מכתבים — הם רק כמה מהגלים המדהימים שבאו בעקבות מכירת מיליוני עותקים מספר השירים של היפנית טאווארה מאצ'י. ראיון

יעקב רז

שתי יוצרות צעירות בשנות העשרים המוקדמות שלהן, סופרת ומשוררת, כבשו בסערה את יפן ב־1987 וב־1988. שתיהן הפכו למקור חיקוי ספרותי. שתיהן הפכו את קרביהן של הספרות והשירה היפנית. שתיהן מכרו את יצירות הבתולים שלהן במיליוני עותקים. שתיהן זכו בשורת פרסים, היוקרתיים ביותר לספרות ולשירה ביפן. שתיהן סומנו מיד בשורה הראשונה של הספרות והשירה היפנית של המאה העשרים. הן הפכו יצירות לתופעות ספרותיות־חברתיות.

מדובר ב"שגעון הבננה" ו"תופעת הסלט", שהן הספר "מטבח" של יושימוטו בננה (בסדר היפני שם המשפחה ראשון, והשם "בננה" הוא כינויה הספרותי השובבי), והספר "יום השנה לסלט" של טאווארה מאצ'י (יצא לא מכבר בהוצאת ספריית הפועלים). קהל הקוראים העצום שלהן מסמן כמיהה אדירה אצל היפנים, ללא הבדל גיל ומין, לביטוי ספרותי־חברתי חדש.

"יום השנה לסלט", ספר בעל שם יוצא דופן, יצא ב־1987 וזכה להצלחה חסרת תקדים. בתוך חצי שנה מהופעתו נמכר ביותר משניים וחצי מיליון עותקים, מה שעשה אותו לאחד מרבי־המכר הגדולים ביותר בכל הזמנים. לגבי ספר שירה, אין ספק שהיתה זו תופעה מדהימה, בכל מדינה. המחברת, טאווארה מאצ'י, צעירה ביישנית בת 25, מורה לספרות ולשון בבית־ספר תיכון, כבשה את יפן בסערה. היא עצמה לא יכלה להסביר את פשר ההצלחה המפתיעה. מעטים יכולים להסביר אותה גם היום.

אך הצלחתו של הספר עצמו היתה כאין וכאפס לעומת התופעה החברתית־ספרותית שבאה אחר־כך. מה שחולל הספר הקטן זכה לכינוי "תופעת הסלט". טאווארה הפכה לאישיות ציבורית מבוקשת בן־לילה. היא הופיעה מאות פעמים בראיונות רדיו וטלוויזיה, בעיתונות הכתובה, ובהרצאות אין־ספור, וכל זאת תוך כדי שמירה קפדנית על סדר־יום של מורה. שתי תוכניות טלוויזיה שבועיות הועמדו לרשותה. סדרות טלוויזיה, מופע מוסיקלי, ואף סרט מלא, הופקו בהשראת הספר. השוק הוצף באיורי "סלט", בספרי קומיקס, אביזרי קישוט, מדבקות. מלחינים מפורסמים הלחינו את השירים. תקליטור מיוחד, "קלסיקת הסלט", ובו יצירות מאת דביוסי ושופן, יצא לאור על מנת לשמש רקע לקריאת הספר.

טאווארה הוציאה סדרת קלטות דו־שבועית, ובהן תגובה שוטפת למאות אלפי מכתבי הקוראים שקיבלה. התוצאה היא אוסף של שיחות קצרות, מעין שירה מוקלטת, של המשוררת. מאות אלפי אנשים – הצעיר בן 11 והקשיש ביותר בן 91 – ניסו את כוחם בכתיבת שירים בסגנון הספר. מאות אלפי שירים נכתבו, והטובים שבהם לוקטו באסופות מיוחדות ויצאו לאור. המפורסם שבהם הוא "יום השנה לסלט של הגברים", ובו שירים כמספר השירים בספר המקורי, שיר תגובה מול כל שיר בספרה של טאווארה. ב־1989 יצאו שני תרגומים שונים של הספר לאנגלית ובאחד מהם השתתפה טאווארה עצמה, והספר הפך לרב־מכר גם בארה"ב.

קשה לדמיין ולהסביר תגובה ספרותית־חברתית כל־כך רחבה ליצירה ספרותית, תגובה שאיננה רק בתחום הקריאה הפסיבית וההערכה האסתטית. גם תגובת הביקורת היתה נלהבת. אמנם, היו שמרנים שביקרו את טאווארה על ש"חיללה" את הסגנון העתיק של השירה היפנית, ביצקה לתוכו תכנים מעולמה של אשה צעירה בכרך הגדול, אך למרות אלה זכתה להערכה גדולה על שירתה. חלקו הראשון של הספר, "בוקר אוגוסט", זכה כבר קודם יציאת הספר בפרס השירה החשוב ביותר של יפן, אירוע חסר תקדים לגבי צעירה שיצאה זה עתה מן האוניברסיטה.

כל שיר בן 31 הברות. בסגנון 'טאנקה' שהוא סגנון השירה היפני העתיק ביותר

הספר כולו גם זכה בפרס אגודת המשוררים המודרניים של יפן, כספר השירה החשוב ביותר של 1987.

מהו כוחו של הספר הקטן הזה? במקורו הספר הוא בן פחות ממאתיים עמודים. בכל עמוד שלושה שירים, כל שיר בן שלושים ואחת הברות, בסגנון הקרוי טאנקה או וואקה, סגנון השירה היפני העתיק ביותר (מלפני כ־1300 שנה). שירת הטאנקה עסקה במקורה ביפי הטבע, בווידויי אהבה, ברגעי פרידה, בהרהורים לירים על חלופיות החיים.

לדור הצעיר של יפן נראה הטאנקה סגנון מיושן, גבוה מדי, ספרותי מדי, ארכאי, מרוחק מחיי היומיום, מתייפייף, לא רלוונטי. משוררים צעירים זנחו אותו. המעטים שניסו לבטא בעזרתו את החיים המודרניים של יפן יצרו שירים שחסרו את החן והאצילות של הטאנקה העתיקים. עם זאת, היה לסגנון טאנקה העתיק היבט ספרותי־חברתי נוסף, ש"תופעת הסלט" הביאה לחידושו בגירסה מודרנית. בעבר היו נהוגות מסיבות ספרותיות, בהן היתה כתיבה משותפת של שירה. משורר אחד, בדרך־כלל הבכיר והמיומן שבחבורה, היה כותב שלוש שורות. משתתף אחר היה מוסיף שתי שורות נוספות המהוות תגובה למוטיב. משתתף נוסף היה מגיב לשתי שורות אלה בכתיבת שלוש שורות נוספות, וכך הלאה. קיימות שרשרות שירים עד למעלה מאלף חוליות כאלה. המנהג כונה רנגה (שירים בשרשרת). אפשר לדמות את "תופעת הסלט" לגירסה מודרנית של רנגה.

"יום השנה לסלט" הוא ספר של שירים על רגעים קטנים. שירים של השגבת עולם החפצים, המראות, הפוות והחוויות, שבדרך־כלל אנו מכנים אותם "בנליים". למשל, סלט. הנה השיר שעל שמו קרוי הספר כולו. "'הטעם נהדר'/ אמרת/ ולכן// השישה ביולי/ הוא יום השנה לסלט".

תגובה פשוטה של הגבר לסלט של אהובתו הופך את המעמד למיוחד. רגע זעיר ובנלי, כביכול, אלא שעוצמתו גדולה כל־כך עצורה, שהוא ראוי לציון בהיסטוריה הפרטית של המשוררת. הישגה של טאווארה הוא ביכולתה להשתמש בשפת היומיום של הדור הצעיר, כולל מילים זרות וסלנג, במסגרת הסגנונית החמורה של הטאנקה [illegible] לירית מאופקת, מוסיקלית, [illegible] לוב שיצרה בין שפת היומיום [illegible] טכניקות העתיקות של הטאנקה, [illegible] מילים בעל ניתוח ארכאי. [illegible] לחלוטין.

הטאנקה עסקה באהבה ובטבע [illegible] באהבה ובטבע העירוני: [illegible]

"נושבת/ בעמוד [illegible]/ לשמיים/ אין [illegible]/ שורייא חשבון [illegible]/ צינה/ גם ללב/ [illegible]/ חשבון הטלפון [illegible]/ במעיל עור/ [illegible]/ שקיעה להוטים/ [illegible]/ רכבת תחתית/ [illegible]/ בת התחתית/ [illegible]/ מי שיחבה לי [illegible]/ מים זה על פני [illegible]/ בביוונים והובים/ [illegible]/ תך/ ולו לרגעי [illegible]/ ("ברובע הישן/ [illegible]/ של חתול לבן/ [illegible]/ בזמן")."

ה"סלט" גדוש [illegible] כמכמנים [illegible] עד, משחת [illegible] שות מגע, גלויות־דואר, [illegible] קול במועדון ג'ז, [illegible] דברים שלא היה עולה על [illegible] בטאנקה הקלאסית. לשון [illegible] רעננת, עכשווית, צעירה, [illegible] באספקט התקריב [illegible] מגוונים: אהבה, פרידה, [illegible] הרבה ברירות, אך לעולם [illegible] שות, לעולם ללא ליטה [illegible] הרגש. המעמד נרמז, [illegible] ליצור את המשך [illegible] שותפים ליצירתו. לכן [illegible] רים עם חלל ונשימה [illegible] לשיר. השיר אינו [illegible] תחילתו. לא מונולוג, [illegible] ריאלוג.

"לבר/ מרליקה [illegible]/ סך// אשת תוקה גבר."

"בבוקר/ שעזבתי את [illegible]/ זקנה אמא// [illegible] בואי."

"לקראת בוקר/ של פרידה, [illegible]/ מטגנת// חביתה/ בטעם [illegible]."

"כמו בקבוק ויסקי/ שנשמר [illegible]/ סג תוקפו של הגבר הזה// [illegible] רים".

בעקבות יציאת התרגום העברי של הספר [illegible] עם טאווארה ושאלתי אותה על חייה [illegible] תגובתה ל"תופעת הסלט". טאווארה [illegible] נית, לא מתחכמת. היא מופתעת [illegible] תורגם לעברית.

● מדוע בחרת דווקא בסגנון הטאנקה [illegible]

טאווארה: הכול התחיל בפרופ' [illegible] לשירה באוניברסיטת וסדה, [illegible] אותנו על שירת הטאנקה, [illegible] לרימוי המקובל, יכולה שירת הטאנקה [illegible] הולם לדור המודרני של יפן. [illegible] תוב טאנקה.

● את עוסקת באקספרימנטים ספרותיים [illegible]

אני רואה את עצמי ככותבת קלאסית [illegible] החמורה והמצומצמת של הטאנקה [illegible] אה ויצירתיות רבה. אלא [illegible] משוררים גדולים של יפן הקלאסית [illegible] ספרותיות מכוונות, על מנת [illegible] קליטת הקוראים. כספר חדש, [illegible] עשיתי ניסויים בכתיבה [illegible] המתח שבין הצורה החמורה [illegible]

(המשך בעמ' [illegible])

פרופ' יעקב רז הוא מרצה בחוג ללימודי [illegible] באוניברסיטה העברית. ספרה של טאווארה [illegible] יצא בספרית פועלים בתרגומו של רז

עורך: אריה סמו ■ עריכה גרפית: רותי בנאי ■ מזכירה: רינה לוי ■ המערכת אינה מחזירה כתבי־יד

הומו־אורלנדו

וירג'יניה וולף, אורלנדו, מאנגלית צבי ארד, זמורה [illegible]

אורלנדו, בימוי ותסריט סאלי פוטר, צילום אלכסי [illegible]

רמי קמחי

ספר / סרט

[illegible] רומן של וירג'יניה וולף מ־1928 מתהדר בכותרת המשנה "ביוגרפיה" ומתאר בנימה משועשעת את מסעו המופלא במנהרת הזמן [illegible] אורלנדו – מעבדת מחקר חיה של הרוח [illegible] הלכודה בגופו של בן אצילים אליזבטני תם [illegible] במסע אורך כ־400 שנה. אורלנדו מתחיל [illegible], אי שם בסוף המאה ה־16, ומסיים אותו [illegible] תחילת המאה העשרים. בדרך מסעות ספרו־[illegible] מטאפורי לתהליך של התבגרות. אורלנ[illegible] אותו כילד אנוכנטרי המתאהב אהבה רכוש־[illegible] כנערה רוסיה בוגדנית, ממשיך אל [illegible], שבמהלכה הוא גולה לקושטא. אורלנדו [illegible] את הקריירה שלו כגבר והופך באופן פלאי [illegible], אך לא מתבלבל: "אותו אדם, מין שונה", הוא [illegible] טיוטות כתבי השירה שלו בחזייתו, בין [illegible] והחרשים, וממשיך הלאה, אל המאה [illegible] מגיעה אורלנדו סוף־סוף [illegible] והופכת גרופי של כוכבי הספרות [illegible] של המאה ה־18. כצפוי, מסיימת אורלנדו [illegible] הזה כאישה [illegible] הנאמנה ואם [illegible] גבר שב[illegible]

[illegible] מימטי המקביל [illegible] והתבגרות ברומן [illegible] אחר הת־[illegible] של אורלנדו כא־[illegible] השירה שור־[illegible] של אורלנדו [illegible] ומקורה בהתפע־[illegible] נרומנית מהטבע [illegible] המפוארת של [illegible] האליזבטנית. [illegible] מתחיל כאן כיור־[illegible] "עץ האלון", פואי־[illegible] קיתונות של [illegible] משוררי התקו־[illegible] בהתפתחות [illegible] השורה בהשפ־[illegible] הטעמים הפואטי־[illegible] התקופות אותן הוא [illegible] וסיים עם הכרה [illegible] בסוף המאה ה־[illegible] הוואמה שלו מקב־[illegible] פרס האקדמיה הב־[illegible], כמאתיים וחמישים [illegible] הופעת גירסתה [illegible].

[illegible] רומז [illegible] בעצם אינו [illegible] ולא יסתיים לער־[illegible] המרכזי של [illegible] הזה ברומן הוא [illegible] השירה, האמנות, [illegible] כמסע ציד סיזי־[illegible] אחר הטבע, וכ־[illegible] עדייריה של דפנה, [illegible] שעל מרכדו של [illegible], לעולם לא ישיגוה, כך – רומז הרומן – לא [illegible] לכבוש את הטבע החמקמק ברשת אמנו־[illegible] הסיום של הרומן מופיע אמנם שלמודריו, [illegible] ואווז בר פראי על כתפיו, אבל [illegible] הנחיתה ומתעופף אל האופק.

מתחיל מחוקי הטבע: תוחלת החיים והמין, וממשיך בערכי התרבויות הפטריאכליות: העליונות הגברית, בית המלוכה, הספרות, ואפילו אידיאל האמנות.

וירג'יניה וולף היא יוצרת גדולה שעל איכותן של יצירותיה וחדשנותן יש קונצנזוס. במילים אחרות, וולף היא מלכודת ספרותית כמעט בטוחה למעבדים קולנועיים פתאים. מדוע לעבד דווקא אותה? תשובה אפשרית היא, של"אורלנדו" יש מספר יתרונות יחסיים. האחד הוא האספקט הסקסיסטי/פמיניסטי שלו – הרוח העל־מינית המשוחררת המנשבת בין דפי הרומן הולמת את רוח תקופתנו. השני הוא הרפלקסיביות. אורלנדו הוא גם רומן על ספרות. וולף מנצלת את טיולה בין המאות ואת מאמציו של אורלנדו להפוך למשורר גם כדי לומר משהו על מקורותיה של הספרות האנגלית בת זמננו. בתקופה העומדת להכנס להיסטוריה של האמנות כ"פוסט־מודרניסטית", רפלקסיביות היא מצרך מבוקש.

אספקט שלישי הוא התאמה סגנונית יחסית. במפתיע, הרומן אינו בעייתי במיוחד לעיבוד קולנועי, בעיקר משום שאינו רומן מובהק של זרם תודעה. בניגוד לזרם התודעה הקלאסי (פרוסט, ג'ויס, וולף ביצירותיה האחרות) משקף בעיקר תומרי תודעה מושגיים של הגיבורים. באורלנדו אמנם ממוקמת נקודת התצפית עמוק בתודעתו של הגיבור, אך מאחר וסגנון חשיבתו של אורלנדו הוא מתרשם ומטאפורי, תומרי התודעה ברומן הם ציורים באותיים. עובדה זו הופכת אותם – בניגוד גמור לאלה המושגיים – לברי צילום. ובכל זאת אורלנדו אינו רומן קל לעיבוד לקולנוע. עומס האינפורמציה שבו והשימוש באמצעים פואטיים ספרותיים, הבולט במיוחד בציר ההיסטורי, מתנים את הצלחתו של עיבוד קולנועי ברצונו וביכולתו של המעבד הקולנועי לדלל את ארועי הרומן, בלי ליצור רדוקציה, ולמצוא אקוויוולנטים קולנועיים לאמצעיו הפואטים.

סאלי פוטר, הבמאית, התמקדה ללא יראה באספקט אחד של הרומן הנראה בעיניה מרכזי, האספקט הסקסיסטי/פמיניסטי, ויוצרת בו־זמנית מניפה תימטית יעילה לדילול שיטתי של ארועי המקור הספרותי. אך פוטר אינה מסתפקת בכך. היא יודעת שכדי להפוך את האספקט הסקסיסטי למרכז היא צריכה לשכתב ארועים ברוח האינטרפרטציה. ראשית היא נותנת הסבר סקסיסטי לשינוי המין של אורלנדו, שינוי שאינו מוסבר ברומן. בסרט, אורלנדו הופך לאשה לאחר שנואש מהאכזריות והא־הומניות הגבריות ("זה לא אדם זה אוייב"). אחר־כך היא משכתבת את רצף הארועים באותה רוח. למשל, היא מוסיפה סיקוונס שאינו קיים במקור, בו מבוססת אורלנדו כאשה הרה בשדות הקטל של מלחמת העולם הראשונה. ולבסוף, בעוד שהרומן מסתיים באהבה משפחתית משולשת (אורלנדו, בעלה ובנם הקטן), הרי סצינת הסיום של הסרט, המתארת את אורלנדו ובתה נופשות בחיק הטבע, מעדיפה את האלטרנטיבה הפמיניסטית החד־הורית.

פוטר מצליחה לתרגם גם את הציר ההיסטורי ברומן, על אמצעיו הפואטים. ברובד הראשון מאופיינות התקופות השונות על־ידי בחירה של ארועים מייצגים. הסצינות בהן מתארת וולף את החצר האליזבטנית הצבעונית ואת לונדון הקפואה של המלך ג'ימס כאילו נולדו לקולנוע. הקומפוזיציות שלה נראות כלקוחות מציורים של שלהי ימי הביניים. הן עמוסות בתלבושות אצולה צבעוניות ומרשימות, שנראות כעתקים מושלמים לגורות המוכרות כל־כך מפורטרטים של התקופה. אך הציר ההיסטורי מעצב תקופות גם על־ידי שינויים בסגנון הספרותי. בתאור כל תקופה מרגישה וולף את אופיה ההיסטורי/ תרבותי ואת טעמה הספרותי. בתאור התקופה האליזבטנית השקספירית עזות היצרים מרגישה וולף את הצד הלירי. בתאור עידן האורות השכלתני מורגשת האירוניה. ואילו בתאור ארועי תחילת המאה העשרים מרגישה וולף את עליית תפיסת העולם המודרנית, המעמידה את האדם במרכזו.

פוטר מצליחה למצוא לסגנונות הספרותיים המתחלפים אקוויוולנטים קולנועיים. היא משתמשת בצבעים של הסיקוונסים השונים בסרט כמטונימיות לערכי התקופות המתוארות. כך צבועה התקופה האליזבטנית היצרית והאכזרית בגווני האש האדמדמים והזהובים. תקופת המלך ג'ימס, תקופה של ניגודים, פרועה והדוניסטית ברוחה וקפואה במזגה, מעוצבת בעזרת הקונטרסט ההרמטי של שחור ולבן. התקופה השכלתנית ובהירת החשיבה של עידן האורות צבועה בהירים ופסטליים. התקופה הוויקטוריאנית השמרנית והקודרת גונה תום, ותמונת הסיום היפהפיה, על גבעת עץ האלון העתיק, צבועה בכתום עמוק של השקיעה המוזהבת בשדות הבשלים.

על־ידי הדגשת אלמנטים סגנוניים שונים ופגישות של אורלנדו עם אנשי ספרות ידועים מן ההיסטוריה של הספרות האנגלית, מפגינה וולף מודעות רפלקסיבית למימדיום, ומצליחה בתאור קטעים מההיסטוריה של הספרות האנגלית בתקופה הרלבנטית. האם הסרט יכול למצוא לזה אקוויוולנט?

טילדה סווינטון (אורלנדו) – מימין. הבמאית התמקדה באספקט הסקסיסטי/פמיניסטי

הרומן המפורסם של וירג'יניה וולף על מסעו בזמן של אורלנדו תורגם לסרט פיוטי, פוסט־מודרניסטי. סרט ברוח תרבות שנות התשעים המצליח להחיות את רוחה של היצירה המקורית

פוטר מוצאת. בחלק מן הסרט היא משתמשת במסורת הציור כמסורת חלופית. התקופה האליזבטנית ותקופת המלך ג'ימס בסרט מעוצבות בסגנון הציור של ימי הביניים המאוחרים, על הפרספקטיבה השטוחה וההקפדה היתרה על הריאליזם של פרטי הלבוש, ואילו ימי הרומנטיקה של תחילת המאה ה־19 ניתנים בקומפוזיציות אפופות ענני ערפל כבתמונותיו של פרידריך. בחלקים אחרים מצליחה פוטר ליצור רפלקסיביות קולנועית אמיתית. למשל בסצינת הפרידה בין אורלנדו לשלמרדיין אהובה. את הסצינה מביימת פוטר כמלודרמה הוליוודית תוך שימוש באלמנטים הקונבנציונלים של הז'אנר כתריסות אבסורדיות של קומדיית סלפסטיק – כמי שהיו מביימים אותה ויקטור פלמינג של חלף עם הרוח (ארה"ב 42') ומק סנט של ימי קיסטון.

חלק מן האפקט הקומי המשוחרר של הרומן מוצא דרכו אל הסרט שזור כשיירי העלילה המקורית, אבל לסרט יש גם הברקות משלו. למשל, אורלנדו פונה למצלמה ולצופים ומשתף אותם ברגשותיו. הפניות הללו יוצרות הורה אירונית ואקוויוולנט קולנועי לאווירה המודרנית הבוקעת בתבניות של הרומן.

הליהוק הוא הברקה נוספת. הדמויות פוולות תדיר אל המין הנגדי – אורלנדו (טילדה סווינטון) העלם העז פונה אל העלמה, אליזבת השניה, בתולת הברזל הזקנה (קוונטין קריספ), היא ווריאציה פומפוזית של טרנסבסטיט מזדקן.

פוטר מצליחה ליצור סרט פיוטי, פוסט־מודרניסטי, שיש בו ביצוע ג'אזי מבריק למלודיה הספרותית המקורית של וולף. ולמרות — ואולי דווקא בגלל — שהוא נושא את רוח תרבות שנות התשעים, מצליח הסרט להחיות גם את רוחה של היצירה המקורית. ומה היתה אומרת וולף על הסרט? אולי היתה אומרת כשובבות: "אותה רוח... מין שונה". ■

מה קורא – [illegible]

■ אחרי מותו

"סוסים יקרים", ספר שיריו האחרון של המשורר חזי לסקלי, שנפטר, עומד לראות אור בסדרת הליקון־ביתן לשירה חדשה. בספר שירים שכתב לסקלי בשנים 1990־1992. חלק ניכר משירים אלה פורסמו בכתב־העת הליקון. עם צאתו של הספר לאור ייערך ערב לזכרו של לסקלי.

■ החמישי של זרחי

"כפר הרוחות", ספר שיריה החמישי של המשוררת נורית זרחי, ראה אור בימים אלה בסדרת הליקון־ביתן. בספר ארבעה שערים: "שהריאר", "גבירת החיות", "הולכי אויר ומים", "כפר הרוחות".

אפלפלד ושיין ב"כתר"

שמונה ספרים חדשים יראו אור בשנה הקרובה בסדרת "צד התפר" של "כתר", ובראשם רומן חדש מאת אהרן אפלפלד, הרואה אור בימים אלה. "לייש" מאת אפלפלד מגולל את סיפורה של שיירת נודדים יהודים העושה דרכה בעגלות ובסוסים לאורך נהר פרוט, ויעדה ירושלים.

עוד מתוכננים ב"צד התפר" השנה "תוידים" מאת ישראל המאירי (סיפורים), "מרק צבים לארוחת בוקר" מאת ראובן מירן (סיפורים), "בית חרושת לפשע" מאת חגית כהן (רומן), "שבע נשים על רכס" מאת דור שיין (רומן על שבע נשים המספרות לתחקירנית של סרט טלוויזיה מתוכנן על סופר שהלך לעולמו בטרם עת), "כפתורים רכוסים היטב" מאת מירה מגן (סיפורים), "מוסר בסיסי" מאת לאה איילון (רומן) ו"רחוב דולנה" מאת אריה אקשטיין – רומן, קורותיו ומעלליו של ילד יהודי המשוטט לבדו בעיר לודז' וסביבותיה בתקופת הדימדומים לפני מלחמת העולם השניה, ספר המשך ל"דודה אסתר".

דורית שפירא

■ יוצא מהגניזה

שני כרכים חדשים מתוך מבחר כתביו של אורי צבי גרינברג, "ספר העמודים", נמצאים עתה בשלבים סופיים לפני הוצאתם לאור, במוסד ביאליק. זהו הספר האחרון שהוכן לדפוס בידי המשורר, לפני 40 שנה, אך נגנז בשל מחלוקות עם המו"ל שלו. ספר זה מצטרף ל"ספר הקטרוג והאמונה" ולספר "רחובות הנהר", כאחד משלושת ספריו העקרוניים והמקיפים ביותר של המשורר.

פרס אולד לאפרת מישורי

אפרת מישורי זכתה בפרס לשירה ע"ש רון אולד, על ספרה "יש לנו משו לגיר". הפרס הוענק במוזיאון הכט שבאוניברסיטת חיפה. 75 כתבי־יד הוגשו לתחרות. הפרס הוא בסך 6,000 ש"ח. דעת השופטים כללה את המשוררים ארז ביטון, חיים גורי, יהודה עמיחי, ד"ר יוסף מילמן וד"ר חיה שחם. בהחלטת השופטים נאמר: שירי הקובץ של אפרת מישורי מביאים לידי ביטוי בשלות ובגרות אמנותית, שליטה בלשון ומעורבות מעניינת של מקוריות ושל הסתמכות על מסורות שיריות.

■ רבי עקיבא ומוחמד עלי

"איש הולך את ארץ ישראל", ספרו של משה ארן, יראה אור בקרוב בהוצאת ביתן. דמויות כמו המשיח, בוריס ילצין, רבי עקיבא, מוחמד עלי, קלינט איסטווד, אלכסנדר הגדול, עזר וייצמן, יוצאים עם האיש ההולך למסע רגלי ארוך, שחוצה את הארץ ב־18 יום. אורן: "הספר נולד כמחווה לאמן הבריטי ריצ'רד לונג. החשיבות היא לא בעצם המסע, אלא בדברים שנעשים בדרך. הספר הוא בעצם רצף סיפורים קצרצרים."

■ סדנה של גדעון תלפז

סדרת הקיץ של הסדנה לכתיבה יוצרת, פרוזה, במסגרת היחידה ללימודי חוץ של אוניברסיטת תל־אביב, תכיל שבעה מפגשים שבועיים שיתקיימו בימי שלישי, ותיפתח ב־19.7. מנחה הסדנה הוא הסופר ד"ר גדעון תלפז, והיא מיועדת למתעניינים בכתיבת סיפורת ולעוסקים בה, בשלבים ראשונים של כתיבתם. יידונו תהליכי היצירה הספרותית יובאו יצירות ממיטב הסיפורת העולמית, וינותחו יצירות המשתתפים, תוך שימת לב למרכיבי הסיפור ולעיצוב הסגנון האישי. לפרטים והרשמה: 6408388, 03־642545.

■ מרכז ללימוד פיסול

מכון אבני יחנוך במוצ"ש, 11.6, את המרכז החדש ללימודי פיסול ברחוב אילת 7 ביפו. הפתיחה תתקיים במעמד שרת התקשורת, המדע והאמנויות, שולמית אלוני, ראש עיריית תל־אביב רוני מילוא, וסגן ראש העירייה ויו"ר הועד המנהל של המכון, נתן וולוך. הפתיחה תצויין בתערוכת רישומים ופסלים של האמנים המלמדים במכון אבני, ביניהם, אורי ליפשיץ, יעקב דורצ'ין ותמר רבן.

סולז'ניצין נגד ההיסטוריה

אידי דיקן

אחרי עשרים שנות גלות, תחת חסותו של הדוד סאם בחווה מפוארת בוורמונט (מוקף בעיניים אלקטרוניות, טלוויזיות במעגל סגור ושאר מיני אמצעי אבטחה קפיטליסטיים) שב עכשיו אלכסנדר סולז'ניצין בן ה־76 אל חיקה הקפוא של אמא רוסיה. "הנזיר מוורמונט" (כך כונה על־ידי שכניו), שספריו חשפו לעולם את זוועות הגולאגים הסטאלינסטים ("יום אחד בחיי איוון דניסוביץ'", "אגף הסרטן", ארכיפלג גולאג" ו"המדור הראשון"), נוסע עכשיו ברכבת, במסע אל הזמן האבוד. ומן אגדות. התחנה הסופית היא רוסיה הצארית, הטרום־קומוניסטית, ארץ שטופת שמש וגאולה נוצרית, אותה תיאר ב"אוגוסט 1914".

זה התחיל בדיוק לפני ארבע שנים, עם ספרון קטן בשם "כיצד נוכל להסדיר את החיים ברוסיה", בו פרש סולז'ניצין את חזונו הסהרורי, המבולבל והבכייני לפתרון מצוקותיה של מולדתו האהובה. המתכון כלל שילוב של חיי כפר פשוטים, טהורים מכל סימני המודרנה המערבית המשחיתה: תעשייה זעירה ומלאכת כפיים, במקום מפעלי ענק, ואפילו החלפת מנועי הרלק בסוסים ומכוניות חשמליות. מה שזיעזע יותר את חסידיו הרבים של לוחם החירות הוותיק היו פניניו על עקרון השיוויון – "אנטרופיה המובילה למוות"; על זכות הבחירה – "איננה החוק של ניוטון ומותר גם להטיל ספק בתכונותיה"; על קדושת העם והאדמה; על היהודים "האינטלקטואלים מניו־יורק ומתל־אביב" שהשחיתו את המסורת הרוסית, ועל תוכחתה של האשה הרוסית "לחזור לחיק המשפחה".

ברוסיה תמיד עשו כבוד לסופרים ומשוררים. ילצין שהיה צריך את סולז'ניצין כמו כינים, הבין בחושיו הפוליטיים, שעדיף לתת לסופר הנערץ לשחרר את קיטור רעליו ברכבת, מאשר להפוך אותו לקדוש מעונה. עם זאת, נראה, כי גם אהדתם של ריאקציונרים בחברה הרוסית לא תעזור לסולז'ניצין במאבקו נגד שר ההיסטוריה, שהתגלה בשנים האחרונות כקפיטליסט נלהב. דבר אחד בטוח, בין שלל הדסידנטים שהעניקה בריה"מ לעולם, סולז'ניצין הוא זה שהכי קשה לאהוב. סך־הכל, אלו רגשות יכול לעורר לאומן, פונדמנטליסט סלאבופילי, אנטישמי, שוביניסט וריאקציונר, שנוסף לכל מתעלל בגרושתו (אחרי שחיכתה לו בנאמנות 11 שנים) – גם אם הוא לוחם חירות?

מספרים שאחרי גירושו של סולז'ניצין מבריה"מ ב־1974, שיחרר הק.ג.ב כפיל בדמותו שיסתובב ברחובות ויכפיש את שמו. עכשיו כשמותר לו שוב להסתובב בארצו, מתעלה המקור על הכפיל. על כך אמרו חכמים: סיק טרנזיט גלוריה מונדי. ■

אילן שיינפלד / ביחס לנוף

הנוף יבלע אותנו
זמן־מה אחר שנבלענו מפיות הזכרון.
כשם שנגסנו עפר ברגלינו, בהליכה על רגבם,
בנהירה אל עמקים נסתרים, כשם שעשו ידינו
בעיזור האדמה, בכל שנקבו עינינו את החמר בכמיהתן,
יבלע אותנו נוף זה בעתרת פיותיו.

אנו הסמנו מראותיו ברוואות הגוף
ועתידים להתפזר בו. לשוב אל עפרו.
להספג באדמת החמר. להסך את הבשר
לטיט כהה של רגב אחר גשם.

אנו עתידים לצמח עשב. להיות רקב.
להרבד. לפרא. לחבבש. להיות
שביל עזים נפתל, או אוטוסטרדה, עליהם

יעברו דורות דורות מרחם אל שמש
וישילו מעליהם, עד בוא קבר,
אידיאולוגיות, דת, לאמיות, ואת יהרתו של חולד.

כ"ח בטבת התנש"א

שגעון הבננה

(המשך מעמ' 28)

המאולתרת, יוצר תבניות בלתי סדירות, כיווני משמעות בלתי צפויים, ומשמעויות שאף אני לא מודעת להם בזמן הכתיבה. אני משערת שאמשיך בניסויים ספרותיים כאלה גם להבא.

● **הצלחת הספר הפתיעה אותך?**

מאוד. למרות שהאמנתי ביכולתו של סגנון הטאנקה לכבוש אותי ואת הדור, לא ציפיתי להצלחה כזו. זמן רב לא הבנתי ולא יכולתי להסביר את ההצלחה. כל הסבר שאתן גם עכשיו יהיה חוכמה לאחר מעשה.

● **האם זה מעיק? מטריד?**

לעיתים זה מעיק. במובן מסוים זה שינה את חיי. גם לטובה. עולמי התרחב. אני פוגשת אנשים חדשים. רואה עולם אחר. יכולתי ליצור קשר עם אנשים שאולי לא הייתי יכולה להכיר בצורה אחרת. זה נעים לי מאוד.

● **התעשרת. האם הפסקת את עבודתך כמורה?**

כן, הפסקתי. אך במשך השנים הראשונות לאחר הופעת הספר עדיין עבדתי כמורה.

● **במה את עוסקת עכשיו?**

בכתיבה בלבד. שירה, מסות, תסריטים, מחזות.

● **מה עשתה לך "תופעת הסלט"?**

בשלב מסויים הרגשתי שהתופעה יצאה מכלל שליטה. היא הכתה גלים עזים כל־כך. "שגעון" פשוטו כמשמעו. אך עוצמת התגובה מעידה אולי על צורך עז לתקשורת ולשיח ספרותי בין אנשי דורנו, במיוחד בין הצעירים.

● **יצאו כספרי תגובה של גברים, המפורסם בהם הוא "יום השנה לסלט – של הגברים". מה דעתך עליו?**

אני אוהבת את הרכישית שנוצר. הרי זה הטאנקה במקורו – כתיבת שירים בשרשרת. תגובת־שיר ותגובה על תגובה. וזהי תרבות משתתפת במיטבה. מבחינה ספרותית, יש מה לספר באסופה.

● **הספר אותך לנציגת הנשיות היפנית המשתחררת.**

לא רציתי בזאת. עשו אותי ל"נציגה". זה עונה על צרכים חברתיים רחבים. על מצוקתן של נשים. על אופנה תקשורתית. אני לא התכוונתי לכך. הספר הוא אישי לחלוטין, לא ספר לוחם. אך אם אגב כך נתתי ביטוי לעולמן של נשים, מה טוב. האשה היפנית היום היא אשה עצמאית, משוחררת, פעילה, וגם לוחמת. היא אסרטיבית, משתתפת באופן נמרץ מאוד בחיי היצירה היפנית. נשים רבות מצאו את הנוסחה לפתח קריירה ולגדל ילדים. עם זאת אין ספק שיש מה לספר.

● **ה"אשה", כלומר את שבספר, נשמעת מיתרפלת, תלויה בגבר, בודדה.**

כן, יש רגעים כאלה. הם שלי.

● **ה"גבר" המופיע פעמים כה רבות בספר, האם הוא גבר אחד? אמיתי?**

אין זה גבר מסוים. כמו בכל יצירה ספרותית, ה"גבר" בספר הוא תוצאה של חוויות מאירועים שונים, שילוב של מציאות, תגובה למציאות, ודמיון.

● **את רווקה עדיין.**

כן.

● **רוצה לומר משהו נוסף על עצמך ועל שירתך?**

אולי אומר, כפי שכתבתי באחרית־דבר לספר – עבורי לחיות, פירושו ליצור שירה, וליצור שירה פירושו לחיות.

אין ספק שקסמם של שירי ה"סלט" הוא באוניברסליות שלהם. צעירים, במיוחד צעירות, בטוקיו, אמסטרדם, או תל־אביב יכינו לרוחה, למצוקותיה ויזדהו עם ההומור, הבדידות, הכנות, ויראו מול עיניהם את המוקדים הקטנים־גדולים של רגעים מוכרים, צלולים כל־כך שיצרה טאוואה בשירה.

"ביומני/ חללים ריקים/ ששמרתי עבורך/ אני ממלאה אותם/ בעיפרון".

"הוורד פורח/ באילו/ אינו יודע// שארבע מאות ין/ עשוהו שלי".

"עכשיו/ בשלא מחכה לך עוד/ כולם דומים// ימי שבת הבהירים/ ימי שלישי הגשומים". ■

יעקב רז

שנון ומלא קסם

אפרת מישורי

ויסלבה שימבורסקה, אטלנטים, תירגם מפולנית והוסיף אחרית דבר רפי וייכרט, הוצאת עכשיו, 80 עמ'

מבחר שיריה של המשוררת הפולניה ויסלבה שימבורסקה (נולדה ב־1923) מצטרף ככבוד לתרגומי קוואפיס ופסואה להם זכינו באחרונה. ההוצאה אמנם צנועה יותר בצורתה החיצונית (ספרון כיס), אבל השירים ראויים להימנות בנשימה אחת עם שירי המשוררים שהוכרתי. שימבורסקה, כמדומה, אף אינה זקוקה להמלצות. בארצה היא נחשבת לאחת משלושת הנציגים החשובים של השירה הפולנית שאחרי מלחמת־העולם השנייה (השניים האחרים הם טדאוש רוז'ביץ' וזביגנייב הרברט) ובשנה שעברה הוענק לה פרס גיתה על שירתה.

קשה להתכחש לאיכותם של שירי שימבורסקה. משהו בהם מנכיח אותה בצורה כה נחרצת, עד כי נדמה ש"שירה" ו"איכות" במקרה זה הן שתי מלים נרדפות. דבר אינו פועל לטובת השירים כמו עצם קריאתם. איפה שלא פותחים, איפה שלא מסתכלים, רואים יופי: "אחותי אינה כותבת שירים/ וכנראה שככר לא תתחיל פתאום לכתוב שירים./ זה בא לה מאמא, שלא כתבה שירים,/ מאבא, שגם הוא לא כתב שירים./ תחת הגג של אחותי אני חשה בטוחה:/ בעלה של אחותי לא היה כותב שירים בעבור הון שבעולם./ ולמרות שזה נשמע כמו יצירה של אדם מצדונסקי,/ אף אחד מהקרובים לא עוסק בכתיבת שירים.// במגרות של אחותי אין שירים ישנים/ ובתיקה אין כאלה שנכתבו זה עתה./ וכשאחותי מזמינה לצהרים,/ אני יודעת, שלא מתוך כוונה לקרוא בפני שירים./ המרקים שלה מצוינים ללא מחשבה תחילה/ והקפה אינו נשפך על כתבי יד.// במשפחות רבות איש אינו כותב שירים,/ ואם כן – אז לעיתים רחוקות אדם אחד בלבד./ לפעמים השירה שוטפת במורד מפלי הדורות,/ דבר שיוצר מערבולות מסוכנות ביחסים המשפחתיים.// אחותי מטפחת פרוזה מדוברת סבירה,/ וכל כתיבתה הספרותית הן גלויות מחופשה,/ עם טקסט שמבטיח תמיד אותו דבר, כל שנה: שכשתחזור,/ או הכל/ הכל/ הכל תספר.// ("בשבח אחותי", עמ' 61).

שירה של שימבורסקה מזכירים במירקם שלהם את המרקים המצויינים של האחות שנרקחו "ללא מחשבה תחילה". קו הדיבור הנמתח בהם סוטף, קולח ובהיר, ונכתב כביכול כמעין אגביות, ריכול וקלות. אלא שהריכול הוא וירטואוזי והקלות היא מתעתעת. מתחת לתנופה ולפסקות המירקם אורב לקוראים מעשה מרכבה משוכלל ומדוייק להפליא, המעיד על ראייה חדה, עומק הבחנה וידע רחב וגיוון. שימבורסקה, כפי שמציין וייכרט באחרית דבר, שלחה את ידה "בכתיבת עשרות רבות של ביקורות על יוצרים פולנים ואחרים. פעילותה הביקורתית נודעת ברוחב יריעתה וכוללת, בין השאר, התייחסות לספרי היסטוריה ופסיכולוגיה, למילונים ואנציקלופדיות, לספרי אמנות ופילוסופיה, לספרים בתולדות המוסיקה, לספרי זכרונות, ועוד". המישקע הערבותי הכו[…] מצא את דרכו לשירה – […] זוהר, רחוס וממוקד, של […]

לשימבורסקה יש גם […] קט. המירווח של ה"קורא" […] ה"כותב". אי־אפשר למחוק […] הף הראשוני', אבל אלה […] תנופה שאולפה. הבריומה […] מאוד, מתוזמרת עד לפרט […] קא ממרחק אירוני, מבורח […] ה"מתרחש". מרחק תבוני […] את חיבתו ל"גורש" […] למימדי העין האנושית:

"גילו כוכב חדש,/ אין […] יותר/ ושנוסף דבר־מה […] ורחוק,/ רחוק עד כדי כך […] רים/ שקטנים ממנו […] בגדר פלא,/ לו רק היה לנו […] משקל הכוכב, מקום הכוכב,/ […] לעבודת דוקטוראט אחת/ […] בחוגים הסמוכים לשמים/ […] בים וידידים,/ אורירה לא […] תה שולטים נושאים מקומיים/ […] מגרנים.// כוכב נפלא, אך […] לשתות לחיי נשותינו/ […] כב ללא תוצאות./ ללא […] נה, תוצאת המשחק,/ […] כר הערכים.// ללא תוצאות […] הכברה./ ללא השתקפות […] נים./ תוספת לימי החיים […] אול תחת כמה כוכבים אדם […] רגע, הוא מת.// חדש./ – […] הוא./ – בין קצה הענן הקטן […] וענף השיטה שמשמאלו./ – […] ("גורש", עמ' 68־69).

גילוי כוכב חדש הוא בגדר […] משמע. גילוי כוכב חדש […] חרשה: למקם את המבט […] עליונה, ולרוקן את התנועות […] ממשמעות. אלא ששימבורסקה, […] ומנחיכה גם את משיקי […] היא מתעקשת לשמור עליו […] דווקא את הכוכב לנקודה […] שיטה. הגילוי ה'מרעיש', […] הוא בגדר אפיזודה חולפת […] שאמנם אינה משנה […] הלכת שלנו, אך מספקת […] תי ב'חוגים המקורבים לשמים'. […] הסיום, לכן, הופך ל"אהה" […] היוכחות, המאשרת את […] והכופה על הכוכב – באהבה […] מוגרר ביחס אלינו, בני־האדם. […] שירים שנון ומלא קסם, […] מתאפשרת התמסרות […] והמהנה.

הצצה לעולמה של ויסלבה שימבורסקה. שירים […] כביכול במעין רישול וקלות. איפה שלא פותחים – […]

וזה שיודע לשאול

צבי רייזר

צבי ינאי, בעקבות המחשבות, על היקום, על הטבע ועל האדם, פואטיקה/ טובי סופר – מוציאים לאור, 303 עמ'

"הבדל המרכזי בין חיות לבני־אדם הוא לא רק באופן ובמורכבות מעשיהם, אלא – במודעות להם. בני־אדם לא רק יודעים לעשות דברים, הם גם יודעים שהם עושים, ולפעמים אפילו מבינים מה הם עושים" – כך כותב צבי ינאי בפרק העוסק בתודעה. נדמה כי אבחנתו זו של ינאי תופסת גם לגבי אופן כתיבתו והגשתו של ספר מדעי־פופולרי המיועד לקהל הרחב. ההבדל המרכזי בין כותב־סופר מעולה של ספרות מדעית־פופולרית לבין סופר רע הוא לא רק באופן הגשת החומר ובמורכבות הטקסט, אלא גם במודעותו של הכותב לקהל היעד, והכנתו מהו קהל זה.

ניכר כי צבי ינאי, עורך כתב העת "מחשבות" ולאחרונה מנכ"ל משרד המדע והאמנויות, מכין היטב הבדל זה. ינאי ניחן הן בכושר כתיבה מעולה, המתבטא בהצגת עמדותיו באופן ברור ושכלתני, והן בתודעה כי מטרתו של ספר מדע־פופולרי […] לשמש כמה נוספת לפולמוס של […] המרעית, אלא לשמש כחומר קריאה […] הנושא בתוכו ערך מוסף […] הבלתי מקצועי. "בעקבות המחשבות" […] שה זו. בנוסף, ספרו של ינאי […] רא הסקרן להמשיך ולהתעניין […] המועלים בספר.

ספרו של ינאי מתבסס על מאמרים […] ב"מחשבות", בכתבי־עת אחרים ובעיתונות […] של טובי סופר, עורך הספר, לבחור […] ינאי מאמרים עוקבים שיוו […] לפרקי הספר השונים (ותודעתו […] יופי, מסלצות וספקולציות […] אינה מלאכה […] המאמר היחיד שנכתב במיוחד לספר […] "השיבותה של הסימטריה". מאמר זה […] בין תאוריית "שרידות הכשירים" של […] ריטי הרברט ספנסר, הטוענת כי […] ציה והדרווניסטית הינה מלחמת […] רות היא הכוח המניע של האבולוציה […] לבין התאוריה של קרופוטקין […] ידי ליין מרגוליס, הטוענת כי […]

האם יתכן עולם הפוך שבו מקדימות התוצאות את הסיבות? מדוע מחשב אינו יכול לפהק? ספר מדע־פופולרי של צבי י[…]

[…] מנגנונים מרכזיים באבולוציה. התמקדות […] הקרובות לנו ביותר מבחינה גנטית מראה […] מסוני המרכיבים גם יותר. ובכן, כיצד שילב […] את התאוריות הללו, המנוגדות כל כך זו לזו? […] קיימים קונפליקטים ואינטראקציות מכל […] סיבות, מאבקי כוח, שנאת זרים, בריתות, […] אגואיזם, אלטרואיזם, הרג לשמו, דאגה לזו־[…]רה למען הכלל, יצר טריטוריאלי, היירארכיה […] ועוד. ובכל זאת – למרות שבעלי החיים […] פגעים, כמו בני־אדם, על־ידי אינטרסים […] הלוגיקה ההרסנית של "פרדוקס האסיר" […] עליהם. "פרדוקס האסיר" מביא בעלי אינט־[…] לפעול בניגוד לאינטרס שלהם, משום […] לתת אמון זה בזה.

[…] בעקבות הראה רוברט אכסלרוד מאוניברסי־[…] במישיגן, כי יש אסטרטגיה של התנה־[…] לחלץ אותנו מהמילכוד של "פרדוקס […] לאסטרטגיה זו הוא קרא "מידה כנגד מידה" […] – תן אמון בבן הברית הפוטנציאלי כבר […] הראשון, ומשם ואילך נהג על־פי הכלל הבא: […] כמונך – החזר לו באותה מידה, ואם תיקן […] לו על־פי המידה המתוקנת. דומה כי […] הטבעית מצאה כי האסטרטגיה הטובה ביותר […] האסטרטגיה "מידה כנגד מידה". במהלך […]בולוציה, הברירה הטבעית השליטה אסטרט־[…] על כל היצורים החיים, למעט על... בני האדם, […] הסיבה שה"תודעה" שלנו מורכבת יותר מזו […] החיים.

[…] יפה את התאוריות השונות ולצידן הוא […] מחקרים ותצפיות מעולם החי ומהסוציולוגיה […] המגמה העיקרית בהסקת מסקנות מתאו־[…] אינה דלות העובדות שנאספו, עובדות הא־[…] תאוריות אלה. והסיבה לכך אולי מעט […] – תקציבי מחקר עלובים יחסית המיועדים […] אלה. לתשומת ליבו של מנכ"ל משרד […]

[…] והמאמרים המסיים את הספר עוסק בנושאי […] וקולנוע, ינאי מביא בקובץ זה את התרשמותו […] של פרימו לוי, איטלו קאלווינו, סטיבן ג'יי […], ריצ'ארד דוקינס ואחרים, ומסרטים כמו "זעקות […]" (אינגמר ברגמן), "הקונפורמיסט" […]לוצ'י) ואחרים. נשאלת השאלה מה לקובץ […] זה ולנושאים האחרים המהווים את עיקרו […] הספר. לכאורה – אין קשר. אולם, טוב עשה […] של ינאי כשהכניס לספר מאמרים העוסקים בספרות וקולנוע, וזאת משני טעמים. האחד, נושאי הספר הם היקום, הטבע והאדם. והרי התרבות האנושית, ובכללה הספרות והקולנוע, עוסקים בנושאים אלה. האחר, פן זה של כתיבה על נושאים "תרבותיים" הינו נסתר מעט בכתיבתו של ינאי. עתה, כאשר ינאי עומד בראש משרד המדע והאמנויות, יכול ספר זה להוות מעין "רזומה ספרותי" לתחומי התעניינותו וידענותו.

האם יש סוף לידע? מדוע את הטבע מעניין רק סקס? האם יתכן עולם הפוך, שבו מקדימות התוצאות את הסיבות? מדוע מחשב אינו יכול לפהק? האם ליופי יש בסיס ביולוגי? מדוע אקראיות חיינו מספקת לנו ודאות? אלה מקצת מהשאלות המובאות בספר. ינאי מספק תשובות, לעיתים לא מושלמות לשאלות אלה. אולם, נדמה כי דווקא השאלות הפתוחות – בהן התאוריות לא הופרכו לגמרי או לא הוכחו לגמרי – מעצבות את אופיו של הספר. ובכלל, מדוע שתהיינה תשובות נחרצות לכל? ■

צבי ינאי. אין תשובות נחרצות. צילום: רון אקרמן

מלאכה של אהבה

שמואל שניצר

[…] שמואל, מקראות גדולות, הכתר, מהדורות יסוד […] מהדיר ועורך מדעי מנחם כהן, הוצאת אוניברסיטת […]

[…] ההתחלות קשות, אומר פתגם שאינו עומד […] במבחן המציאות. יש מקרים לא מעטים […] מתברר כי ההתחלות דווקא קלות, וכל […] כרוכים בהמשך ובהשלמה. הדברים אמורים […] גדולות הישראלית, שלא אחת בישרה בצה־[…] התחלתו של מפעל ספרותי או מחקרי גדול, […] מכן נתברר שאין לה כוח להשלים את אשר […] היזומים מודקנים, הכסף נגמר, או ההצלחה […] המצופה. מספר המפעלים שנפתחו בתרועה […] מעולם רב מספור.

[…] יש מקום לקדם בברכה ובשמחה את הופעת […] השני בכרכי "מקראות גדולות – הכתר" (שמו־[…] וב'), המפעל השאפתני של אוניברסיטת בר־[…] מכרך הבכורה שלו כבר קבע סטנדרטים של […] שלא הושגה כמוה בשום מהדורה מדעית של […], בתוך המפעל הזה מקופלות מהדורה של הנו־[…] המקראי המבוסס על הכתר המפורסם שהובא […] לפני מספר שנים, נוסח מוגה ומתוקן של התר־[…] הארמי, וכן נוסחים בדוקים ומוגהים של פרשני […] של ימי הביניים: רש"י, רד"ק, רלב"ג, ר' יוסף […] ר' ישעיה מטראני, ור' יוסף כספי. אבל עיקרה […] המהדורה הוא בשימור המסורה הקטנה והגדולה […]יה למכשיר שימוש לחוקרי הזמן הזה. מזה דו־[…] פירסם יעקב בן חיים את המהדורה הראשו־[…] "מקראות גדולות" בדפוס נוצרי בוונציה, על […] כתבי היד המעטים והלא מדוייקים שעמדו לר־[…], לא פסקו המאמצים לציין ולרשום את הטעוי־[…] שבמהדורתו ולא פסקו החלומות והשאיפות לנ־[…] את נוסח המקרא ואת הערות המסורת מכל […] וטעות.

[…] היה, כנראה, לחכות לזמן החדש על אמצעיו […] המשוכללים, והזמינות של כתבי יד מרובים […] ובראשם הכתר המפורסם, כדי שיווצרו […] להגשמת החלום. וצריך היה, בנוסף על הכ־[…] המשוכללים יותר, למצוא חבר קנאים לדבר, […] ד"ר מנחם כהן, כדי לגשת למלאכה הסבוכה […] לה קצה וגמר, כמה אהבה ומסירות נפש נדרשו […] לברורן את נוסח הכתר, שאינו שלם בידינו, ולת־[…] מעט הפגימות שבו, שכן הוא התנ"ך הקרוב […] לשלמות, אבל אין הוא נקי לגמרי משיבושים. […] לכרך השני של המהדורה המודרנית מציין המהדיר שעיקר כוונתו לשמור לדורות הבאים על המסורה, אותו מנגנון ביקורת שרורות של מסרנים טרחו עליו, והוא הביטוי הנעלה ביותר של היחס היהודי לספר הספרים.

אולי ניתן לקבוע שהישגה העיקרי של המהדורה החדשה הוא במה שהיא עושה כדי לשמר לדורות הבאים את עמלם של המסרנים. היא גם בודקת מסורה גדולה וקטנה כדי לנפותה מכל שיבוש וטעות, וגם מצרפת אליה פירוש מדעי המכונה "עין המסורה" והוא עושה את מלאכת המסרנים פתוחה ומובנת לכל. היא גם מקילה על קריאת הפירושים המסורתיים על־ידי ציורם בסימני פיסוק.

מי שרואה את המוצר המוגמר, קשה לו לתאר בדמיונו כמה עמל הושקע בהשוואת כתבי היד השונים, בבחירת המדוייק שבהם, בהפרדת הטקסט המקורי מן התוספות שמשתמשים מאוחרים הוסיפו עליו. גם הניקוד והטעמים עברו תהליך דומה של השוואה ובחירה, של פתירת בעיות והכרעה בין אפשרויות שונות. זוהי, בקיצור, מלאכה של אהבה, שלא היתה יכולה לעלות במחשבה ולא לצאת אל הפועל בלי זיקה נפשית עמוקה, שקידה והתמדה, שכל סיפוקה הוא בהשגת נוסח הקרוב לשלמות ככל שניתן להתקרב אליה.

ספרי שמואל הם מן הספרים שנוסחם השתבש פה ושם תוך כדי מסירה. לדעת מ"צ סגל, שמואל ויחזקאל הם הספרים שבהם מרובים השיבושים. על מקצת מן השיבושים האלה ניתן לעמוד על נקלה תוך כדי קריאה (כגון שמואל א' ד' 13: והנה עלי ישב על הכסא יך דרך מצפה וגו', ששם ברור כי יש לקרוא יד במקום יך). אחרים מתגלים תוך כדי השוואה עם הנוסח המקביל בדברי הימים (למשל שמ"ב ה'2: אתה הייתה מוציא והמבי את ישראל". בדברי הימים הנוסח טוב יותר: "המוציא והמביא"). ועוד שיבושים מתגלים תוך כדי השוואה אל התרגומים הקדומים. חלק ניכר מן השיבושים תוקן על־ידי קריאה השונה מן הכתוב. ואכן, בספר שמואל יש מספר רב של קריאות הנבדלות מן הכתוב, יותר מבכל ספר אחר מספרי המקרא. המסורה, מתוך יחס כבוד לנוסח המסור, משמרת גם את השיבושים שנתקדשו עם הדורות, עם שהיא מציינת את הנוסח הנקרא השונה מן הנוסח הכתוב.

בצורה פרדוקסלית משמרת איפוא המסורה גם טקסט המשובש בעליל, אך שיבושו נמסר ונשמר מקדמת דנא. אם טעה סופר קדום וכתב "ויעש העם אל השלל" במקום "ויעט" (שמ"א י"ד 32), או "וחץ חניתו" במקום "ועץ" (שמ"א י"ז 7), המסרנים מסתפקים בהערה "קרי ולא כתיב". בנוסח העתיק אינם נוגעים. ■

אורה לב־רון

פותחים ספרים

רואים באמריקה

יורם רוזין, מדריך למוזיאונים, ניו־יורק, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 120 עמ'

הגעתם לביקור בזק בניו־יורק ויש לכם רק שעה וחצי או שעתיים למוזיאון? מסלול מקוצר יקח אתכם לביקור במוזיאון המטרופוליטני והמוזיאון לאמנות מודרנית. זהו מסלול הכוכביות, העובר בין היצירות החשובות, והוא חלק מן המסלול המלא. זה מיועד למי שזמנו בידו ומבקש סיור מודרך בעברית בשני המוזיאונים. רוזין נותן רקע קצר על האמן, התקופה, הזרם, והסבר בסיסי על כל יצירה. עדיף ללכת עם, מאשר ללכת לאיבוד.

טיול כרמו

מסע אחר, גליון 40, עורך משה גלעד, 102 עמ'

הפעם נוסעים באריזות כרומו ליבשת השחורה. קניה וטנזניה ליתר דיוק. הבנים, כך שמעתי, אוהבים לשקול נסיעת סאפארי לבר־מצווה, והחוברת יכולה לשמש כמתאבן (או מרתיע, למי שיגלה כי הוא מעדיף בר־מצווה בכותל). אבל זו אינה חוברת תיור (אלא אם נוסעים דרך הצילומים המופלאים כתמיד). זוהי חוברת לימודית, עתירת מידע, נהדרת לילד שצריך להכין עבודה על היבשת השחורה, ולמי ששר־תר עולם הולך ונעלם.

תמונה בעקבות מלה

נראהלי ונדמהלי, כתבה נורית אלטוביה, צילמה שי גינות, הוצאת המחברות, 34 עמ'

כשמתבוננים סביב, רואים מה שנראה או מה שנדמה? על כך תוהות אלטוביה וגינות. "משחק", שיר הפתיחה, הוא הצהרת הכוונות: אנחנו לא רואים את החיים כעובדות, אלא את הדמיון, האמנות. הגימיק: הדמיון לא מלווה באיורים (הקו הגמיש המאפשר לחבר כל דבר עם כל דבר, להמיר את האפשרי בבלתי אפשרי), אלא בצילומים (שיקופים 'אובייקטיביים' של המציאות). וזה הלקח הראשון שילמד הילד: האובייקטיב של המצלמה איננו אובייקטיבי. זה מתחיל באריה המפוסל שעבר מטמורפוזה בשלג וממשיך בתמונות טבע שגינות אוהבת לצלם (וגם כל־כך מצליחה). כמו הצילום של משהו מפחיד, שיש בו תחושה של יצור מעולם אחר, למרות שבעצם זה תנין רגיל ויומיומי. אפילו הקרנף נראה מבויית והדיבר בשילוב המוצלח של הצילום והטקסט הנוגע ללב.

"מי אני ומה שמי" הוא הצעה פתוחה: לצידה של פקעת כותנה שפקעה מציעה אלטוביה נתיבים לדמיון: אפשר לראות כאן "אפרוח לבן שבקע מביצה/ דובון מפונק מתעורר משינה – /(...) כלבלב מצומרר המורון וקטן/ סוכרית צמר־גפן תלויה על מקל/ שאמא קונה כשהולכים לטייל". לאן מותר לדמיון ללכת? לכל מקום שכנפיו תשאנה אותו!

עכשיו, כשהילד מסתכל מזוויות חדשות, הוא לומד לראות את גבעול החמניה הדקיק הנושא ראש ענק וכבד ("חמנית") וגם את עצמו הוא יודע לשייך לטבע גדול יותר, כמו בשיר הנהדר "אם לאחרים קר". פה ושם נגרר הטקסט להתחכמות מיותרת, כמו ב"הפוך", כשהרצון להצביע על כל האפשרויות הפתוחות מוביל לכמה נתיבים ללא מוצא, או ההתחכמות המיותרת ב"עלי שלכת". גם ב"עיר מגפרורים" אפשר היה לחסוך במלים ולהשאיר רמזים פתוחים, כי הצילום במקרה זה הוא משענת מצויינת.

"מכירים את אדון שומראשו/ בבוקר הוא קם,/ פוקח עיניים/ מפשיל שתי קרניים/ לבוש ת'פרצוף החשוב,/ מסתכל סביב/ במבט לא חביב/ שידעו,/ שזה הוא" – ילד שקורא ורואה את התמונה, יפתח יחסים חדשים עם הטבע.

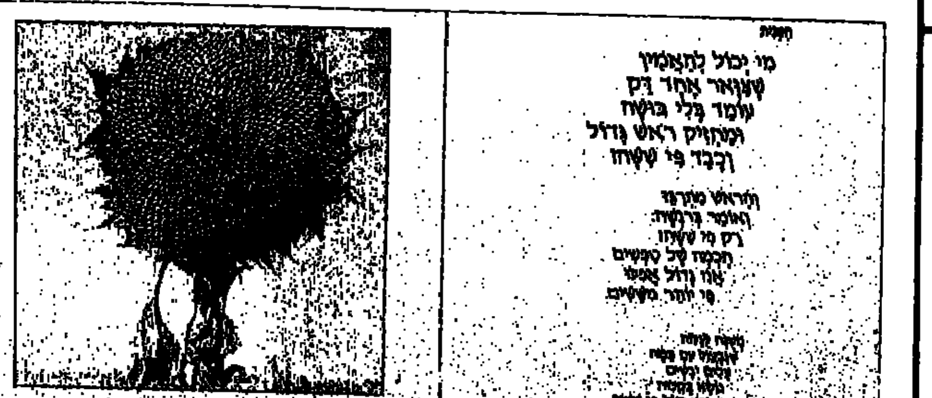

מתוך "נראהלי ונדמהלי", ספרם של נורית אלטוביה ושי גינות

מה שהילד רוצה לדעת

מזג האוויר, הספריה הלימודית לילדים, טיים־לייף, מאנגלית משה זינגר ושולמית בר, הוצאת גליל, 80 עמ'

כשילד רוצה לדעת משהו, זה לא מפני שהכיר בחשיבות הנושא. בדרך־כלל זה מפני שמתעוררת אצלו שאלה קונקרטית. למשל, כשיוצאים מן העיר ומגיעים למקום שרואים שמיים, וההורים מצביעים אל על בפרץ פיוטיות: "אתה רואה את העננים? תראה איזה צורות מעניינות יש להם", הילד עשוי לשאול איך זה שיש להם צורות שונות. או מהו האור הקורע את השמיים וכולם קוראים לו ברק כאילו היה מובן מאליו?

למה לא לנצל את השיטה הטבעית הזו כדי להגיש לילד ידע? כך חשבו יוצרי הסדרה ויצאו לארגן את התשובות המדעיות על־פי השאלות הצצות ועולות. התוצאה משמחת קטנים והוריהם. הסברים בהירים, קריאים, מאויירים בחן משובב ומלווים בצילומים נהדרים. כל נושא מלווה ב"פינת הורים", כדי שיציצו מהר לפני הילד, ויידעו בקיצור מה הוא עומד לדעת בעוד רגע.

גם ילד שאינו נופל בחלוקת משרד החינוך לקטגוריית "ילד שוחר מדע" ירצה לדעת דבר או שניים על 'תופעות מדעיות' שלתומו הוא סבור כי הן סתם תופעות של העולם. כמו מזג־האוויר. שהרי חם לו או קר לו עוד לפני שפגש בנוסחה הראשונה בחייו. זה המקום להכין למה.

תכנים בדרך לאושר

טרנטיוס, האשה מאנדרוס, מרומית דבורה גילולה, הוצאת מאגנס, האוניברסיטה העברית והמועצה הציבורית לתרבות ואמנות המפעל לתרגום ספרות מופת, 91 עמ'

אהבתם של פאמפילוס וגליקריום היא נתון. לכן היא פותחת את המחזה, בבחינת תמונת המצב, ומסיימת אותו – בתפקיד ההפי־אנד. מלבד שתי הופעות אלו נותרת הבמה פנויה למעלליהם של האב – המפריע הנצחי בהגשמת האהבה; והעבד – התככן הנצחי בשירות הזוג הנכסף. אל העלילה הזו נוסף סיפור אהבתם של חארינוס ופילומנה. זו איננה תוספת אנלוגית בלבד. פילומנה היא הצעירה המיועדת לפאמפילוס על־ידי אביו, כשיפול מונע לאהבתו את גליקריום. ודווקא אותה רוצה חארינוס. וכך תלוי אושרו של האחד באושרו של האחר. הנשים נותרות כל העת מאחורי הקלעים, בבית פנימה, מקומן הטבעי: שם הן יולדות או סתם מחכות לגברים.

אם שוכחים את הנשים לרגע (מה שאף אחד לא מצליח לעשות במחזה), התפיסה של הצעירים מודרנית למדי. "כה רציתי, כה זכיתי, אנחנו מתאימים", אומר פאמפילוס בהצהרת האהבה. מתאימים? מאות שנים אחר־כך לא עלה הנושא כנימוק לטובת שידוך. למעשה, גם הקשישים המקשים מגלים גישה עכשווית ופתוחה. סימו, אביו של המאוהב הצעיר פאמפילוס, מנסה לשכנע את אביה של פילומנה להסכים לנישואין, למרות שבנו אוהב אחרת, למרות שדרכיו ולמרות שאינו מראה סימני חיבה כלפי המיועדת. "כל אי־הנעימות [...] עשויה, לכל היותר, להסתכם בגירושין", הוא אומר בשכנוע.

המחזה הוצג בשנת 166 לפני־הספירה, ועורר כבר אז קנאת סופרים וויכוחים מאין לקח טרנטיוס את העלילה הראשית, את העלילה המשנית ומה בדבר זכויות היוצרים.

התיאטרון הלאומי מו"ל

מקסול אנדרסון, זעקי ארץ אהובה, עברית אהוד מנור, 81 עמ'
הנריק איבסן, הדה גאבלר, מנורבגית גד קינר, 116 עמ'
פיטר שאפר, אמדיאוס, עברית גדי רול, 130 עמ', הוצאת תיאטרון הבימה

המנהג המוצלח הגיע גם אלינו. ב'הבימה' החלו להוציא לאור מחזות שהתיאטרון מעלה. תרגומים חדשים, עכשוויים, כפי שהם מוצגים היום, מאפשרים לערכן את מרף המחזות בשפה העברית, מרף הלוקה בחורים גדולים. ■